

ДЕСЕТТИ ИЗВЕШТАЈ ОД СЛЕДЕЊЕТО НА ПРОЦЕСОТ
НА ПРИСТАПУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА ВО ЕУ

„ТЕШКОТО“ ОД ЕУ

*Десетти извештај
од следењето на процесот
на пристапување
на Македонија во ЕУ*

**„ТЕШКОТО“
ОД ЕУ**

септември 2011

„ТЕШКОТО“ ОД ЕУ

Десетти извештај од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ

Издава:

Фондација Отворено општество – Македонија

За издавачот:

Владимир Милчин, Извршен директор

Подготвил:

Македонски центар за европско образование и

Фондација Отворено општество – Македонија

Лектура:

Абакус

Ликовно-графичко обликување:

Бригада Дизајн

Печат:

Скенпоинт

Тираж:

500 примероци

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

341.171.071.51(4-672ЕУ:497.7)"2011"

ТЕШКОТО од ЕУ : десетти извештај од следењето на процесот на пристапување на Македонија во ЕУ.

- Скопје : Фондација Институт отворено општество - Македонија, 2011. - 87, 87 стр. : табели;

18x24 см Насл. стр. на припечатениот текст; Teskoto by the EU : tenth quarterly accessions watsh report.

- Обата текста печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и англ. јазик. -

Фусноти кон текстот. - Содржи и: Анекс

ISBN 978-608-218-117-2

a) Македонија - Зачленување - Европска унија - 2011

COBISS.MK-ID 89475082

СОДРЖИНА

I. КАДЕ СМЕ ВО СЕПТЕМВРИ 2011 ГОДИНА?

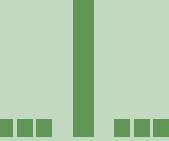
- 1. МАКЕДОНИЈА 2020? 7
- 2. ЕВРОАТЛАНСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ ВО ЗАЛОГ КАЈ ДУИ 9
- 3. ОД РАМКОВНА ВО АЛЕКСАНДРОВА 10
- 4. ЛИНЧОТ ПРОДОЛЖУВА 12
- 5. МЕТОДОЛОГИЈА 14

II. АНАЛИЗА

- 1. ВЛАДЕЕЊЕ НА РАЗУМОТ
 - 1.1.Лустрацијата како стигматизација 18
 - 1.2.„КОСМОС“ по мерка 21
 - 1.3.Автенична амнезија 22
 - 1.4.За критиките кон власта се казнува со притвор 23
 - 1.5.Македонска демократура 25
 - 1.6.Заклучоци и препораки 25
- 2. МЕДИУМИТЕ И ЕУ-АГЕНДАТА
 - 2.1. Конфликтна општествена клима 27
 - 2.2. Што се случуваше во последниве три месеци 28
 - 2.3. Учи ме, мајко, карај ме! 30

5	2.4. Груевизација на медиумите – македонски феномен	31
7	2.5. Што ќе прави Владата?	34
9	2.6. Заклучоци и препораки	35
10	3. РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА	36
12	3.1. Шест години преродбенички чекор	37
14	3.2. „Администрацијата не молчи“, граѓаните ќе почекаат!	37
17	3.3. Сенилни граѓани	38
18	3.4. Пораките од Брисел Владата ги чита по свое!	39
21	3.5. Над 2.500 привремени вработувања годишно	40
22	3.6. Близу 3.000 огласи за вработувања во предизборието!	40
23	3.7. Старата лоша практика останува!	41
25	3.8. Заклучоци и препораки	42
25	4. ПОЛИЦИЈА	44
26	4.1. Убиството на Мартин Нешковски	44
27	4.2. ИПА	46
28	4.3. Новиот Михајло Маневски	48
30	4.4. За македонците работи – Што да се практично?	50
	4.5. Што ќе прави Владата?	51
	4.6. Заклучок и препораки	52

5. ЕКОНОМИЈАТА НАШИОТ ВРВЕН ПРИОРИТЕТ	53	III. ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ	65
5.1. Розови прогнози	53	1. АМНЕЗИЈА? НЕ, ФАЛА!	67
5.2. Невидлива европска агенда	55	2. НА ПОЛКОВНИКОТ НЕМА КОЈ ДА МУ ПИШУВА	68
5.3. Нереални политики – нереални „проекти“	55	3. ЕЛЕМЕНТАРНО ЗНАЕЊЕ	69
5.4. Лажи, лажи, Вере...	56	4. МНОГУ ПРАШАЊА, А МАЛКУ ОДГОВОРИ	70
5.5. Вработување... на сон	57	5. ПРВИТЕ ЧЕКОРИ	72
5.6. Пак ли ќе нè изненади кризата?	58	6. ПРЕПОРАКИ	73
5.7. Даночна и царинска политика	59		
5.8. Бизнис-климатизер	61		
5.9. Националниот развоен план	62		
5.10. Заклучоци и препораки	63		
		IV. АНЕКС	76

КАДЕ СМЕ ВО СЕПТЕМВРИ 2011 ГОДИНА?

Тешкото

О тешкото! Европа штом диво ќе писне,
штом Филе ќе грмне со подземен екот
во градиве зошто жал лута нè стиска,
во очиве зошто навирува река
и зошто ни иде да плачеме ко деца,
со програми и реформи да прекриеме лик
та гризeme усни, стегаме срце клето,
да не пушти вик...
О тешкото!

Aко треба поетски и креативно да прикажеме каде се наофаме денес, веројатно ќе се послужевме со стиховите на Блаже Конески од „Тешкото“ наведени погоре. Република Македонија во септември 2011 година сè уште го нема решено

спорот за името со Република Грција, а од 1 јули 2011 година претседателството со ЕУ го презеде Полска, со што се означи почетокот на новата претседателска тројка на ЕУ составена од Полска, Данска и Кипар. Унгарското претседателство, иако ветуваше дека Македонија ќе биде ставена на агендата на Советот во јуни, не го направи тоа, а од приоритетите на оваа тројка се гледа дека Западен Балкан и Македонија нема да имаат предност пред другите држави, особено не пред државите од т.н. Ново соседство на ЕУ. Станува сè појасно, па дури и за Владата, дека Македонија нема да добие датум за почеток на пристапните преговори сè додека не најде решение за проблемот со името со Република Грција.

На 5 јуни 2011 година во Македонија по вторпат се одржаа предвремени парламентарни избори, кои – иако демократски – сепак завршија со жртва – младиот Мартин Нешковски беше претепан до смрт од страна на припадник на специјалната единица Тигар, на Плоштадот во Скопје. Откако стана јасно дека полицијата има намера да го премолчи убиството, започна спонтан протест на младите кои се собраа за да го изразат својот револт од начинот на кој се однесува Полицијата. Барањата на младите кои протестираа во масовен број беа комплетно изигнорирани, а својата неодговорност и неморал властта ја потврди со тоа што во старо-новата Влада на премиерот Груевски повторно како министер за внатрешни работи седи Гордана Јанкуловска.

Веднаш по изборите властта почна да се пресметува со своите политички опоненти и критичарите на владините политики. Почна со апсењето на лидерот на Обединети за Македонија, Љубе Бошковски, за нелегално финансирање на предизборната кампања и за злоупотреба на службената должност, а потоа следуваше пресметката со г. Фијат Цановски, преку проектот *KOCMОС* и уривањето на објект што

чини повеќе милиони евра. Притисоците и дискредитацијата на претставниците на невладините организации кои се спротивставуваат на владините политики се зајакнаа и ја доживеаја својата кулминација. Притоа, процесот на лустрација се претвори во лов на вештерки, со крајна цел да се замолчи граѓанското општество. Случајот со досието „Драматург“, односно одлуката на Комисија за верификација на фактите да го прогласи Владимир Милчин за „кодош“, покрај личната дискредитација и влкање на делото на Милчин, како главна мета ја има Фондацијата отворено општество-Македонија. Хелсиншкиот комитет, исто така, беше предмет на сериозен притисок и дискредитација, откако по усвојувањето на автентичното толкување на Законот за амнестија од страна на Парламентот во јули 2011 година, објави соопштение во кое меѓу другото стоеше: „*На седница^{што} на 19.7.2011 Собранието на Република Македонија ѝ усвои авшенничкото толкување на Законот за амнестија, со што покажа дека горади свои йоштреби сејак може да влијае на инсистишуцииште во сфера^{што} на правосудството и дека кај нас и не постои толку сиромаш йо-делба на властта. Очигледно, ис^{што}ата може да ја присостобуваме во зависност^{што} од йоштребиште на одредени личности*¹. Кревкоста на мејутничките односи повторно излезе на виделина при договорањето на идната влада, при што Демократската унија за интеграција (ДУИ), воопшто не потпирајќи се на зборот на премиерот Никола Груевски, инсистираше на тоа нивните барања да поминат во Парламент пред да почнат со разговори за поделбата на ресорите. И така, во Собранието стигнаа неколку важни проекти (Законот за јазиците, Законот за знамето и Законот за амнестија) доставени од

¹ Хелсиншки комитет, За злосторствата против човештвото не може да има амнестија, <http://www.mhc.org.mk/?ItemID=9B2BC5E4628CAA488CB243379E6F5A02>

Владата во оставка, така што македонското Собрание уште од првиот ден наликуваше на Бит-пазар, односно на место за склучување политички зделки.

Медиумите и натаму се соочуваат со притисоци од страна на извршната власт. Приказната A1 доби завршница, а сега A2 е во центарот на нападите на властта заедно со претставниците на здруженијата кои се борат за правата на новинарите и медиумските работници, како Здружението на новинарите (ЗНМ) и Самостојниот синдикат на новинарите и медиумските работници (ССНМ).

Во периодот опфатен со овој квартален извештај се прославува 10-годишнината од охридскиот Рамковен договор и истакнати претставници од меѓународната заедница зедоа учество во овие настани, како на пример, комесарот Штефан Филе, Џејмс Пердју, Филип Рикер, Питер Фейт, Ален Лероа, Даниел Сервер и др.

Македонија во овој период продолжи да се задолжува, овојпат и кај ММФ, и повлече 220 милиони евра од одобрениот PCL (Precautionary Credit Line) аранжман со ММФ, на тој начин оптоварувајќи ги своите граѓани со дополнителен долг од најмалку 110 евра по жител.

Во изминатиот период, премиерот Груевски се сретна со веројатно најбитните политички фигури за Македонија, почнувајќи од претседателот на Европската комисија, Жозе Мануел Баросо, со европомесарот за проширување, Штефан Филе, кои во рамките на својата обиколка на Западен Балкан ја посетија и Македонија, но и со државниот секретар на САД, Хилари Клинтон, и потпретседателот на САД, Џо Бајден. Пораките што доаѓаа од двете страни беа идентични – да се одржат фер и демократски избори, да се покажат резултати кај јавната администрација, во судството и борбата против корупцијата, владеењето на правото, слободата на говорот и развојот на граѓанското општество. Од тие причини, овој квартален извештај ги анализира токум тие области.

1. МАКЕДОНИЈА 2020?

Претседателството со ЕУ го презеде Полска на 1 јули 2011 година и со тоа го означи почетокот на новата претседателска тројка на ЕУ составена од Полска-Данска-Кипар. Овие три држави уште од 2008 година работат на заедничката агенда на Тројката, а соработката продолжува и со дополнителни форми на ниво на министри за надворешни работи и на ниво на координатори за прашања поврзани со претседателствота на Тројката. За првпат од воспоставувањето на системот на Тројка, премиерот на Полска, Доналд Туск, иницираше средба со премиерот на Кралството Данска и со претседателот на Кипар, која се одржа на 9 мај во Варшава. На средбата се заокружи 18-месечната програма и се испрати пораката дека приоритети на оваа Тројка ќе бидат буџетот на ЕУ, Северна Африка, Источното партнерство и борбата против невработеноста и сиромаштијата².

Како што може да се види од утврдените приоритети, Западен Балкан не е „најважната работа“ и Македонија ќе добие третман на „остаток“ (leftover) од претходните претседателства. Но, колку подолго го добиваме третманот на „остаток“, толку побрзо се заборава чиј „остаток“ сме и толку е поневеројатно дека некоја друга држава-членка ќе се впусти во некакви дополнителни напори да решава „туѓ“ проблем во рамките на своето претседателствување. Ако се потсетиме на шведското претседателство, за време на кое ја добивме препораката за почеток на пристапните преговори, ќе забележиме дека напорите вложени од страна на државата-претседавач стануваат сè помали и помали. Оттука, логично е да се очекува дека дополнителните напори мора да дојдат од наша страна.

² Повеќе информации можат да се најдат на http://pl2011.eu/en/polish_denmark_cyprus_trio

За жал, и самата ЕУ се соочува со сè поголем број проблеми (финансиските проблеми на некои држави-членки кои се закана по Европската економска и монетарна унија; заканите по животната средина, кои мора да ги решава на ниво на Обединетите нации; глобалната закана од тероризам, па и актуелната политичка ситуација во Африка и многу други) и сите тие се чинат многу поважни од Западен Балкан и од Македонија.

За ЕУ е подеднакво важно да стокми добра финансиска перспектива за следните 7 години. Откако ги утврдија приоритетите за периодот 2014–2020, државите-членки преговараат за износот на средствата по приоритет. Стратегијата „Европа 2020“ е главниот стратегиски развоен документ донесен во јуни 2010 година, кој ги утврдува клучните стратегиски приоритети на ЕУ коишто треба да се остварат до 2020 година.

Документот е изгoten врз основа на анализата и согледувањето на резултатите остварени со претходната таканаречена Лисабонска стратегија и по спроведувањето на долготраен и сеопфатен консултивен процес на ниво на ЕУ, во кој беа собрани забелешките, критиките и предлогите на широк круг чинители, вклучувајќи ги тука и европските граѓани. Моментално предмет на преговори се поединечните ставки во буџетот изразени во проценти. Овде доаѓаат до израз и способностите за преговарање на сите држави-членки, како и правењето сојузи околу одредени прашања. Пример, со оглед на тоа дека Полска е главниот играч и лобист за државите од Источното партнерство, за кои ЕУ има посебен финансиски инструмент (Инструмент за политиката за новото соседство), логично е Полска да прави сојуз со Унгарија, Словачка, Чешка итн., за да обезбеди повеќе пари за овие држави (придружен и со други мерки, на пример спојување на ИПА со овој инструмент, бидејќи така и политички овие држави доаѓаат поблиску до ЕУ).

Средствата што ги добива Македонија од ЕУ, како претпристапна помош, се програмираат во согласност со приоритетите на ЕУ. Така, во

оваа финансиска перспектива (2007–2013), средствата беа распоредени според приоритетите утврдени со новата Лисабонска стратегија, а средствата за периодот 2014–2020 ќе бидат договорени во согласност со стратегијата „Европа 2020“. Затоа е апсолутно неопходно Македонија да ги врзе сопствените приоритети за оние на ЕУ, се разбира врз основа на своите специфични можности и потреби. За жал, новата Програма за работа на Владата на Република Македонија 2011–2015 воопшто не води сметка за проектираниот развој на ЕУ, што е многу чудно ако се има предвид дека Владата во својата програма пишува дека ЕУ е нејзин приоритет.

Главните цели на „Европа 2020“ се остварување на „паметен“, инклузивен и одржлив раст со дефинирани препознатливи (flagship) иницијативи по одделни сектори и политики и точно утврдени индикатори за следење и мерење на напредокот во постигнувањето на овие цели. Овие иницијативи треба да го катализираат напредокот во секое од клучните седум подрачја на Стратегијата: 1. Иновативна унија; 2. Младите во движење; 3. Дигитална агенда за Европа; 4. Европа со ефикасна употреба на ресурсите; 5. Индустриската политика за ерата на глобализацијата; 6. Пакт за нови вештини и нови работни места, и 7. Европската платформа против сиромаштијата. Набрзо по донесувањето на Стратегијата, Европската комисија (натаму ЕК) почна да излегува со конкретни предлози по одделните иницијативи.

Но, ЕК ќе беше иста како Владата на Груевски доколку не изготвеше и индикатори според кои ќе се мери постигнатиот напредок, а стратегијата „Европа 2020“ ќе наликуваше на Манифестот за развој на владејачката ВМРО-ДПМНЕ. За среќа, Стратегијата дефинира вкупно 5 групи мерливи цели на ниво на ЕУ, во делот на образоването, истражувањето и развојот, климатските промени и енергијата, вработувањето и борбата со сиромаштијата. Овие индикатори потоа ќе бидат преточени во национални индикатори за секоја држава-членка посебно. Станува збор

за следниве групи индикатори до 2020 година: 1) 75% од старосната група од 20 до 64 години треба да биде вработена; 2) Вложувањата во истражувањето и развојот треба да го достигнат нивото на 3% од БДП; 3) 20/20/20 или намалување на емисијата на гасови со ефект на стаклена градина за 20%, зголемување на енергетската ефикасност за 20% и зголемување на учеството на обновливите извори во вкупните извори на енергија за 20%; 4) Намалување на процентот на ученици кои се осипуваат предвреме од образовниот процес од сегашните 15% на 10%, како и зголемување на процентот на млади лица до 34 години со завршено високо образование (на најмалку 40%), и 5) Намалување на бројот на сиромашните лица за 25 милиони лица³.

И додека Програмата за работа на Владата воопшто не ја споменува стратегијата „Европа 2020”, а камоли да предвиди мерки за престројување на својата развојната политика во согласност со неа, Србија веќе ја изготви својата Стратегија 2020⁴ и на големо учествува во преговорите за концепирање на идниот седумгодишен буџет на ЕУ⁵.

Необјасниво е зошто ВМРО-ДПМНЕ упорно избегнува да ја вгради Македонија, со нејзините приоритети, во стратегијата „Европа 2020”, особено ако се знае дека Македонија секако ќе ја има таа обврска. Имено, сите држави од Западен Балкан ќе треба да изготват своја верзија на „Европа 2020”, како што направи Србија. Државниот завод за статистика на Република Македонија (ДЗС), по барање на ЕУ, веќе подолго време

³ Заклучоци на Европскиот совет од 17 јуни 2010 година, Брисел, EUCO 13/10, CO EUR 9, CONCL 2.

⁴ <http://www.predsednik.rs/mwc/pic/doc/SRBIJA%202020%20FINAL%2018122010.pdf>

⁵ На пример, Србија сега заговара нов принцип за новиот финансиски инструмент (засега наречен интегрирана ИПА) наречен „апсорпција”, што всушност значи дека државите кои имаат поголема апсорпциска моќ ќе можат да користат повеќе пари (се разбира, овде Србија мисли на себе). Ова е различно од она што ЕУ го практикувала досега, односно помошта во државите-кориснички да ја дели по глава на жител.

изготвува статистика со помош на која ЕК ќе може соодветно да ја следи пристапната помош, што ќе се спроведува во следната финансиска перспектива 2014–2020. Затоа, ако ја посетите веб-страницата на ДЗС⁶ ќе видите дека ЕУ веќе поодамна ги собира статистичките податоци за да може соодветно да ја програмира помошта, кога за тоа ќе дојде време (а не по скратена постапка).

2. ЕВРОАТЛАНСКИТЕ ИНТЕГРАЦИИ ВО ЗАЛОГ КАЈ ДУИ

Два месеца по посетата на претседателот на Европската комисија, Жозе Мануел Баросо, на Македонија, во рамките на која потсети на важноста од одржување фер и демократски избори и повика на засилување на реформите во неколку клучни сектори, на 5 јуни 2011 година се одржаа вторите предвремени парламентарни избори.

На овие избори за првпат учествуваше и дијаспората и за неа беа обезбедени три пратенички места во Собранието. Своите изборни програми пред граѓаните ги претставија повеќе коалиции/политички партии, а пет од нив обезбедија место во Собранието. Победничка коалиција беше онаа предводена од ВМРО-ДПМНЕ, со освоени 438.138 гласови (56 пратеници), потоа следуваше коалицијата предводена од СДСМ со 368.496 (42 пратеници) и, се разбира, партиите од албанскиот блок - Демократската унија за интеграција (ДУИ) со 115.092 (15 пратеници); Демократската партија на Албанците (ДПА) со 66.315 (8 пратеници), и Националната демократска преродба (НДП) со 29.996 гласови (2 пратеници)⁷.

⁶ <http://www.stat.gov.mk/Dokumenti/strategii/Evropa2020strategija.htm>

⁷ <http://www.sec.mk/ppi2011/>

Новина во овој парламентарен состав е тоа што помалите политички партии на овие избори не успеаја да обезбедат свои претставници во Собранието, а тоа, пак, значи дека нивниот глас нема да се слуша до следните парламентарни избори. Како ќе се одрази тоа на демократијата во државата која е сè уште во својот ран стадиум, ќе видиме во периодот што следува. Понесувајќи ја одговорноста за поразот на изборите, лидерите на повеќето помали политички партии дадоа оставки од лидерските позиции, а нови лидери сè уште не се избрани. Тоа го објаснува и отсуството на реакција за поголемиот број потези што ги направи властта во последно време.

По завршувањето на изборите, за претседател на Собранието на Република Македонија уште еднаш беше избран пратеникот на ВМРО-ДПМНЕ, Трајко Вељановски. Во својот инаугуративен говор, Вељановски нè потсети на ветувањето дадено во говорот од 2008 година дека напорно ќе работи на тоа „Собранието да стане вистински храм на демократијата“⁸. Сепак, од неговиот инаугуративен говор, па до моментот на избор на новата Влада, Собранието во целост ја спроведе волјата на Владата во оставка и работеше со полна пареа во поддршка на извршната власт. Од можноста Собранието да стане вистински храм на демократија во период кога се дебатираше за најспорните решенија во историјата на Република Македонија, базијам досега, нема ништо.

Новата Влада, односно составот на старо-новата Влада на Република Македонија, беше избрана на 27 јули 2011 година. За нов заменик-претседател на Владата на Република Македонија задолжен за европска интеграција е избрана д-р Теута Арифи од ДУИ, а ресорот одбрана ќе го води Фатмир Бесими, исто така од ДУИ. Се чини дека

⁸ <http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?Id=49c85a67-af7b-4c2a-b386-994791301089&t=doc>

премиерот Груевски решил целата евроатланска агенда на Република Македонија да му ја препушти на албанскиот коалициски партнёр во Владата, пренесувајќи ја на тој начин на ДУИ и одговорноста за евентуалниот успех, односно за извесниот неуспех.

3. ОД РАМКОВНА ВО АЛЕКСАНДРОВА

Август помина во знакот на прославата на 10-годишнината од потпишувањето на охридскиот Рамковен договор. Република Македонија со низа активности го одбележа настанот кој, до одредено ниво, има голема заслуга за добивањето на статусот држава-кандидатка за членство во ЕУ во декември 2005 година.

На конференцијата во Охрид, којашто ја организираа Секретаријатот за Рамковен договор и претседателот на државата, се појавија истакнати меѓународни политички претставници, додека домашните политички актери ги немаше никаде. Од потписниците на овој документ свој придонес дадоа двајцата странски олеснувачи, Пердју и Леотар, а Љубчо Георгиевски од ВМРО-ДПМНЕ и Арбен Џафери од ДПА не се ни појавија. Премиерот Никола Груевски, иако најавен, исто така не дојде.

За Пердју „Принципот на Рамковниот договор се усвоени – еднаквиште на права и признавањешто на културиште“⁹, додека Франсоа Леотар ги изрази своите стравувања од постојаните судири што се случуваа во Европа во минатото и свесен за спорот што го има Македонија со Грција советуваше..„Почиствувајште то вашиот сосед без ослег на нејдоваша религија и лице, бидејќи ако има една йоука

⁹ Интервју на Џејмс Пердју за Дојче веле.

којашто може да ја гage ЕвроВа, што е дека ние секојаш се наоѓаме на работ на йројаста. Секојаш. За штоа треба да размисуваме, бидејќи не сме заштитени од враќање назад”¹⁰.

На организираните настани беа присутни и европските претставници. Ангелика Беер, од позиција на претседател на парламентарната група на ЕУ за превенција на конфлиktи, во интервju за MTB потсети дека „Праваша на албанското малцинство конечно беа сшавени на хартија, па тоа следуваше нивна имплементација“. Еврокомесарот Филе, исто така, допатува од Брисел, за соодветно да го прослави инструментот со кој Европската унија докажа дека е способна да биде глобален играч.

За жал, присуството на цела плејада исклучително важни меѓународни претставници не беше доволно убедувачко за премиерот Груевски да се појави на прославата на 13 август,¹¹ а кога се појави (на конференцијата на која присуствуваше и еврокомесарот Филе) ја изненади целата јавност со низа критики за начинот на кој се дошло до договорот: „Последициште од тајот што беше избран за да се гојде до договор, покрај човечки жртви, се причина Македонијаше генес да не се мноѓу расположени да тој славаш договорот, иако тој почитувааш. Во меморијаша тој османа зајамештен како договор тојаштан тој присила“¹².

А за изненадувањето да биде комплетно, се погрижи претседателот на Република Македонија, Ѓорѓе Иванов, кој излезе со најава за историска ревизија на Рамковниот договор од десетгодишна дистанца. Тој изјави: „Деновиве дознавме и некои нови дешали за работи

кои само тои трештосшавувавме. Тоа особено се однесува на иницијалната фаза на создавање на шаканаречениот нон-йејтер, од кој подоцна промените и тековнот на Рамковниот договор. Висината кајаштоа излева на виделина, а историјата е штоа што ќе суди. Различниште иншеретреши, изјави и сведоштва ќе продолжат и во иднина. Врз основа на нив, аналитичарите и историчарите ќе тој носат своиште судови и ќе ја трагаша трештаваша за тоа штоа што нависини ни се случи во 2001 година, штоа нависина беше причина, а штоа йослегица“¹³.

А Филип Рикер, овојпат од позицијата заменик-помошник на државниот секретар на САД, се трудеше да објасни дека „Охридскиот рамковен договор е добар модел, решение на 21 век за спречување трајански војни, разурнувања и спасување мноѓу живојши. Такви спретања видовме во други делови на овие простории, во војниште во Босна и на Косово. Вие во Македонија уситеаваше да то спречиште тоа и треба да бидеше торги на тоа. Меѓународната заедница помоѓна, но османува факшот дека вие сами уситеаваше да тојостишеше тоа. Токму за тоа веруваме дека Рамковниот договор е важен за идништа на земјата. Нејсамо тој последно имплементирање треба да биде насокаша преку која ќе се надминувааш предизвициште и проблемиште штоа йосстојаш во сите држави, особено во мултикултурниште средини“¹⁴.

По Рамковниот договор во 2001 година пред Македонија се отвори можноста да се развива како „рамковна“, миротворна и мултиетничка држава, претставена и промовирана во светот преку ликот и делото на Мајка Тереза. Но, по 2006 година (со преименувањето на аеродро-

¹⁰ Интервju за МИА и Дојче веле.

¹¹ <http://www.sitel.com.mk/dnevnik/makedonija/gruevski-ke-bide-del-od-nizata-aktivnosti-za-odbelezuvanje-na-ramkovniot-dogovor>

¹² <http://www.utrinski.com.mk/default.asp?ItemID=78323731C753464F935A44DADAAE9A5Dna>

¹³ <http://www.president.gov.mk/mk/odnosi-so-javnosta/2010-01-23-10-09-44/564-2011-08-12-12-46-49.html>

¹⁴ <http://www.time.mk/read/NONE/99a2fa2376/index.html>

мот Петровец и Коридорот 10) се наметна една малку поинаква опција – национална (читај, националистичка), воинствена и освојувачка, претставена преку ликот и делото на Александар Македонски.

Доколку ја избереме првата опција, сега ќе седевме во Брисел на иста маса со Кетрин Ештон, специјалниот претставник на ЕУ задолжен за заедничката надворешна и безбедносна политика и како сопственици на Рамковниот договор ќе кроевме планови за тоа како да го пресликаме овој инструмент – истиот оној што погоре го споменува Рикер – во Босна и Херцеговина, Србија и на Косово, и понатму во Африка и во Азија – за да ги доизградиме таканаречените „незавршени држави“. Со други зборови, ќе го правевме она што е најдефицитарно во денешно време – ќе бевме десна рака на ЕУ во решавањето на кризите во светот, остварувајќи ја притоа стратегиската цел на ЕУ – како да се стане глобален играч¹⁵.

Избрајќи ја втората опција, ние решивме да се наметнеме во светот како потомци на Александар Македонски и да им конкурираме на нашите северни и јужни соседи во воинственоста и самобендисаноста, постојано жалејќи се на својата несфатена генијалност и спроведувувајќи ја Калимеро-политиката во регионот. Со други зборови, наместо дел од решението, ние сме сега дел од проблемот, а борбата за првото место меѓу најпроблематичните земји ја биеме со Србија, Косово и Босна и Херцеговина.

За жал, повеќе од очигледно е дека политичарите во Република Македонија во последниве неколку години сосема го сменија курсот и притоа дури и не се потрудија да нè прашаат нас, граѓаните, дали сакаме да се развиваме во таа насока за која тие сметаат дека е најдобра.

¹⁵ Важноста на инструментот се гледа и од тоа што во финансиската рамка 2007–2013, ЕУ воспостави нов инструмент што го нарече Инструмент за стабилност, кој е ишто друго освен нашиот Рамковен договор (институционализиран).

4. ЛИНЧОТ ПРОДОЛЖУВА

По Баросо, за време на неговата посета во април, и администрацијата на САД ја изрази својата загриженост за состојбите во Македонија, особено за слободата на изразување и медиумите, како и за граѓанското општество.

Во сите наши претходни квартални извештаи пишувавме за актуелните состојби во граѓанското општество во Македонија и посебно се задржавме на начинот на донесување на двата мошне важни закони за Македонија и за граѓанското општество – Законот за заштита од дискриминација и Законот за здруженијата и фондациите. И во овој извештај ќе мора да констатираме дека сè уште не функционира комисијата која на граѓанските организации ќе им го доделува статусот на организации од јавен интерес, а камоли да се започнат подготвките за донесување на законот за финансиските бенефиции на организациите од јавен интерес.

Секторот и натаму има лоша репутација во општеството, а медиумите само придонесуваат кон влошување на угледот. Во новинарските написи, организациите на граѓанското општество или воопшто не се третираат или се коментираат во контекст на една или на друга политичка опција (како „десно/лево-ориентирани“ или провладини/ антивладини). Написите во кои граѓанските организации се поврзуваат со „неоправдано трошење буџетски средства“ се сè почести и се крајно штетни за секторот.

Некои медиуми ги коментираа владините подготвки за одбележувањето на една деценија од охридскиот Рамковен договор, кои траја речиси две години и за што се потрошија околу петстотини илјади евра буџетски пари, како неоправдано потрошени

средства на „попусто дебатирање¹⁶“. Имено, Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор, две години по ред, врз основа на расписани конкурси, им делел грантови за невладините организации кои ќе организираат активности поврзани со прославата на јубилејот. Околу 40 организации на граѓанското општество за таа намена добиле по 20.000 евра.

Ваквите коментари се само дополнително дискредитирање на граѓанското општество, зашто не ги поставуваат вистинските прашања, како: според кои критериуми се делеле парите, кои организации ги добиле и за кои проекти и какви се финансиските извештаи од спроведените проекти на тие организации?

Се разбира, новинарите имаат обврска да бидат критични и се сеќаваат на безброј случаи кога властите ги злоупотребувале организациите на граѓанското општество за свои цели. Сè уште се свежи сеќавањата за донесувањето на Законот за заштита од дис-кrimинација и Законот за здруженијата и фондациите, кога Министерството за правда состави работни групи во кои членуваа и претставници од граѓанското општество. На крајот, и во едниот и во другиот случај, претставниците на граѓанскиот сектор се поделија во две групи – оние кои ја туркаа владината програма и оние кои се спротивствија, откако станаа свесни дека се изманипулирани од страна на првите и служат само како декор¹⁷.

¹⁶ Нова Македонија, „Одбележувањето на договорот... се сведува на дебати со познати соговорници, универзитетски професори, актуелни политичари, но и со дипломати и меѓународни преставници, кои од свој агол зборуваат за тоа како го доживуваат договорот, какво е неговото значење или каква иднина ѝ носи на државата“, <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail.asp?vest=624119578&id=9&setIzdanie=22313>

¹⁷ За повеќе детали околу овие два закона, видете ги нашите претходни квартални извештаи што можат да се најдат на http://mcet.org.mk/?page_id=120

Се чини дека истата приказна се повторува по третпат, овојпат со донесувањето на Законот за млади. Сега има две спротивставени коалиции – онаа на Агенцијата за млади и коалицијата СЕГА и онаа на 35-те организации предводени од Младинскиот образовен forum (МОФ).

Коалицијата на МОФ¹⁸ ја изрази својата загриженост за предлог-законот и како најголеми слабости на истиот ги посочи следниве:

- Нетранспарентна процедура, без јавна дебата и без вклученост на повеќето младински организации во процесот. Властите ја пресекокаа и фазата на анализа на алтернативните решенија и го изготвија Законот само врз основа на компаративна анализа.
- Учество на младите во Државниот совет за млади не смее да биде ограничено, зашто во спротивно ќе се случи целосна државна контрола над ова тело. Се предвидува најголем број членови да именува Владата, што е спротивно на сите препораки на Советот на Европа, Стратегијата за млади на ЕУ (2010–2018) и Белата книга за млади.
- Законот да има соодветни буџетски импликации – предвидените 100.000 денари годишно само ја покажуваат несериозноста на проектот.
- Предлог-законот има високи цели, но нема ефикасни механизми за нивно остварување.
- Има низа недоречености во регулирањето на младинските организации, непотребни процедури и недостижни критериуми за нивна регистрација, што остава простор за нееднаква и селективна примена при регистрацијата.

¹⁸ Целиот документ може да се најде на сајтот на МОФ <http://www.mof.org.mk/index.php?page=2&cat=-1>

Во периодот опфатен со овој извештај не успеа ниту процесот на именување претставници од граѓанското општество во т.н. ТАИБ¹⁹-комитет, обврска што произлегува од правилата за спроведување на ИПА. Имено, процедурата за избор беше објавена на 9.6.2011 и требаше да биде завршена до 16.6.2011, а објавувањето на резултатите беше предвидено на 17.6.2011 година во 12 часот. Целта на повикот беше да се изберат четворица претставници на здруженијата и фондациите со право на еден глас, кои би учествувале во работата на Комитетот и би се менувале на секои 6 месеци, како и 3 претставници кои би присуствуваат на состаноците на ТАИБ-комитетот во улога на набљудувачи.

Се разбира, овој избор не е завршен до ден денес (19 септември 2011), а оние невладини организации кои се потрудија да ги соберат документите, да ги свикаат своите Извршни одбори и да изберат кандидат со кој ќе конкурираат не добија никаква повратна информација.

Проблемите со овој повик започнаа со самото објавување на конкурсот. Повикот го објави Секретаријатот за европски прашања (СЕП), а не Генералниот секретаријат (ГС), односно Одделението за соработка со невладините организации. Нејасно е зошто СЕП се јавува како носечка институција, кога се знае дека институционално врската меѓу Владата и граѓанскиот сектор се наоѓа во ГС. Згора на тоа, ГС нема никакви овластувања да дава информации во врска со овој повик. Тоа практично значи дека ако сакате да добиете информации за повикот, треба да се јавите во ГС, кој, пак, не е овластен да ви дава никакви информации, па ќе ве препрати во СЕП институцији-

¹⁹ Technical Assistance and Institutional Building – Техничка помош и институционална надградба.

јата која е, можеби, најнетранспарентна во целата Влада откако со неа раководи Васко Наумовски, и таму нема да знаете кого да барате, бидејќи сите повици водат до Кабинетот на потпретседателот, а токму тука најчесто завршува вашата потрага по информациија.

И, конечно, во периодот опфатен со овој квартален извештај, притисоците на власта кон критички настроените организации на граѓанското општество продолжија со зголемена жестокост. Овој-пат на удар беа Хелсиншкиот комитет и Фондацијата отворено општество Македонија (ФООМ). Главното оружје на власта против Хелсиншкиот комитет беше јавната дискредитација, која помина мазно во медиумски контролираната средина. За ФООМ, од друга страна, власта ја искористи лустрацијата²⁰, и според мислењето на нејзиниот директор, Владимир Милчин, изнесено на конференција за печатот²¹, се работи за политички линч што како крајна цел ја има Фондацијата.

5. МЕТОДОЛОГИЈА

Целта на овој квартален извештај е да даде оценка за состојбата со европските интеграции во Македонија, особено во контекст на предвремените парламентарни избори што се одржаа на 5 јуни 2011 година и во пресрет на Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија за 2011 година, кој треба да биде доставен до Владата на 12 октомври 2011 година (натаму во текстот Извештај 2011).

²⁰ Повеќе за лустрацијата има во делот „Владеење на разумот”, стр. 14

²¹ Снимка од конференцијата за печат има на <http://blip.tv/gemklub/episode-5409605>

Појдовна основа за избор на областите за анализа на овој квартален извештај се сите оние кои беа посочени од претседателот на Европската комисија, Баросо, во името на ЕУ, но и од претставниците на американската администрација кои се сретнаа со премиерот Никола Груевски и со другите претставници на властта во изминативе неколку месеци. Станува збор за областите: а) владеење на правото; б) Полицијата; в) слободата на изразување; г) јавната администрација, и д) корупцијата и судството. Со оглед на тоа дека корупцијата и судството се опфатени и анализирани од страна на Транспарентност Македонија²², овој извештај наместо корупцијата и судството, ја анализира економската програма на Владата 2011–2015.

Појдовна основа за овој мониторинг се документите што ги изработуваат Владата на Република Македонија, Европската унија, како и медиумското покривање на настаните поврзани со ЕУ во Македонија. Главни документи коишто се анализираат се изборната програма на ВМРО-ДПМНЕ наречена „Манифес^т за реформа и развој“²³, Про^грамаша за рабо^ша на Влада^ша на Република Македонија за йериодот 2011–2015, „Акциски йлан за ак^{тивно}сташ^иште што треба да се йреземаш^т, а йроизле^{чува}аш^т од йре^{гораки}ште на Европска^ша комисија, ав^{гус} 2011“²⁴, „Национална^ша про^грама за усвојување на йраво^што на Европска^ша унија – Ревизија 2011“ (натаму во текстот НПАА 2011); Извештајот на Европска^ша комисија за на^йредокот на Република Македонија за 2010 и за 2009 година (натаму во текстот Извештај 2010 и 2009), Одлука^ша на Сове^шот

за йринци^{ти}ште, йриори^шеши^{ти}ште и услови^ше содржани во Прис^{ти}айно^што йар^{ти}нерс^{ти}во со Република Македонија, Брисел, февруари 2008 година (натаму во текстот Пристапно партнерство), како и другите ресорски стратегиски документи кои содржат суштински информации за секторите што се следат.

За волја на вистината, Македонскиот центар за европско образование (натаму во текстот МЦЕО) и Фондацијата Отворено општество – Македонија (натаму во текстот ФООМ) имаат ограничени капацитети и невозможно е да се следат сите сектори. Сепак, за да се добие некаква поцелосна слика, анализата на некои сектори е направена само врз основа на објавените стратегиски документи или со помош на партнери организации кои го имаат потребниот капацитет и одблиску го следат секторот²⁵.

И за овој квартален извештај го користевме институтот за слободен пристап до информациите од јавен карактер, но некои институции сè уште одлучуваат да молчат.

Во извештајот е опфатен периодот од мај до август 2011 година, што значи 4 месеци наместо 3. Тоа е поради фактот што и во овој период се случија настани кои не беше возможно временски да се детерминираат – како на пример, составувањето на новата Влада по предвремените избори.

Во однос на методите што се користеа, покрај анализата на суштинските документи и деск-истражувањето, се спроведа и интервјуа со некои од засегнатите страни како и со одговорни лица од институциите.

²² <http://www.transparentnost-mk.org.mk/novsajt/?p=1670>

²³ <http://www.vmro-dpmne.org.mk>

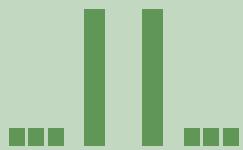
²⁴ <http://www.sep.gov.mk/Default.aspx?ContentID=36&ControlID=Dokumenti.ascx>

²⁵ Делот за Законот за млади е изготвен со помош на Младинскиот образовен форум од Скопје.

Од страна на медиумите, се следеа 14 медиуми, и тоа: седум дневни весници (*Уштински весник; Дневник; Вест; Вечер; Време; Нова Македонија и Штиц*) и централните информативни емисии на седум телевизии со национална и со сателитска концесија (*A1; Канал 5; Сишел; Телма; MTB 1; Алфа и Алсај*)²⁶.

²⁶ Мониторингот на медиумите е партнерски проект со НВО Инфоцентар од Скопје.

АНАЛИЗА

Анализата за овој квартален извештај ја правиме во областите кои во Пристапното партнериство се посочени како клучни приоритети и кај кои не забележуваме сериозен напредок во последните неколку години. За овие подрачја зборуваа и претседателот на Европската комисија, Баросо, во името на ЕУ; и државниот секретар на САД, Хилари Клинтон. Со надеж дека оваа анализа ќе помогне во разбирањето на пораките и решавањето на проблемите, се фокусираме на состојбите во областите: а) владеење на правото; б) полиција; в) слобода на изразувањето; г) јавна администрација, и д) корупција и судство. Со оглед на тоа дека корупцијата и судството се опфатени и анализирани од страна на Транспарентност Македонија, овој извештај наместо корупцијата и судството, ја анализира економската програма на Владата 2011–2015.

1. ВЛАДЕЕЊЕ НА РАЗУМОТ

Уште старите Римјани знаеле дека нема вистинско право онаму каде што волјата на императорот има сила на закон (*Quod principi placuit legis vigorem habet*), па затоа правото го граделе врз принципите на здравиот разум²⁷. Разумноста на законите е поставена врз петтиот принцип (*кој било закон кој е неразумен, или, йак, дискримирира може да не се применува*), од каде што произлегува и уставното судство кое се јавува како гарант на правилната примена на законите, обезбедувајќи притоа еднаквост на сите пред законот. Владеењето на правото е концепт од исклучително значење, бидејќи – во спротивно – владее волјата на посилниот. Во државата може да има голем број закони, но тие никогаш не се гаранција за владеењето на правото. Според старите Римјани, државата која има многу закони само ја прикрива својата корумпираност²⁸.

Овие принципи важат и во ЕУ. Владеењето на правото е дел од политичкиот критериум утврден на Самитот на Европската унија во Копенхаген (1993) врз основа на кој се оценува напредокот на државите-кандидати во процесот на пристапување. Исполнувањето на политичкиот критериум речиси секогаш е *Conditio sine qua non*, или услов без кој не се може кога станува збор за отпочнување на пристапните преговори.

²⁷ Императорот Јустинијан I римското право го поставил на пет основни принципи: 1) Сите луѓе се еднакви пред законот; 2) Секој ќе се смета за невин сè дури не биде докажана неговата вина; 3) Товарот на докажување паѓа на тужителот, а не на тужениот; 4) Секој може да се казни само за дело, она што го сторил, а никако за мисла или за она што заговорал да го стори; и 5) Кој било закон што е неразумен или пак дискримирира може да не се применува.

²⁸ *Corruptissima re publica plurimae leges* – Во најкорумпираната држава има најмногу закони.

Од осамостојувањето, Република Македонија се декларира како демократска држава во која владее правото. Но, правилната примена на правото, како никогаш досега, е состојба што ги загрижува сите – од граѓаните до претставниците на меѓународната заедница. Во Извештајот 2010, за првпат по име и презиме, беше споменат министерот за правда,²⁹ како главен виновник за селективната примена на правото, а годинава загриженост за ваквата состојба истакнуваат и ЕУ³⁰ и САД³¹.

Во периодот додека се подготвува овој извештај, се случија многу настани кои укажуваат на тоа дека државата има проблем со владеењето на правото. Овде ќе се осврнеме само на неколку, и тоа: спроведувањето на Законот за лустрација, уривањето на објектот „КОСМОС“ на ФИНЕ дооел во Скопје, автентичното толкување на Законот за амнестија, спроведувањето на посебните истражни мерки и апсењето на лидерот на Обединети за Македонија, Љубе Бошкоски, и селективното спроведување на изборното законодавство. Со вакво владеење на правото, Македонија ризикува да ја загуби препораката за почеток на преговорите.

1.1. Лустрацијата како стигматизација

Власта ја искористува Комисијата за верификација на фактите, попозната како Комисија за лустрација (натаму во текстот: Комисија), за пресметка со политичките неистомисленици. Впрочем, начинот на

²⁹ http://ec.europa.eu/enlargement/press_corner/key-documents/reports_nov_2010_en.htm; str. 13

³⁰ <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/452&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

³¹ <http://www.plusinfo.mk/vest/12102/Nikola-Popovski-kriel-vo-fioka-predupreduvachko - pismo-od-Hilari-Klinton>

којшто се верификуваат фактите совршено се совпаѓа со начинот на работење на оваа власт – со стигматизирање и со лична дискредитација. Дури и да успее некогаш да докаже дека не соработувал со тајните служби, штетата е веќе направена и „кодошот“ засекогаш ќе остане запаметен така како што, барем за кусо време, го именувале.

Законот за лустрација излегува надвор од здравиот разум разграничувајќи ги јавната функција и вработувањето, кое во истиот не постои. Дали раководно лице во високообразовна институција, избрано во наставно-научно звање на високообразовната институција; работата како новинар, актер, солист во опера или балет, адвокат, но-тар или извршител... се јавни функции или, пак, вработувања³²? Дали со Законот за лустрација може некому да му се ограничи уставно загарантираното право на работа³³ или, пак, со одлука на Комисијата некому да му се одземе уставно загарантираното право на вработување под исти услови³⁴? Според Уставот, секој се смета за невин додека не се докаже спротивното³⁵, а докажувањето според Уставот и законот го прави судот. Оттаму, никој друг освен судот не може да ги ограничи овие права на граѓаните. Без оглед на тоа што постапката за лустрација завршува во судовите, спорен е нејзиниот почеток во Комисијата која ја составуваат законодавната и извршната власт.

Додека граѓаните чекаат да видат кој од актуелните вршители на јавна функција бил соработник на тајните служби во минатото, Комисијата се занимава со верификација на „кодошлакот“ на поранешните вршители на јавни функции³⁶.

³² <http://0.mk/a52a0>

³³ <http://sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF>; член 32

³⁴ Ибид 34

³⁵ Ибид 34; член 14

³⁶ <http://www.vesti.alfatv.com.mk/default.aspx?mId=36&eventId=40204>

Лустрацијата како „лов на вештерки“ не само што не стивна, туку, за жал, доби нова институционална форма – справување со критички настроените невладини организации. Имено, на 21 јули, медиумите јавија дека Комисијата утврдила дека познат режисер и универзитетски професор бил соработник на тајните служби. Дневниот весник *Вечер* веднаш пренесе и информација дека се работи за функционер на ФООМ³⁷. Со ова започна најжестокиот, иако посреден, удар на ФООМ, како еден од субјектите кои беа и континуирано се критични кон политиките на властта! Извршниот директор на ФООМ, Владимир Милчин, на конференцијата за печатот одржана на 25 јули 2011 година³⁸ го покажа досието кое за него било водено од страна на службите, од кое е видливо дека тој бил предмет на оперативна обработка, а не субјект на соработка. Тој истовремено го изнесе и своето мислење дека се работи за политички линч, чија крајна цел е Фондацијата³⁹.

Во согласност со Законот за определување дополнителен услов за вршење јавна функција⁴⁰, подносителот на изјавата може во рок од пет дена по приемот на заклучокот на Комисијата, усно или писмено да се произнесе по него⁴¹. Доколку и тоа не придонесе за утврдување на вистината, на располагање стојат судските инстанци. Во периодот опфатен со овој Извештај, постапката за т.н. лустрација е во тек, а во меѓувреме се појавија нови факти кои не биле земени предвид во

³⁷ Види <http://www.vecer.com.mk/default.asp?ItemID=67038F7F3AF3DE46B471DD59C4ED3354>

³⁸ Снимка од конференцијата за печат има на <http://blip.tv/gemklub/episode-5409605>

³⁹ Види <http://www.makdenes.org/content/article/24276275.html>, последна посета 26 јули 2011 година

⁴⁰ Службен весник на Република Македонија, бр. 14/2008, 64/2009 и 24/2011

⁴¹ Ибид, член 25 став 2

првичното утврдување⁴². Според Законот, секако далеку од здравиот разум, Комисијата нема можност да ја врати постапката на почеток и повторно да пристапи кон утврдување на фактите⁴³. Нејасно е зошто законот не предвидел можност за реституција, ако постои определен факт кој не бил земен предвид во првичното одлучување. Се поставува прашањето, дали Комисијата, во недостиг на законска можност за повторно утврдување на фактите, овој нов доказ ќе го поднесе до Управниот суд во поведената постапка, како одговор на тужбата која Управниот суд веќе и ја препратил. Во моментов, постапката сè уште се наоѓа во Управниот суд, иако според Законот требаше да биде итна⁴⁴.

Во меѓувреме, новата претставка до Уставниот суд⁴⁵ дополнително ја усложнува постапката. Евентуалното повторно⁴⁶ укинување (Уставниот суд еднаш веќе донесе одлука за укинување) на некои одредби од Законот, ќе ја остават постапката без формална судска разрешница. Ваквата разврска ќе го оневозможи завршувањето на постапката, бидејќи Управниот суд ќе ја изгуби правната основа за постапување во случајот „Драматург“. Доказ дека станува збор за „лов на вештерки“ се следниве аргументи:

- Со Комисијата претседава човек чиј мандат е истечен пред повеќе од 7 месеци, односно подолго отколку што истиот траел. Собранието сè уште нема избрано нов претседател на Комисијата.
- Спорно е како Комисијата, при верификацијата на фактите, гласала за истите, наместо да ги констатира.

⁴² <http://0.mk/e9272>

⁴³ Ибид 43

⁴⁴ Ибид 41, член 28

⁴⁵ <http://www.vesti.alfatv.com.mk/default.aspx?mId=36&egId=6&eventId=40141>

⁴⁶ Одлука на Уставниот суд за укинување на одредени одредби од Законот за утврдување на дополнителен услов за вршење на одредени јавни функции У број: 77/2008-0-1 од 03/24/2010

- За време на гласањето, неколкумина од членовите на Комисијата не учествувале во одлучувањето или не присуствуvalе на седницата⁴⁷.
- Во досието на следениот не постои писмен запис со кој се потврдува дека субјектот бил соработник на тајните служби⁴⁸.

Потсетуваме дека првата жртва на процесот на лустрација беше Трендафил Ивановски, тогашен претседател на Уставниот суд на Република Македонија, институција која (поради природата на нејзините уставни надлежности) претставува една од последните брани на правниот поредок пред цунамито од прописи скроени по мерка на Владата. Патем, Уставниот суд беше и сè уште е предмет на континуирани напади од страна на ВМРО-ДПМНЕ и високите владини и собранички функционери од таа партија⁴⁹. Неодамна, Илија Димовски, во колумната во *Дневник* (25 јули 2011), во својот препознатлив агресивен стил, без да ја почитува презумцијата на невиност, напиша дека „*Уставниот суд (во кој членуваше еден за кој се докажа дека бил соработник) џо иницијатива на неколку (за еден од нив во џек е џроцедура за докажување на нејзиниот соработнички сфаќајќи со службите) ћи укина најважниште делови од и онака либерализирањиот Закон за лустрација. Тоа беше доволен сигнал кој нам ни гage јасно сознание дека сируктуриште кои џо џекнуваат од третиходниот систем не сакаат и немаат намера да гозволат реална, фер и џродуктивна лустрација*“. Ваквото однесување на пратениците на владејачката партија не е ништо друго туку демонстрација на моќ.

⁴⁷ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=212ABB316D01D64CBD2B5A899891EE7F>

⁴⁸ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=8B464AA3B0E99048A9A2CA064C82CDFF>

⁴⁹ Види „*Влада ДООЕЛ*“, Седми извештај, ноември 2010 година, достапен на <http://soros.org.mk/dokumenti/sedmi-izvestaj-mk-za-WEB.pdf>, strana 11

1.2. „КОСМОС“ по мерка

Здравиот разум налага конструктивен приод кон правото на решавање на проблемите. Во контекст на ова се наметнуваат прашањата дали реакцијата на локалната самоуправа во случајот „КОСМОС“ е конструктивна и дали рушењето е решение за проблемот?

По повеќе од еден месец од почетокот на слушувањата, јавноста сè уште не знае дали навистина имало пречекорување во градбата во однос на предложениот проект или не⁵⁰. Локалната самоуправа тврди дека имало пречекорување од 1м и 43см. Сепак, уривањето на допола изграден објект со толкава габаритност е далеку од здравиот разум. Од локалната самоуправа велат дека за пречекорувањето на габаритот на објектот со извршно решение побарале повеќе пари на име комунални од инвеститорот, ама тој не платил во рокот⁵¹.

Исто така, наплатата на комуналите била обезбедена со хипотека. Ако е така, тогаш зошто локалната самоуправа не ја активираше хипотеката?

Владеењето на правото подразбира еднаквост на сите пред законот, но во Македонија некој е поеднаков од другите. Додека „КОСМОС“ се урива заради пречекорување на деталниот урбанистички план и предлог-проектот, на друго место и за друг капитален објект, каде што инвеститор е Владата, измената на постојниот план, секако и на основниот договор за јавна набавка надвор од секаква постапка, се прави речиси прекуноќ⁵². Станува збор за новата зграда на Уставниот суд, на која ќе се постави статуа на античкиот бог Дионис и четири музи. Колку за потсетување, објектот во изградба е зграда на

Уставниот суд, а на истиот ќе биде поставена статуа на Дионис, Богот на лозарството, виното, обредните игри и екстазата. Ќе ѝ објасни ли некој на Владата дека Божица на правдата е Темис или Јустиција.

Никој не гледа логика во уривањето на „КОСМОС“, ама сепак ниту Собранието, ниту Советот на Град Скопје не се огласуваат за тоа⁵³. За неразумноста да продолжи понатаму, локалната самоуправа одлучи да го урне „КОСМОС“, а на сопственикот да му остане и земјиштето и дозволата за градба за повторно да почне да си гради нов објект (ако сака). Локалната самоуправа нема да му ја одземе дозволата за градба на „КОСМОС“ сè додека го должи за неплатени комунални, а тие се надоместоци за уредување на градежно земјиште⁵⁴ и негово приклучување кон јавната инфраструктура. Истиот се плаќа за функционални објекти, објекти кои постојат. Неважно е што тука од потенцијално функционален објект, локалната самоуправа одлучи да направи ливада. Важно е што долгот со извршно решение за неплатени комунални си стои (бил КОСМОС таму или не).

Во овој контекст, вреди да се спомене дека и за време на претходното владеење на ВМРО-ДПМНЕ (1998–2002), градежните инспектори во неколку наврати ја покажаа сета своја сила и моќ. Имено, пред десетина години, државата го урна елитниот станбен комплекс во село Злокуќани, поради наводно бесправно градење во заштитената зона на археолошкиот локалитет Скупи. И тогаш инвеститорот Благоја Николовски се обидуваше да му докаже на главниот градежен инспектор, Љупчо Балковски, дека градбата е легална. И тогаш, како и сега, државата процени дека е подобро да се урива.

⁵⁰ <http://www.vesti.alfatv.com.mk/default.aspx?mId=36&eventId=40496>

⁵¹ <http://0.mk/5ec3d>

⁵² <http://www.vesti.alfatv.com.mk/default.aspx?mId=36&eventId=40180>

⁵³ <http://novamakedonija.com.mk/NewsDetal.asp?vest=8251183839&id=9&prilog=0&stIzdanje=22365>

⁵⁴ http://www.opm.org.mk/izdanija/MK/Zakoni/novo/Zakon%20za%20gradezno%20zemjiste.pdf,~len_46

Случајот заврши на Судот во Стразбур, а на инвеститорот му беше досудена отштета во износ од околу 6 милиони евра⁵⁵. Единствено што ќе биде различно во случајот на „КОСМОС“ е тоа што износот ќе биде многу поголем. Заедничко за обата случаја е дека отштетата ќе ја платат сите граѓани на Република Македонија кои го полнат државниот буџет. Во меѓувреме, огромен број семејства ќе останат без покрив на главата.

Факт е дека во оваа наша приказна нема место за здравиот разум.

1.3. Автенична амнезија

Како човек кој не му простил на никој од своите неистомисленици, премиерот Груевски во јули покажа завидна милост и волја за простирање. За волја на истината, аргументите со кои беше соочен беа исклучително силни. За формирање на парламентарно мнозинство и Влада, на ВМРО-ДПМНЕ му беа потребни само 5 пратеници. Но, стабилна Влада и Бадентеровото мнозинство се градеа со учество на ДУИ во Владата, а тоа беше условено, меѓу другото, и со амнестија⁵⁶ на злосторствата против човештвото направени од страна на борците на ОНА за време на конфликтот во 2001 година.

Дури и откако договорот беше постигнат, премиерот Груевски немаше потреба да стори ништо. Како и вообичаено, сè што требаше сторија вицепремиерот Наумовски и министерот за правда Маневски, кои му предложија на Собранието автентично толкување на Законот за амнестија. Иако автентичното толкување е инструмент

на Собранието⁵⁷, барањето за истото треба да дојде од судовите⁵⁸ кои имаат проблем со примената на законот. Во случајов, барањето беше придрожено со мислење на Владата на Република Македонија, потпишано од заменик-претседателот на Владата задолжен за европската интеграција, Васко Наумовски⁵⁹.

На 19 јули 2011 година, Собранието го донесе автентичното толкување на Законот за амнстија⁶⁰ и со тоа им наложи на судовите да ги заборават⁶¹ вратените хашки случаи. Единствените кои нема да можат да заборават на мачењата, изживувањата и загубените животи се само граѓаните на Куманово, мавровските работници и најблиските на дванаесетте киднапирани од конфликтот во 2001 година. Тие одлучиле да покренат постапка пред Уставниот суд за оценка на уставноста на овој чин.

Нема ништо спорно во користењето на овој инструмент. Но, Собранието може да го користи автентичното толкување само за појаснување на законите заради обезбедување нивна правилна примена. Во правната наука не постои дилема дека со автентичното толкување „не може да се воспоставува ново правило, односно законскиште одредби да се пропишуваат, спеснуваат, претцизираат“⁶². На истата не може да ѝ се додава ново значење, поинакво од она што изворниот законодавец го предвидел за неа. Оттаму, ќе биде ин-

⁵⁵ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=F7F9AD9B30952A44A8289E0B5E686076>

⁵⁶ <http://www.plusinfo.mk/vest/9185/Gjorgji-Spasov-Ali-Ahmeti-go-uceni-Gruevski-a-ovoj-morashe-da-prifati-ako-saka-da-formira-vlada>

⁵⁷ <http://www.sobranie.mk/?ItemID=76C9CD82CF519B41A7380D08FBCDD43E>

⁵⁸ <http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?Id=ac69a185-1ed1-4e06-bf48-987e3105f79&t=docx>

⁵⁹ <http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?Id=6f0a8bc4-65c9-46ed-b91c-beeb0fe43e68&t=pdf>

⁶⁰ <http://www.sobranie.mk/ext/sessiondetails1.aspx?Id=1c98671d-11ad-4655-b507-d03764b61529>

⁶¹ <http://dictionary.reference.com/browse/amnesty>

⁶² <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=877CF761F112F947BC7D097F8E443DE2>

тересно да се види како ќе пресече Уставниот суд во овој случај „која со автентичното толкување се излекува надвор од објаснување на одредбите“⁶³.

Делата кои се заборавија благодарение на автентичното толкување претставува чинови на особено сурвично и нечовечно третирање, мачење, деградирање и сл. Истите во оваа форма се описани во членот 403-а од Кривичниот законик⁶⁴ како кривични дела против човештвото, што претставува формулатија која Македонија ја има преземено од меѓународните договори⁶⁵ ратификувани во согласност со Уставот.

Имајќи ја предвид сурвостата на злосторствата, меѓународниот законодавец утврдил дека за истите нема ослободување од кривично гонење, ниту пак е возможно да се ограничува кривичното гонење и одговорноста⁶⁶. Следејќи ја оваа практика, нашиот Кривичен законик во членот 112⁶⁷ предвидува дека кривичното гонење и извршувањето на казната за кривичните дела против човештвото не застаруваат. Ако е така, тогаш како може за истите да се одлучи да бидат „заборавени“.

Никој и со ниту еден закон не може да ги дерогира одредбите на Кривичниот законик, освен ако тоа не го стори Уставот. Од друга страна, Уставот вели дека меѓународните договори кои се ратификувани со закон се дел од внатрешниот правен поредок⁶⁸, а овие пак не се менуваат со желба на ниту еден законодавец, туку по желба на сите држави потписнички.

⁶³ Ибид 63

⁶⁴ <http://jorm.org.mk/zakon-krivicen.shtml>

⁶⁵ Статутот на Меѓународниот кривичен суд, чл.7; <http://www.preventgenocide.org/law/icc/statute/part-a.htm>

⁶⁶ Ибид 66, член 31

⁶⁷ Ибид 65

⁶⁸ http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF,~len_118

Еден збор за утеха на очајните, на оние кои нема никогаш да заборават. Никој, па дури ни Законот за амнестија и автентичното толкување не можат да ги засегнат правата што тие ги имаат како жртви и никој не може да им го одземе правото да бараат отштета за претрпеното⁶⁹.

Хелсиншкиот комитет за човековите права на Република Македонија ги повика македонските власти веднаш да ја поништат парламентарната одлука за автентично толкување на Законот за амнстија⁷⁰. Според нив, со ваквата одлука, и покрај гарантираното право на отштета за жртвите и нивните роднини, случаите („Раководство на ОНА“, „Мавровски рабочници“, „Лијковска брана“ и „Нејрошишено“) остануваат без правна завршица. Тие, исто така, потсетија на тоа дека Македонија мора да се придржува до своите меѓународни обврски и дека властите мора целосно и непристрасно да ги процесираат сите предмети⁷¹.

1.4. За критиките кон власта се казнува со притвор

Поминаа три месеци од апсењето на лидерот на Обединети за Македонија, Љубче Бошкоски. Според изјавите на одговорните, Полицијата го товари за незаконско финансирање на кампањата, а при апсењето во неговото возило откриле 100.000 евра, пари кои биле наменети за плаќање на долговите во кампањата. МВР своите сознанијата за Бошкоски ги темели на оперативната обработка која

⁶⁹ Ибид 65, член 115

⁷⁰ <http://www.mhc.org.mk/default-MK.asp?ItemID=9B2BC5E4628CAA488CB243379E6F5A02>

⁷¹ <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/macedonia-time-deliver-justice-victims-war-crimes-2011-09-01>

ја нарекле „Кампања”, а со истата обезбедиле докази за две примопредавања на незаконски пари во износи од 10.000 и 20.000 евра. Примопредавањата се случиле пред почетокот на кампањата, односно за време на кампањата. На Љубе Бошкоски, по апсењето, истражниот судија му одредил мерка притвор во траење од 30 дена. Истата е продолжувана во неколку наврати, а Бошкоски сè уште се наоѓа во притвор (повеќе од 90 дена). Ако од моментот на обработката, па до апсењето на Бошкоски имало докази за две примопредавања, тогаш зошто МВР претходно не го уапси Бошкоски?

Дури и да не бевме сведоци на предвидувањата на самиот Бошкоски за тоа дека властта го прислушува, следи и му подготвува ликвидација⁷², целиот случај со неговото апсење е надвор од словото на законот и претставува тешка злоупотреба на истрагата и на овластувањата заради пресметка со политичките противници. Најпрвин, со спектакуларното апсење се повредени основните човекови права на Љубе Бошкоски. Фактот дека провладините медиуми беа на самото место на настанот за веднаш да го осудат, не почитувајќи го основниот уставен постулат на пресумпција на невиност, покажува дека тие биле благовремено информирани од МВР. Според професионалните стандарди на полицијата во која било држава, ова е недозволиво. Згора на тоа, видеото од апсењето на Бошкоски беше поставено и на веб-страницата на МВР.

Сепак, основниот проблем е непостоењето правна основа и правна квалификација на делото. Измените на Кривичниот законик со кои се утврдува кривичното дело незаконско финансирање на политичка партија се донесени на 13 април 2011 година⁷³, а доказот за првата

обработка и примопредавањето на првите 10.000 евра е од 12 април 2011 година⁷⁴. Прашањето кое се поставува овде е: Како можел да биде следен Љубе Бошкоски ако за тоа немало правна основа? Ниту делото за кое се товари било кривично дело, ниту пак за истото било предвидено применување на посебни истражни мерки. Во меѓувреме, според членот 14 од Уставот (*Nullum crimen, nulla poena sine praevia lege poenali*), никој не може да биде казнет за дело кое пред да биде сторено не било предвидено како казниво дело⁷⁵.

Дополнително, надвор од здравиот разум е товарењето на Бошкоски за злоупотреба на службената положба. Тоа го наметнува прашањето: Може ли лидер на политичка партија, и тоа во опозиција, да ја злоупотреби службената положба? Кривичното дело и казнувањето за истото имаат за цел да го заштитат општеството од лошата власт и од корумпираните политичари. Прашањето што се наметнува е од кога положбата на овластено лице – лидер на политичка партија – е службена положба?

Можеби постапките на Бошкоски околу финансирањето на изборната кампања, доколку навистина се случиле, не се баш најјасни. Но, со самото тоа што истите се случиле кога не биле описани како казниви, тие не претставуваат кривично дело. Одговорноста на Бошкоски во случајот може да биде политичка и морална, иако ниту еден политичар во Македонија во последните десет години немал пример од кој можел да учи за политичка и морална одговорност.

Оттука, ако Бошкоски нема сторено кривично дело, а се наоѓа во притвор веќе 90 дена, тогаш мора да има грев кон властта. Неговиот грев се постојаните откривања на нови и нови афери на власта и критикувањето на нејзините политики. Токму поради овој грев, обвине-

⁷² <http://daily.mk/cluster3/c2af00bc949175596c2a40fc7b67c0f1/888471>

⁷³ <http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?Id=46cb1415-84af-412c-a9ec-2f11a011d018&t=doc>

⁷⁴ <http://www.time.mk/read/e535957114/ef037554f9/index.html>

⁷⁵ <http://www.sobranie.mk/?ItemID=A431BEE83F63594B8FE11DA66C97BEAF>

нието кое и покрај тоа што според МВР е поткрепено со докази е тешко да се напише и по 90 дена притвор. Очигледно, за критиките кон власта се казнува со притвор.

1.5. Македонска демократура

На другата страна од наводниот грев за незаконско финансирање на изборната кампања на Љубе Бошкоски во нашата чудна демократура стои фактот дека пред законот избраната власт е подеднаква од сите други. Изборниот законик вели дека кампањата не смее да се финансира со средства од неидентификувани извори, а средствата прибрани од членарина не можат да го надминат износот од 5.000 евра⁷⁶.

Според нецелосниот извештај до ДИК во првите десет дена од кампањата, владејачката ВМРО-ДПМНЕ потрошила околу 1,6⁷⁷ милиони евра. Според партијата, голем дел од средствата се донирани од физички лица, од кои некои дале и по 60.000 денари, иако не се даваат информации за тоа на кој начин биле собрани средствата. Тука се наметнуваат повеќе прашања:

- Кои се донаторите и од каде потекнуваат нивните приходи, за да можат да дадат толку високи донацији?
- Зошто ВМРО-ДПМНЕ прикажува кои се изворите на финансирање на само околу 140 илјади евра?
- Каде се загубија изворите на финансирање за преостанатите 1,4 милиони евра⁷⁸?

Речиси со истата констатација по завршувањето на изборите изле-

гува и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), утврдувајќи пречекорување во финансирањето на кампањата, односно дека биле потрошени повеќе средства одшто биле пријавени на сметката за кампањата и кај вториот партнери во власт ДУИ⁷⁹.

Конечно, кога сме кај изборите да споменеме дека согласно Изборниот законик плакатите за изборната кампања треба да бидат отстранети во рок од 30 дена по завршувањето на изборите. Неотстранувањето на плакатите од изборната кампања во предвидениот рок подлежи на парична казна во износ од 40.000 до 50.000 дениари⁸⁰. Ако законот важи подеднакво за сите, тогаш кој да ја казни ВМРО-ДПМНЕ за големиот број билборди кои се уште висат на сите страни низ Македонија?

1.6. Заклучоци и препораки

Промовирањето на владеењето на правото вклучува еднаква правда за сите; почитување на човековите права; постоење на ограничена државна власт и поделба на властта; обезбедување целосна независност на судството, и правна сигурност на граѓаните. Во периодот што е предмет на анализа во овој извештај, законите се применуваат селективно, се користат за да се наметне волјата на владејачката гарнитура и се казнуваат сите оние кои се осмелуваат да размислуваат поинаку од изнесените ставови на властта. Од таа причина, она што треба да се стори во периодот што доаѓа е следново:

- Мора да престане стигматизацијата, етикетирањето и личната дискредитација на политичките противници и оние кои имаат

⁷⁶ http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Izboren_zakonik0.pdf, ~len 83

⁷⁷ <http://www.dnevnik.mk/default.asp?ItemID=222DCF3E96577840AD10D5A95E476A2D>

⁷⁸ Ибид 77

⁷⁹ http://www.dksk.org.mk/index.php?option=com_content&task=view&id=243&Item id=33, to~ka 7

⁸⁰ http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Izboren_zakonik0.pdf, ~len 79 i ~len 185

критички осврт кон политиките на Владата. Процесот на лустрација, онака како што е регулиран и како што се спроведува, е спротивен на Уставот на Република Македонија и сериозно ги нарушува основните човекови права и слободи. Собранието мора да пристапи кон измени на Законот за лустрација со кои ќе го ограничи опфатот на законот само на избраните и именуваните вршители на јавни функции, како и да ја обезбеди тајноста на постапката на лустрација заради заштита на правата на граѓаните сè до конечноста на истата. Владата треба да обезбеди услови да се спроведе постапката за лустрација, за поранешните соработници да не можат да вршат функции во моментот, а не за да ги контролира поранешните соработници кои порано вршеле некоја функција. Комисијата за верификација на фактите треба да продолжи да ја спроведува постапката за лустрација преку утврдување на фактите само откако ќе ги приbere сите потребни документи и притоа ќе обезбеди цврсти докази дека лицето било соработник, а за фактите нема да одлучува со надгласување туку едногласно.

- Владата и Собранието мора да обезбедат почитување на принципот на поделба на власта и целосна независност на судството. Собранието треба да претставува храм на демократијата и не смее да ги злоупотребува своите инструменти (автентичното толкување) за да се меша во работата на судовите. Владата не смее да му наложува на Собранието со автентичното толкување да го проширува опфатот на Законот и да создава нови права заради остварување на политичките интереси на партиите кои ја сочинуваат.
- Селективната примена на законите, селективното гонење и

присилата мора да запрат. Во Македонија сите се еднакви пред Уставот и законите и никој не може да биде осуден за нешто што пред да биде сторено не било пропишано како кривично дело. Владата треба да го обезбеди спроведувањето на правото и судските пресуди, а ВМРО-ДПМНЕ како водечка партија во владината коалиција мора да даде пример за тоа како треба да се почитува законот. Судските процеси мора да се ослободат од притисоците на политичарите и од владата. Притворот треба да се користи само како последна шанса да се обезбеди присуство на обвинетиот за време на постапката, а не како начин за казнување на бесправно обвинетите.

- Натамошниот политички дијалог и согласноста на властта, а се разбира и на опозицијата, околу овие прашања се од витално значење за задржувањето на препораката за почеток на преговорите и кандидатскиот статус. Секое натамошно одлагање на реформите во секторот ќе значи дополнително назадување и загрозување на аспирациите за членство во Европската унија.

2. МЕДИУМИТЕ И ЕУ-АГЕНДАТА

Откако станаа дел од ЕУ-агендата на нашата земја, на медиумско-новинарските (не)прилики во Македонија редовно им посветуваме должно внимание во нашите извештаи. Дека 2010 и 2011 година поминуваат во знакот на загрозување на слободата на изразување, сведочат и препораките на претставниците на ЕУ и на САД, во кои слободата на медиумите стана едно од неколкуте приоритетни прашања.

За потсетување, слободата на изразување спаѓа во политичкиот криериум, чиешто задоволително исполнување беше причина ЕК да препорача започнување на преговорите со нашата држава.

Компаративниот пресек на извештаите 2008, 2009 и 2010 година покажува дека добар дел од суштинските забелешки не се нови, туку се провлекуваат од година во година, а државата (не)свесно ги игнорира. Во оваа смисла, ЕК во извештаите упорно ги констатира врските на телевизите со политичките партии, политичките влијанија, нетранспарентната сопственост и концентрација, широко распространетата самоцензура и ограничена слобода на изразување во форма на заплашувања и политички притисоци врз новинарите. Владата, од другата страна, забелешките и критиките или ги игнорира⁸¹ или се прави недоветна и се труди да го подучи Брисел како се постигнуваат вистински слободни медиуми⁸².

Во Резолуцијата на Европскиот парламент од 7 април 2011 година за Извештајот за напредокот на Македонија (натаму: Резолуција на ЕП 2011) се констатирани следниве негативни состојби: политизација на медиумите, мешање во нивната работа, економска зависност, концентрација на политичката моќ, отсуство на независна уредувачка политика. Ново во Резолуцијата на ЕП 2011 е констатацијата за „значајното влошување на медиумската слобода”, кое парламентарците го поткрепуваат со падот на листата на Репортери без граници. За крај, властите се повикани да ја зајакнат независноста и слободата на медиумите, да применат еднакви стандарди за секој од нив и, по четврти пат⁸³, да ја подобрят транспарентноста на

⁸¹ Компаративна анализа на Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија во 2010 година, достапна на www.mcet.org.mk

⁸² <http://0.mk/fccaa>

⁸³ Забелешка што се провлекува во извештаите за 2007, 2008, 2009 и 2010 год.

сопственичката структура⁸⁴.

И претседателот на ЕК, при својата посета на македонскиот државен врв, го истакна значењето на политичките критериуми за евроинтеграцијата: „*Политичкиште кришериуми се основни за да станеши членка на Европската унија*“. Натаму, медиумите ги опиша како „*штолб на демократијата*“ и рече дека „*медиумите треба да бидат заштитени, а новинарите да можат слободно да ќи изразуваат своите гледали*“⁸⁵. Пораката на Баросо е јасна: дури и да има напредок, голем напредок на сите други полиња, Македонија не може да забележи напредок во евроинтеграциите без притоа да се исполни политичкиот критериум. А политичкиот критериум се однесува на состојбата на демократијата, во која дефинитивно спаѓа и активното негување на слободата на медиумите од страна на државата.

2.1. Конфликтна општествена клима

Во однос на општата општествено-политичка клима, периодот по самитот на НАТО во Букурешт, кога Грција го блокираше членството на Македонија, ќе остане запаметен по експлозијата на говор на омраза на телевизите, во печатот и на социјалните мрежи. Оваа појава најчесто се толкува како последица на зголемениот државно спонзориран национализам, со кој власта сакаше да ги амортизира фрустрациите од грчкото вето. На климата на поделби на патриоти и предавници со својот говор на омраза многу влијаја политичарите, ТВ-

⁸⁴ European Parliament resolution of 7 April 2011 on the 2010 progress report on the former Yugoslav Republic of Macedonia, достапна на <http://www.hellenesonline.com/go/2011/04/european-parliament-resolution-of-7-april-2011-on-the-2010-progress-report-on-the-former-yugoslav-republic-of-macedonia>

⁸⁵ <http://0.mk/fccaa>

водителите и новинарите. Социјалните мрежи во Македонија се преполнија со теории на заговор, се правеа и списоци на „грчки платеници”, „народни изроди”, „соросоиди” и „антимакедонски медиуми”, честопати сите вклапани во сеопфатната категорија „предавници”. Колку за илустрација, пратеник од власти му забележува на невладиниот сектор дека „очилегдно не ѝ служи на йолишничка елишта, штуку – мноту йолошо – на надворешниште сили”, а премиерот Груевски во своето познато писмо до членството повика на „*последна битка со останаците на македонската транзиција и со оние йојави произведени од нејзиниот систем, йојави на лажни и поетрени вредности во целиот систем*”⁸⁶.

Ситуацијата ескалираше во 2010 година. Оваа година ќе биде запаметена по инспиративното обраќање на премиерот Груевски на прославата на 20-годишницата од формирањето на ВМРО-ДПМНЕ. Тогаш, напаѓајќи го вечноиот конкурент Бранко Црвенковски, Груевски ги „почести“ критичките медиуми како ТВ А1 и Утрински весник со апел до народот „*со голема резерва и поштреба од проверка да гледаат на сите информации кои доаѓаат од ваквиште медиуми*“⁸⁷. Изјавата, како што подоцна и се покажа, беше само вовед во отворена конфронтација со медиумите на Велија Рамковски⁸⁸, која резултираше со нивно гаснење.

⁸⁶ Црна книга на говорот на омраза

⁸⁷ Обраќање на Груевски на прославата по повод 20-годишнината од формирањето на ВМРО-ДПМНЕ, <http://www.mn.mk/aktuelno/2042>

⁸⁸ За волја на вистината, конфронтацијата меѓу ВМРО-ДПМНЕ и ТВ А1 има своя историја. Во 2002 година, на само еден месец пред губењето на власта, ВМРО-ДПМНЕ повика на бојкот на А1: „Не ги читайте овие вести, тие се аферашки, антимакедонски, со промоција на терористичкиот лидер на ОНА Али Ахмети, ТВ А1 е претворена во терористичка експозиција на СДСМ. А1 со месеци јасно ја промовираше злосторникот и терористичкиот лидер, Али Ахмети“. <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=11134>

2.3. Што се случуваше во последните три месеци

Во временската отсека опфатена со овој извештај, медиумската војна меѓу трите најгледани телевизии во државата го достигна својот врв. Анализата на медиумските содржини во предизборието покажа силна партишка поларизираност, особено на клучните телевизии: А1, Канал 5 и Сијел⁸⁹. Поради практиката на бојкотирање на неподобните медиуми од страна на клучните политички актери, комуникацијата се одвиваше еднонасочно и често се претвораше во пропаганда. Клучните телевизии овие избори ги разбраа како борба за гол опстанок.

По изборите, на крајот на јуни, згаснаа дневните весници *Време*, *Шиц и Коха е РЕ*⁹⁰. Само четири дена откако беше отворена стечјната постапка, истата судбина ја снајде и ТВ А1, на која на 30 јули 2011 година со решение на Агенцијата за електронски комуникации (АЕК) и беа поништени одобренијата за користење на радиофrekvenциите⁹¹. Според многу експерти, ова е груба повреда на Законот за радиодифузната дејност и на надлежностите на Советот за радиодифузија.

На тоа реагираше и Самостојниот синдикат на новинарите и медиумските работници (ССНМ), потсетувајќи на Препораката 2000 (23) на Советот на Европа за независните регулаторми тела во радиодифузијата, според која единствено овие тела се надлежни за доделување и одземање на дозволите на радиодифузерите, а фреквенцијата на која зрачи радиодифузерот е само технички аспект на дозволата со кој се овозможува еmitувањето на програмата. ССНМ апелираше до властите и посочуваше дека ваквиот преседан сериозно ја загрозува сло-

⁸⁹ Медиумско огледало: Новинарството е мртво - да живее пропагандата, <http://nvoinfocenter.org.mk/event.asp?site=mm&menu=&lang=mak&id=1421>

⁹⁰ <http://daily.mk/cluster3/ae314f7aa004a0431fc53cf7bfd5dd2/805214>

⁹¹ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=4A603FB2CB25BA49A19303284AED1259>

бодата на изразувањето, независноста на медиумите и независноста на регулаторното тело во радиодифузијата. Тој, исто така, потсети дека тоа ја сuspendира правната држава со што се поставува модел на однесување според кој дозволите за работа на радиодифузерите и во иднина можат да бидат одземени, без да се почитуваат процедурите, законот и меѓународните стандарди. Барањата на ССНМ беа упатени до Советот за радиодифузија, за тој „*ишно да се произнес за оваа ситуација, да престане со шактизиране и со пролонгирање на своите посочувања, и сериозно да се заложи за спроведување на Законот за радиодифузна дејност. Во суштински, реулаторното тело кое не може да го спроведува Законот и да ја зашипи независноста на медиумите никому не му користи и прашање е зошто воопшто постои*“⁹².

Следен на удар беше Советот за радиодифузија (СРД). Имено, по скратена постапка, без консултативен процес и пред изгласувањето на новата Влада, беа изгласани измените на Законот за радиодифузна дејност, кои предвидуваат бројот на членовите во Советот за радиодифузија од 9 да се зголеми на 15, сите по предлог на институциите што се под контрола на властта⁹³.

Со заеднички став да не се избрзува со донесувањето на Законот се огласија Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), Македонскиот институт за медиуми (МИМ) и Самостојниот синдикат на новинарите на Република Македонија⁹⁴, а протестираше и Советот за радиодифузија, со образложение дека законското решение не е

во согласност со европските стандарди, бидејќи не оди во насока на обезбедување независност на ова тело⁹⁵.

И владејачката ВМРО-ДПМНЕ реагираше на сите овие реакции, ставајќи се во заштита на Владата. Најилустративна беше реакцијата со која владејачката партија „со жалење“ констатираше дека „*во последните десет дена тој вишор йаше случај на новинариште на Македонија (ЗНМ) да има идензитетен спав со најолемашта опозициска партија*“.⁹⁶ Без намера да бидеме малициозни, можеме да констатираме дека владејачката партија примени дел од методите за пресметка со неподобните невладини организации и врз ЗНМ.

За волја на вистината, Европската унија во Пристапното партнерство како краткорочен приоритет го има наведено „*зајакнувањето на независноста и административниот капацитет на реулаторниште тела за медиуми*“⁹⁷, а дека на власта ќе ѝ биде тешко во Брисел да објасни како новото законско решение позитивно ќе влијае врз независноста на СРД говорат и информациите дека Брисел побарал решението да се преиспита и да се отвори јавна расправа⁹⁸ по него.

Поради најавените кратења на работните места, кон крајот на јуни на штрајк се кренеа новинарите на критички настроениот Уштински весник⁹⁹. Следуваа откази на двете најекспонирани новинарки

⁹² <http://0.mk/d52b6>

⁹³ <http://www.sky.mk/makedonija/1755-2011-07-18-18-34-11.html>

⁹⁴ <http://vest.com.mk/default.asp?ItemID=FA648014566528468DAB34BB17959A05&rc=1>

⁹⁵ <http://daily.mk/cluster3/a65b924f685de93cb44d6933e5d2ca55/834803>

⁹⁶ <http://daily.mk/cluster3/3053395d143af103905737c8602c36e1/839471>

⁹⁷ <http://0.mk/1d3b9>

⁹⁸ <http://www.time.mk/read/d2cc6bb374/d60f986cd1/index.html>

⁹⁹ <http://www.netpress.com.mk/vest.asp?id=88251&kategorija=1>

во штрајкот¹⁰⁰. ЗНМ и Самостојниот синдикат на новинарите¹⁰¹ повикаа на новинарски „Марш за солидарност“ со барања за почитување на законите за сите а за време на протестот уште три новинари од Утрински весник добија отказни решенија¹⁰². Потоа, Државниот инспекторат за труд оцени дека отказите на сите пет новинари се неосновани¹⁰³. На крај, за сликата да биде комплетна, отказ доби и синдикалниот лидер на новинарите Тамара Чаушидис¹⁰⁴.

2.4 Учи ме, мајко, карај ме!

Писмата и апелите на претставничката за слобода на медиумите на ОБСЕ, Дуња Мијатовиќ, станаа декор во македонското секојдневие. Мијатовиќ реагираше за згаснувањето на весниците *Време*, *Шиц* и *Коха е ре* и побара од УЈП „*да јакоже максимална трансигарентносост во пресмешувањето на даночниот долг и да дозволи разумен план за тлаќање кој нема да ја йоѓречи работата на медиумите*“, а властите ја предупреди дека „*заштворањето на критички медиуми никогаш не води во толишчка и економска стабилност, туку до стагнација и затуба на довербата во владите и во толишчариште*“¹⁰⁵.

Преку пратениците од опозицијата, јавноста дозна за писмото што ОБСЕ му го испрати на претседателот на Собранието Трајко Вељановски, во кое реагирала на новите законски решенија за радиоди-

фузната дејност¹⁰⁶. Се слушна и веста за писмото на Мијатовиќ до новиот министер за надворешни работи, Попоски, кое министерот не го проследил до медиумите. Во писмото, Мијатовиќ со жалење констатира дека во последните два месеца по четврти пат покренува различни прашања поврзани со влошувањето на состојбата со слободата на медиумите, а се осврнала и на отказот на синдикалната лидерка, контроверзната одлука на Агенцијата за електронски комуникации, новото законско решение за Советот за радиодифузија и случувањата во Советот на *MTB*¹⁰⁷.

Пораки со загриженост за медиумската слобода пристигнаа и од новиот американски амбасадор, Волерс, за кој независните медиуми, покрај независното судство и граѓанското општество, треба да бидат приоритет на новата Влада¹⁰⁸. Слична порака испрати и Стефано Санино, директорот на Генералниот директорат за проширување при Европската комисија, кој при неговата посета на Скопје побара итно подобрување на состојбата со слободата на говорот и медиумите, како услов Македонија повторно да добие препорака за почеток на преговорите¹⁰⁹.

Апели против замолчувањето на медиумите пристигнуваа и од меѓународните организации и од новинарските федерации. *Амнести интернешенел* во гасењето на дневните весници виде „*пресмешка со медиумите кои се критички настроени кон Владата, која трае речиси една година*“ и побара од ЕУ да ја потсети Владата дека „*член-*

¹⁰⁰ <http://daily.mk/cluster3/ac03d38768c4e44150a8102e06a0f7ce/804826>

¹⁰¹ <http://www.utrinski.com.mk/?ItemID=8321A4C5AEBE284399C2155B2D5F6F46>

¹⁰² <http://www.novamakedonija.com.mk/NewsDetail.asp?vest=7511846385&id=9&setIzdanie=22322>

¹⁰³ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,15254276,00.html>

¹⁰⁴ <http://dnevnik.mk/default.asp?ItemID=00AB1F5750343C438DCBBA85CDA9A616>

¹⁰⁵ <http://www.osce.org/fom/80636>

¹⁰⁶ http://www.kapital.mk/mk/dneven_vesnik/71615/go_sokril_li_veljanoski_pismoto_od_obse_.aspx?iId=2286

¹⁰⁷ <http://www.osce.org/fom/81610>

¹⁰⁸ <http://www.plusinfo.mk/vest/8185/Volers-SAD-se-zagrizheni-za-vladeenjeto-na-pravoto-i-slobodata-na-mediumite-vo-Makedonija>

¹⁰⁹ <http://www.plusinfo.mk/vest/9706/Sanino-Nema-napredok-kon-EU-bez-nezavisnostvito-i-slobodni-mediumi>

*сштвошто бара од нив сјројо да ќи йочишуваш основниште човекови ѕрава, како што е слободата на изразувањето*¹¹⁰. Слични пораки пристигнаа и од норвешкиот Хелсиншки комитет¹¹¹, додека за практиката на отпуштање новинари со писмо до Груевски протестираше Европската федерација на новинарите¹¹². Најостро реагираа и од „Репортери без граници“, кои во соопштение со наслов „Уништувачко лешто за македонскиште медиуми“ изразија загриженост за падот на слободата на медиумите во Македонија, а особено за затворањето на медиумите, зголемената контрола врз Советот за радиодифузија и притисокот врз синдикатите¹¹³.

2.5 Груевизација на медиумите – македонски феномен

Уште од самите почетоци во 2006 година, Владата на премиерот Груевски внесе новина во политичкиот маркетинг, со интензивна промоција на владините проекти во медиумите и бомбардирање на јавноста со анкети на јавното мислење, кои поради зачестеноста по малку наликуваат на мерење, а повеќе на инструмент за креирање на јавното мислење.

Според критичките анализи, силното влијание врз јавните перцепции е еден од главните елементи на формулата на ВМРО-ДПМНЕ за останување на власт, а големото буџетско трошење за промоција и

¹¹⁰ <http://www.plusinfo.mk/vest/7226/Amnesti-Interneshenel-Vladata-se-presmetuvu-so-kritichkite-medium>

¹¹¹ <http://www.plusinfo.mk/vest/11719/Norveski-Helsinshki-komitet-Vlasta-vo-Makedonija-gi-zamolchuvu-kritichkite-mediumi>

¹¹² <http://www.plusinfo.mk/vest/12018/Evropskata-federacija-na-novinari-do-Gruevski-Silno-sme-voznemireni-od-zaplashuvanjeto-na-novinarite>

¹¹³ <http://en.rsf.org/macedonia-disastrous-summer-for-macedonian-17-08-2011,40797.html>

маркетинг дополнително ги корумпира сопствениците на медиумите и придонесе уредувачката политика да биде наклонета кон властта¹¹⁴.

Наодите во годишните извештаи на *Трансјареншносӣ Македонија* (ТМ) за 2008, 2009 и 2010 говорат во прилог на оваа теза¹¹⁵. Имено, ТМ во сите извештаи констатира нетранспарентно, нерационално и неоправдано трошење на буџетските средства во медиумите чии сопственици се во политички сојуз со властта. Сето тоа, според оваа организација, претставува груб притисок врз објективното и непристрасно информирање од страна на медиумите во однос на работата на Владата, а видлива е и тенденцијата за пристрасно и пропагандистично информирање. Трошењето милионски суми јавни пари за сопствена пропагандна промоција, во облик на лошо замаскирани идеолошки пораки на партијата на власт, според ТМ, се прави без притоа да се земат предвид критериумите, кои се практично непостоечки.

Уште поинтересни и поилустративни се наодите на ТМ за периодот пред предвремените избори во 2011 година. Според ТМ, особено проблематично е повторното ставање на неколку сопственици на националните телевизии во врвот на кандидатските листи на ВМРО-ДПМНЕ. Поради ситуацијата со ТВ А1 и отворената медиумска војна¹¹⁶, преовладувачкиот модел на македонската политика – т.н. „зеро сум гаме“ – очигледно стана преовладувачки модел и на медиумскиот пазар. Критичките медиуми ја немаат привилегијата да добијат дел од распределбата на државните средства, а од рекламирање во вакви медиуми поради страв од политички реперкусији се воздржуваат и големите рекламирачи.

¹¹⁴ Приказна за македонскиот популизам: „Сè што сакаме е сешто“, <http://forum-csrd.org.mk/analysis/populizam.html>

¹¹⁵ Годишните извештаи на Транспарентност Македонија се достапни на нивната веб-страница <http://www.transparentnost-mk.org.mk/novsajt/>

¹¹⁶ <http://www.nvoinfocentar.org.mk/event.asp?site=mm&lang=mak&id=1360>

Според анализата на ТМ, освен проблемот со слободата на говорот (freedom of speech) постои и проблем со слободата по говорот (freedom after speech), со што се алудира на перцепцијата дека властта е одмазднички расположена кон критичарите. Движечка сила на ваквата состојба е македонската Влада, која прераснала во главен фактор на кршење на принципите на лојалната конкуренција, а тоа ѝ успеало со селективна примена на политички, финансиски и правни мерки, кои во себе имаат карактеристики на државно спонзорирана политичка и деловна корупција и елементи на организиран криминал. Сево ова, според анализата на оваа невладина организација, носи краткорочен бенефит за властта, а остава долгогодечни последици по развојот на македонската демократија.

Во ваквата практика на Владата елементи на корупција видоа и претставниците на државните институции. За претседателот на Советот за радиодифузија, Зоран Стефановски, проблематично беше што кампањите одат само во некои од медиумите: „Ако станува збор за кампања од јавен интерес, тојаш таа кампања би требало да ја емиштувааш сите медиуми, со што би дошле во еднаква позиција.

Вака се остава простор за влијание на извршната власт врз медиумите, бидејќи сејак станува збор и за финансиска поддршка”¹¹⁷. На инсистирање на јавноста со свој став се огласи и претседателот на Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) Илми Селами, кој владината практика на рекламирање во медиумите, без јасни критериуми за распределба на средствата, ја нарече „озаконета корупција”: „Сè гојека не се смени ваквиот начин на работе и сè гојека не се консултира експертската јавност за ваквиот начин на трошење на средствата, ние како Комисија и јас како претседател на таа Комисија ќе смештаме дека станува збор за ко-

руција заснована на закон”¹¹⁸. Во извештајот на Фридом хаус „Нации во транзиција 2011”¹¹⁹ се забележуваат хроничните недостатоци на македонската медиумска сцена, но во поинтензивна форма: зголемен број тужби за клевета против новинарите (170 во 2010 година) и зголемена висина на пресудените казни (највисоката во износ од 30.000 евра), кои се користат како форма на притисок од страна на политичарите, судиите и другите службени лица; самоцензура; реклами на Владата за самопромоција, која негативно влијае врз не зависните уредувачки политики. Своето место во извештајот добил и феноменот Миленко Неделковски, со неговите списоци на новинари-предавници и тужбата против Жарко Трајановски, како и отказите доделени на осум новинари во Канал 5 и обвинувањата на една од новинарките дека шефот на Кабинетот на Груевски, Мартин Протугер нарачувал прилози и правел цензура. Во овој извештај на Македонија ѝ е доделен најлош рејтинг во последните 10 години (4,5)¹²⁰. За споредба, рејтингот на Албанија за 2011 година е подобар од македонскиот (4), со ист рејтинг може да се пофали Србија, а најдобро во регионот стои Словенија (2,25).

Фридом хаус секоја година го издава и извештајот „Слобода на печатот”¹²¹, во кој ја набљудува и медиумската ситуација во Македонија. Оваа организација употребува сложена методолошка рамка со 23 методолошки прашања и 109 индикатори, кои се поделени во три широки категории: правна средина, политичка средина и еко-

¹¹⁸ <http://a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=136216>

¹¹⁹ Izveštajot e dostopen na <http://www.freedomhouse.org/images/File/nit/2011/NIT-2011-Macedonia.pdf>

¹²⁰ Рејтингот се доделува на скала од 1 до 7, при што 1 е најдобра оценка, а 7 најлоша. Најдобриот рејтинг на Македонија ѝ бил доделен во 2002 (3,75).

¹²¹ Податоците користени подолу се компилирани од годишните извештаи, кои се достапни на <http://www.freedomhouse.org>

¹¹⁷ <http://daily.mk/cluster3/500eb330fa88bca3fdbb310d0724a640/594722>

номска средина. Помал број поени значи повеќе медиумска слобода, а поголем број поени значи помалку медиумска слобода. Резултат од 0 до 30 ја квалификува државата во групата земји со слободни медиуми; од 31 до 60 имаат државите со делумно слободни медиуми; од 61 до 100 имаат државите со неслободни медиуми.

Година	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Коефициент	46	50	53	51	49	45	47	47	46	48
Ранг	//	//	111/193	107/194	105/	98/195	100/195	98/195	94/196	96/196

Извор: Фридом хаус, извештаи „Слободата на йечаштот“

Во табелата се податоците за Македонија за последните 10 години, во кои во ниту еден момент не сме се одлепиле од групата држави со „делумно слободни медиуми“. Интересно, Македонија во поствоената 2002 година имала подобар индекс отколку во 2011 година.

И Рейторшери без граници редовно ја третира Македонија во своите извештаи. Вреди да се напомене дека методологијата на истражувањето се потпира на индивидуалните перцепции на анкетираните, што води до чести промени на рангирањето од година во година. На прашањата одговараат новинари, истражувачи, правници и активисти за човековите права. Сепак, за волја на вистината, за 2010 година е карактеристичен огромниот пад на рангот на државата од 34-то на 68-мо место¹²², што претставува најлош резултат во последните осум години.

Извор: Рейторшери без граници

Година	2010	2009	2008	2007	2006	2005	2004	2003
Ранг	68	34	42	36	45	43	49	52
Коефициент	18,40	8,75	8,25	11,50	11,50	8,75	11,25	9,67

Меѓународната кризна група (МКГ) во својот извештај „Македонија: десет години и то конфликтот“ се осврнува и на состојбата во медиумската сфера, при што се констатира пад на медиумската независност. Исто така, МКГ забележува дека Владата преку рекламирањето во медиумите ги редуцирала критиките на политизираните медиуми. Случајот со затворањето на A1 телевизија го опишува како „селективна даночна исхрана“, која во земјата и во странство била протолкувана како замолчување на критиката. Во делот на препораките, од Владата се бара да престане со притисоците врз медиумите, а од ЕУ и од САД се бара да ги охрабрат медиумите да ја следат работата на институциите¹²³.

¹²² Користените податоци се достапни на <http://en.rsf.org/press-freedom-index-2010,1034.html>

¹²³ Извештајот е достапен на <http://www.crisisgroup.org/en/regions/europe/balkans/212-macedonia-ten-years-after-the-conflict.aspx>

2.6. Што ќе прави Владата?

Од една страна, Владата не признава дека Македонија има проблеми со слободата на изразувањето и медиумите, па оттука и изјавата на премиерот Груевски дадена пред претседателот на Европската комисија, Баросо: „Можеби е добро йрештавници на ЕУ да найправиш една йроба, ги следаш медиумите и ги даваш оценка за тоа гали во Македонија има или нема слободно новинарство и слобода на медиумите“.¹²⁴

Но, ако одблизу се видат документите на Владата, ќе се забележи дека сепак има проблеми во оваа сфера, поради што се предвидени и соодветни мерки за надминување на тие проблеми. Во Програмата за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015 нема ниту збор за тоа како Владата ќе се обиде да одговори на забелешките на ЕУ во однос на слободата на медиумите, кои се споменати само во контекст на владиното рекламирање и големиот број предвидени медиумски кампањи, за кои многу анализи велат дека се генератор на загрозувањето на медиумската слобода¹²⁵.

Гледано во поширок контекст, Владата во овој документ како задача си го поставува „одржувањето и унайредувањето на исполнетоста на европскиите политички кришериуми“, во што спаѓа и слободата на медиумите. Повторно, не се кажува КАКО и не се посочуваат конкретни мерки и активности со кои ќе се зајакнува медиумската слобода.

На медиумската слобода, односно на слободата на изразувањето, владејачката партија ѝ посветува простор и во своите партиски документи. Имено, во Статутот на ВМРО-ДПМНЕ, во членот 8, владејачката

партија наводно се залага за „слобода на говорот и печатот, сопротивување на секаков вид йолиличко шушарство врз новинарството, цензураша и интровервенционизмот во новинарскиште прилози“¹²⁶. Но, не е првпат ВМРО-ДПМНЕ да зборува едно, а да прави нешто друго!

Во изборната програма за периодот 2011–2015 наречена „Манифест за реформи и развој“ се вели дека „Владата на ВМРО-ДПМНЕ ќе јочишува йурализмот на идеите и ставовите кои придонесуваат за јакнење на правната држава, демократијата и цивилното општество, овозможуваат контрола на властта, ги бранат и ги промовираат човековите права, достоинството и слободата“. Исто така, се предвидува „заокружување на правната рамка, заради обезбедување услови во кои институциите надлежни за контролата и регулацијата на медиумите ќе воспостават нейречена и неселективна примена на регулативата“, „јочишување на Законот за работништво односи и социјалниот права на новинарите“, додека во функција на поголема независност и професионализација на медиумите се ветува транспарентност на изворите на финансирање¹²⁷.

И во „Манифестот за реформи и развој“ се наброени многуте промотивни кампањи и маркетингови активности во домашните и во странските медиуми, за кои не е наведена ниту вредноста, ниту пак критериумите за распределба на парите по медиумите.

¹²⁴ <http://www.vlada.mk/?q=node/6614>

¹²⁵ Програмата за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015 година

¹²⁶ http://www.vmro-dpmne.org.mk/index.php?option=com_content&view=article&id=192:15102004-&catid=42:statut&Itemid=77

¹²⁷ Манифест за реформи и развој, достапен на http://vmro-dpmne.org.mk/Dokumenti/Manifest_za_reformi_i Razvoj.pdf

2.7. Заклучоци и препораки

Слободата на изразување и независните медиуми се еден од индикаторите за исполнетоста на копенхашките политички критериуми неопходни за влез во ЕУ. Пораките што доаѓаат од меѓународната заедница (не само од ЕУ, туку и од САД) се директно спротивставени со оние кои се слушаат внатре во државата. Последниве 4–5 месеци, произволното владеење во оваа сфера го достигна својот врв и речиси сите засегнати страни (медиумите, медиумските работници, ЗНМ, граѓанските организации кои се занимаваат со медиумите, Синдикатот на новинарите и на медиумските работници, СРД итн.) се јавија со свои ставови, со надеж дека ќе помогнат да се воспостави некаков ред во оваа сфера.

Оттука, препораките што следуваат можат да се поделат на три групи, кои се однесуваат на правниот аспект, структурата на сопственоста и на самата фела:

- **Правна рамка**

Да се преиспита новиот Закон за радиодифузна дејност и да се провери дали во него е навистина вградена Директивата за аудиовизуелни медиумски услуги. Во таа постапка треба да се вклучат колку што е можно повеќе медиумски организации и други фактори на кои ќе влијае новиот закон. А додека се одвива овој процес, треба да се прогласи мораториум за издавање и отповикување на постоечките дозволи за да се превенира политички мотивираното давање дозволи. Веднаш треба да се напушти идејата за лиценцирање на новинари. Треба да се воведе законски лимит за исплата на оштети поради клевета, кој ќе се дефинира така што ќе се води сметка

на нивото на платите на новинарите во земјата.

- **Сопственичка структура**

Мора итно да се започне со барање соодветно решение за регулирање на нивото на дозволена сопственичка структура во медиумите, кое ќе кореспондира со правилата за надминување на недозволената медиумска концентрација. Треба да се овозможи диверзификација на сопственоста, а врските меѓу капиталот и медиумите мора да бидат кристално јасни, односно транспарентни. Слични решенија мора да се најдат и за печатените медиуми, кои сега се наоѓаат во сивата зона. И овде, поради медиумската концентрација, треба да се забрани даден медиум да поседува дистрибутивна мрежа или, доколку веќе се дозволи тоа, тогаш истото да биде строго регулирано.

- **Професионализација на секторот**

Овде спаѓаат новинарите, синдикатите, професионалните здруженија, факултетите и високите школи итн. Полицијата мора да отвори истрага против оние кои им се закануваат на новинарите и притоа да испрати порака дека таквото однесување нема да се толерира во демократска Македонија. Трудовиот инспекторат треба неселективно да изврши контрола на медиумите за да провери дали сите новинари се соодветно осигурени. Синдикатот треба да го отпочне процесот на преговори за дефинирање на минималните плати на новинарите и медиумските работници и за потпишување на колективните договори.

3. РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА

За она што претходната Влада на ВМРО-ДПМНЕ (не) го правеше на овој план до јуни 2011 година, пишувавме во седмиот, осмиот и во деветтиот извештај од следењето на процесот на пристапување на Република Македонија во ЕУ¹²⁸. Во овој Извештај го анализираме она што новата Влада предвидува, односно ветува дека ќе го направи, во согласност со нејзината изборна програма – *Манифест за реформи и развој – и нејзината Програма за работата на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015 година*¹²⁹.

Декларативно, реформата на јавната администрација е еден од приоритетите на старо-новата Влада на премиерот Груевски. Во Манифестот, ВМРО-ДПМНЕ им ветуваше на граѓаните дека реформата на јавната администрација ќе биде еден од стратегиските приоритети на Владата во периодот 2011–2015 година, односно дека граѓаните ќе добијат „*трансформенна и ефикасна работата на Владата и на јавната администрација и поквалишетни услуги, за трајаниште и фирмисше, преку глабоки реформи на јавната администрација*“¹³⁰ и дека тоа ќе биде една од десетте клучни цели за периодот 2011–

¹²⁸ „Влада ДООЕЛ“, Седми извештај, ноември 2010, стр. 43–61, <http://soros.org.mk/dokumenti/sedmi-izvestaj-mk-za-WEB.pdf>, „Преродбата ги јаде своите чеда“, Осми извештај, јануари 2011 г., стр. 19–29, достапен на <http://soros.org.mk/dokumenti/osmi-izvestaj-AW.pdf> и „Рибарски приказни“, Деветти извештај, мај 2011 година, стр. 37–44, достапен на <http://soros.org.mk/dokumenti/deveti-izvestaj-mk.pdf>

¹²⁹ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, доставена до Собранието на Република Македонија на 15 јули 2011 година, заедно со Предлог за состав на Владата на Република Македонија <http://www.sobranie.mk/ext/exporteddocumentdownloadwindow.aspx?Id=ce2c8d9e-1b5d-44d9-a126-5bbef524cd2c&t=pdf>

¹³⁰ Ибид, стр. 7

2015. Но, што се случува со реформата на јавната администрација во Програмата за работа на идната Влада и каква е реалноста на овој план?

Една од стратегиските цели во Програмата на Владата гласи: „*Бескомпромисна борба џробив корупцијата и криминалот и ефикасно сироведување на правото, преку глабоки реформи во судството и во јавната администрација*“¹³¹. Со тоа, овие два исклучително важни реформски процеси (во судството и јавната администрација) се маргинализираат и се сведуваат исклучиво на мерки за борба против корупцијата и криминалот. Она што, исто така, паѓа в очи на прв поглед е местото и насловот на делот посветен на оваа област во Програмата на Владата - *Јавна администрација и информатичко оиштештво*¹³². Повторно процесот на реформа на јавната администрација се маргинализира, со тоа што директно се поврзува и се става во функција на информатичката технологија, со што се создава впечаток дека реформата на јавната администрација е техничко прашање и дека реформата на системот на јавната служба во Македонија ќе се обезбеди исклучиво со технички решенија. Она што се повторува како сериозен недостаток е дека со ваквиот пристап се запоставуваат и не се третираат клучните проблеми на администрацијата, како што се партизацијата и превработеноста. Оттука, слободно може да констатираме дека со мерките предвидени во Програмата на Владата не се демонстрира реална политичка волја за вистински реформи, пред сè за департизација на јавната администрација!

¹³¹ Ибид, стр. 20

¹³² Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 20

3.1. Шест години преродбенички чекор

Ако се анализира содржината на најавената реформа, односно мерките што се предвидуваат во Програмата на Владата, неизбежен е следниов заклучок: најголем дел од наведените мерки и активности (на пример, граѓански дневник, молчењето е одобрување, итн.) претставуваат повторување на мерките кои веќе еднаш беа предвидени во програмите за работа на претходните две влади на ВМРО-ДПМНЕ од 2006 и од 2008 година. За некои од нив, владејачката партија – во Отчетот од јуни 2011 година – нашироко се фалеше дека ги реализира (друго прашање е каков е квалитетот на мерките и дали тие се навистина реализирани). Голем дел од предвидените мерки се сведуваат исклучиво на примена на постоечките прописи, што е редовна обврска на органите на државната управа и кои ќе се спроведуваат без оглед на тоа која политичка партија или коалиција е на власт.

Така, на пример, се предвидува „*востоставување на правото на жалба во управна одлука во втор стапак, како правило и дефинирање на истото со закон*“¹³³. Освен очигледната неписменост на ваквата формулатија¹³⁴, ваквата мерка претставува најмалку вртење во место. Имено, Законот за општа управна постапка од 2005 година¹³⁵ предвидуваше, како правило, дека „*странка има право на жалба пропишана и донесена во прв стапак*“. Во 2008 годи-

на беа донесени измени¹³⁶ со кои се предvide правото на жалба против управни одлуки во прв степен да се уредува со посебни закони, на тој начин уредувајќи го правото на жалба како исклучок, а не како правило. Имајќи го ова предвид, очигледно е дека оваа помпезна реформска мерка е, всушност, поправање на грешките од минатото!

3.2. „Администрацијата не молчи“, граѓаните ќеочекаат!

Слична е и состојбата со втората наведена мерка: „*спроведување на принципот ‘молчење на администрацијата’ секаде каде што е тоа можно, во корисност на граѓаниште и фирмите*“. Како што пишувавме претходно¹³⁷, законските измени што се однесуваат на молчењето на администрацијата беа направени во 2008 и во 2011 година, што нè доведува до прашањето како **спроведувањето на веќе донесени законски измени** претставува реформски чекор?! Или, можеби, администрацијата е сенилна, па ќе мора да ја потсетуваме?

Во поглед, пак, на содржината на измените кои „реформски ќе се спроведуваат“, потсетуваме на следново: во 2008 година, Владата воведе нов концепт наречен „молчењето е одобрување“. Овој нов концепт во текот на април 2011 година, преку законски измени, беше надополнет со „иновативната реформа“ наречена „Администрацијата не молчи“. „Иновативната реформа“ предвидува голем број органи (Државен управен инспекторат, Јавно обвинителство, Управен суд) на кои треба да им се обрати граѓанинот во случај на молчење на

¹³³ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 20

¹³⁴ Правото на жалба не може да биде во управна одлука, туку само против управна одлука донесена во прв степен или во управна постапка во втор степен!

¹³⁵ Закон за општата управна постапка, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/2005

¹³⁶ Закон за изменување и дополнување на Законот за општата управна постапка, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 110/2008, чл. 2

¹³⁷ Види „Рибарски приказни“, Деветти извештај од следењето на процесот на пристапувањето на Република Македонија во ЕУ, мај 2011, стр. 37–44, на <http://soros.org.mk/dokumenti/deveti-izvestaj-mk.pdf>

администрацијата; **кратки рокови** (3 до 5 дена) во кои граѓанинот треба да ги потсети органите дека треба да постапат по предметот; како и **можност за непостапување** на разно-разните органи, дури и по потсетувањата. Пропуштањето на кој било од чекорите на „реформата“ не само што практично значи дека молчењето е одбивање, туку значи и губење на правото на судска заштита. Сево ова поттикнува сериозна загриженост дека граѓаните нема да можат да ги остваруваат своите права поради пропуштањето на кратките рокови или, пак, поради пропуштањето на органите да постапуваат по „реформската“ постапка.

Предвиденото „*воскосшавување прецизни и крашки рокови за одлучување во управна йосшайка*“, очигледно ќе биде само на штета на граѓаните, кои со пропуштање на некој од овие рокови го губат своето право на заштита. Што се однесува, пак, до делот „*ригидни казни за раководниште лица во случај на нејосшавување во законскиште рокови*“, повторно како иден реформски чекор се противува нешто што е веќе сторено, односно законски решенија кои се веќе донесени. Имено, со измените на Законот за упправната инспекција од април 2011 година¹³⁸, веќе се предвидоа¹³⁹ драконски санкции (глоби) за упправните инспекции. Друго прашање е тоа дали ваквата законска одредба нема да се злоупотребува за казнување на „политички неподобните“ државни службеници.

¹³⁸ Закон за изменување и дополнување на Законот за упправната инспекција, „Службен весник на Република Македонија“ бр. 51/2011

¹³⁹ Пр. член 15 став 4: „Глоба во износ од 3.000 до 6.000 евра во денарска противвредност ќе му се изрече за прекршок на упправниот инспектор или на овластеното службено лице од Државниот управен инспекторат, доколку во рок од 30 дена откако станало извршно решението со кое се утврдени неправилности од членовите 11 и 11-а на овој закон, не поднесе барање за поведување дисциплинска или прекршочна постапка.“

3.3. Сенилни граѓани

Програмата предвидува низа „*проекти за јакнење на капациитетише на јавната администрација*“¹⁴⁰, со подеднакво небулозна содржина. На пример, со проектот „*Граѓанинот пресе*“ се предвидува „*с暑期на примена на роковише за йосшавување на државниште службеници и на раководниште лица на државниште инстанции, како и санкции за исшише доколку барањешто на Граѓанинот не е решено во превидениот рок*“! Значи, повторно како реформски проект ни се „продаваат“ мерки кои значат **применување на постоечките закони**, односно извршување на редовните работни обврски на државните службеници во предвидените рокови!??!

Се предвидува и воведување на ИСО и ЦАФ стандарди за квалитет со рок 2011–2014. Во врска со ова, да потсетиме дека воведувањето на ИСО стандардите во јавната администрација беше ветено уште со Преродбата 2006¹⁴¹, со „*краен рок за реализација на проектош ... до крајот на 2008 Јодина*“. Исто така, потсетуваме дека во април 2011 година (две и пол години подоцна по првично предвидениот рок), Владата донесе одлука за воведување ИСО стандарди во јавната администрација¹⁴². При промоцијата на одлуката на Владата, вицепремиерот Пешевски изјави дека се очекува „*процесот да биде успешно завршен во наредниште шесет месеци до една Јодина*“¹⁴³.

¹⁴⁰ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 21

¹⁴¹ Програма на ВМРО-ДПМНЕ за преродба 2006–2010 „*Преродба во 100 чекори*“, стр. 87

¹⁴² Види <http://www.vicepremier-ekonomija.gov.mk/?q=node/206>, последна посета 18 јули 2011 година

¹⁴³ Ибид 140

Се поставува прашањето зошто ако процесот може да се заврши за една година, во *Програмата* е предвиден рок од 3 години?! Одговорот е очигледен и тој е истовремено одговор на прашањето зошто ист проект се провлекува во секој програмски документ неколку години наназад. Имено, немајќи ниту капацитет, ниту политичка волја да се зафати со сериозна реформа на администрацијата, владејачката партија пополнува страници во делот Јавната администрација и информатичко општество во Програмата на Владата, наведувајќи притоа стари и маргинални проекти.

Како потврда на ваквиот заклучок е и *Проектот 15-111*, наведен во Програмата, кој се однесува на „*воведувањето единствен телефонски број за односи со граѓаните во однос со административниот јостајки во инспирирани*“ (јуни 2011 година)¹⁴⁴. Овој проект фигурира во Програмата на Владата, и покрај тоа што телефонскиот број 15-111 е воведен и постои одамна!

И другите проекти кои се наведени во Програмата на Владата се повторување од претходните документи. Така, на пример, повторно се оперира со *Граѓанскиот дневник*, исто така одамна воведен, како и со проектот *Оцени ја администрацијата*, кој по содржина е ист со проектот „*Семафор*“ (преку кој граѓаните би можеле непосредно да ја оценуваат работата на администрацијата, преку притискање копчиња), кој беше помпезно промовиран неколкупати во текот на 2011 година. Истовремено, се предвидува и проектот „*Барометар на квалиитетот*“, за кој не е јасно по што се разликува од претходно наведениот „*Оцени ја администрацијата*“.

3.4. Пораките од Брисел Владата ги чита по свое!

За жал, од сето наведено во делот на јавната администрација и информатичкото општество од Програмата на Владата, очигледно е дека старо–новата Влада нема намера да реализира вистинска и суштинска реформа на јавната администрација, ниту пак сериозно да ги земе предвид критиките што ни се упатени за оваа област од страна на Европската комисија, не само во Извештајот 2010, туку и непосредно преку изјавите на претставниците на ЕК во текот на 2011 година¹⁴⁵.

Единственото нешто што се разгледува е критиката упатена кон неусогласеноста на регулирањето на платите во јавниот сектор, но и мерката со која се решава ова прашање (нов закон!) е со рок до јуни 2013 година. Во однос на критиката наведена во Извештајот 2010, за тоа дека голем број привремени вработувања беа трансфериирани во постојани во третиот квартал од 2010 година, во постапка што не обезбедува транспарентно и конкурентно вработување, засновано на заслуги, Програмата на Владата наместо да ја стопира ваквата практика предвидува „*завршување на процесот на трансформирање на вработувањата на обредено време во вработувања на необредено време*“ со рок декември 2012 – континуирано! Ова значи дека, во најдобар случај, уште година ипол администрацијата ќе продолжи да се партизира на овој начин!

¹⁴⁴ Истиот број е наведен како контакт број на веб-страницата <http://www.uslugi.gov.mk/kontakt.aspx>

¹⁴⁵ Претседателот на Европската комисија, Баросо, при својата посета на Македонија во април 2011 год. по средбата со премиерот Груевски, укажа на потребата од напредок во „политичкиот дијалог, судството и реформа на администрацијата“. Соопштението за печатот е достапно на англиски јазик на <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/11/253>

3.5. Над 2.500 привремени вработувања годишно

Кога зборуваме за привремените вработувања преку агенциите за привремени вработувања, би сакале да потенцираме дека Владата, спротивно на укажувањата на ЕК, не само што продолжува да вработува лица на овој начин, туку нивниот број постојано се зголемува. Според податоците што ги добивме со користење на инструментот „*слободен пристап до информациите од јавен карактер*“ (одговори ни испратија 89 од вкупно 136 државни тела и органи на кои им упативме барања) во периодот од 1 јануари 2010 до 20 март 2011 година, преку агенциите за привремени вработувања се вработени вкупно 1.686 лица. Една третина вработувањата преку агенциите за привремени вработувања (дури 615 вработувања) се реализирани во Градот Скопје, а по него следува Министерството за земјоделството, шумарство и водостопанство (со 207 лица), па Министерството за информатичко општество и администрација (со 105 лица).

Енigma ни е повторно одговорот на Секретаријатот за европски прашања, од каде што дознаваме дека кај нив се реализирани „38 лица/месеци“ како привремени вработувања (Види Анекс 1). Ова е вторпат на барање за слободен пристап до информациите од јавен карактер од Секретаријатот за европски прашања да добиеме ваков тип одговор¹⁴⁶, што нè наведува на тоа да мислим дека СЕП ги крие вистинските податоци за бројот на вработените и „успешно го изигрува“ институтот слободен пристап до информациите од јавен карактер.

Цифрата од 1.686 лица привремено вработени во 65% од државните тела и органи за период од неполни 15 месеци (во просек 140 лица

месечно), упатува на заклучокот дека државните органи и тела во Република Македонија месечно се вработуваат по 215 лица. Ова значи дека, во просек, во Македонија преку агенциите за привремени вработувања се вработуваат по 2.500 лица годишно. Колку за илустрација, тоа е близу 25% од вкупната државна администрација. Доколку продолжи интензитетот на привремените вработувања, а Владата и натаму намерно погрешно ја чита пораката од Брисел, трансферирајќи ги привремените вработувања во редовни, можеме да очекуваме дека државната администрација ќе се удвои во наредните три години.

Во периодот од 1 јануари 2010 година до 20 март 2011 година, според податоците добиени преку барањата за слободен пристап до информациите од јавен карактер, во 89 државни тела и органи (вкупниот број органи на кои им испративме барања е 136), се реализирани вкупно 935 редовни вработувања на неопределено време и 14 редовни вработувања на определено време. Најголемиот број вработувања се случиле во Министерството за земјоделството, шумарство и водостопанство (172), потоа Министерството за транспорт и врски (94), Министерството за надворешни работи (62) и Градот Скопје, каде што биле вработени 56 лица (Види Анекс 1).

3.6. Близу 3.000 огласи за вработувања во предизборието!

Мониторингот во предизборието, т.е. од 20 февруари до 5 јуни 2011 година (периодот од кога премиерот Груевски ги најави привремените избори, па сè до самото одржување на изборите), покажа дека вработувањата во јавниот сектор не само што не запреа, туку и се интензивираа! Имено, за овој период, во печатените медиуми

¹⁴⁶ Видете го Петтиот извештај од следењето на процесот на пристапување на Република Македонија во ЕУ насловен „Чуму ни е Парламентай“, стр 53.

беа огласени 2.969 вработувања во јавниот сектор, од кои дури 613 беа огласи за вработување државни службеници. И ова не треба да зачудува, имајќи предвид дека главниот притисок за приирање гласови на јунските избори партијата на власт го изврши во јавниот сектор, за што најилустративна е сторијата, т.е медиумското истражување што го направи ТВ А1, кое покажа дека вработените во јавниот сектор беа задолжени да обезбедат по 15 гласови за изборната коалиција на ВМРО-ДПМНЕ, а оние на раководни позиции, дури по 30 гласови! Во овој случај јавниот обвинител на Република Македонија не најде основа за да иницира кривична постапка, ниту пак ДКСКvide злоупотреба на службената функција и корист од коруптивни дејства.

3.7. Старата лоша практика останува!

Еден од најкрупните проблеми во функционирањето на администрацијата во земјава е слабиот квалитет на легислативата. Овој проблем е нотиран во Оцената на СИГМА за Република Македонија за 2010 година¹⁴⁷ (каде што е наведено дека „слабиот квалиштет на легислативата и нашаму е оштетен проблем“), како и во Извештајот 2010¹⁴⁸, (каде што стои дека „е поштребно дободрување на квалиштетот на посоченото на Јройсисите ог страна на централната и локалната администрација“). За жал, во Програмата на Владата не се разгледува овој сериозен проблем! Во неа е предвидена мерка

¹⁴⁷ Достапен на англиски јазик на <http://www.sigmapro.org/data/oecd/28/40/46401959.pdf>, последна проверка 18 јули 2011 година

¹⁴⁸ Извештај за напредокот на Република Македонија, СЕЦ(2010)1332, Европска комисија, ноември 2010 година, достапен на англиски јазик на http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf, последна посета 19 јули 2011 година

„Оштранување на административниот товар преку зголемено учество на граѓаниште и фирмите во процесот на регулатирање нови законски акти“ што е едноставно речено лицемерно! Учество на граѓаните, фирмите итн. во предлагањето, како и во креирањето на прописите е многу пошироко прашање од отстранувањето на административниот товар!

Учество на јавноста и на граѓанското општество – во пошироката смисла – е слаба точка во процесот на подготовкa на легислативата воопшто, и тоа: (1) предлог-прописите не се објавуваат редовно на веб-страниците на министерствата, ниту пак на Единствениот национален електронски регистар на прописи (<http://www.ener.gov.mk/>), (2) предлог-законите не се доставуваат, ниту по барање за слободен пристап до информациите од јавен карактер, а јавните расправи по предлог-прописите во подготовкa се мисловна именка! Затоа, сосема лицемерно звучи наведеното во Програмата на Владата – „*Веб-портал за е-демократија – на кој ќе им се овозможи на граѓаниште да ги коменшираат предлог-суштините, уредбиште, акциониште планови и другите акти во шекот на посветката на донесување (модерен метод на јавна расправа)*“¹⁴⁹, со рок декември 2011 година, кога држко се избегнуваат сите постоечки модалитети и инструменти кои овозможуваат учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање на политиките. Намерно се креира впечаток дека единственото нешто што ни недостига за квалитетна јавна дебата по предлог-документите е само уште еден веб- портал!

Последен скандалантен пример, но и потврда дека практиката се повторува и од страна на новиот пратенички состав во Собранието на Република Македонија, е донесувањето на измените на Законот за

¹⁴⁹ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 22

радиодифузна дејност¹⁵⁰, по скратена и комплетно нетранспарентна постапка и без консултација со струковите здруженија, а камоли со медиумите. Ваквиот чекор беше предмет на жестоки реакции, како од страна на засегнатите претставници на граѓанскиот сектор¹⁵¹, така и од страна на Европската комисија¹⁵², за која беше изненадувачко токму тоа што Законот за радиодифузна дејност доби амандmani, но без консултација со медиумите и без јавна дебата.

За неквалитетот на донесената легислатива и за огромните проблеми околу нејзината подоцнежна имплементација придонесува и недоволната и некомпетентна примена на инструментот Проценка на влијанието на регулативата (РИА). Непримената на овој инструмент исто така беше нотирана и од Европската комисија¹⁵³ и од СИГМА¹⁵⁴. Покрај тоа што информираме за овој проблем во речиси сите досегашни квартални извештаи, анализата на ФООМ и на Македонското здружение на младите правници за процесот на креирање на

¹⁵⁰ Предлог-законот за изменување и дополнување на Законот за радиодифузната дејност, кој беше усвоен од страна на Собранието на неговата Петта седница е достапен на <http://sobranie.mk/ext/materialdetails.aspx?Id=46ba5790-0e8f-456c-a1ab-15b6c2eb7746>

¹⁵¹ Види <http://vesti.alfa.mk/default.aspx?mId=36&eventId=39208>, последна посета 19 јули 2011 година

¹⁵² Види <http://vesti.alfa.mk/default.aspx?mId=36&eventId=39231&egId=6> последна посета 19 јули 2011 година

¹⁵³ „Проценката на влијание на регулативата не се применува систематски”, Извештај за напредокот на Република Македонија, стр. 11, СЕЦ(2010)1332, Европска комисија, ноември 2010 година, достапен на англиски јазик на http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2010/package/mk_rapport_2010_en.pdf, последна посета 19 јули 2011 година

¹⁵⁴ „Системот на Проценка на влијанието на регулативата ... не е потполно оперативен. РИА беше применета само за неколку закони”, Оцена на СИГМА за Република Македонија за 2010 година, стр. 6 достапна на англиски јазик на <http://www.sigmapweb.org/dataoecd/28/40/46401959.pdf>, последна проверка 19 јули 2011 година

регулативите, преку изготвување РИА за 2010 година, меѓу другото, покажа дека: (1) обврската за објавување во Единствениот национален регистар на прописи не се почитува; (2) засегнатите страни не се вклучени во процесот на креирање на регулативата и нивните забелешки не се земаат предвид; (3) плановите за спроведување на РИА се некомплетни, и (4) не се дефинираат трошоците и фискалните импликации по предлог-решенијата итн.¹⁵⁵

Со оглед на сево ова, сметаме дека идната реформа на јавната администрација мора да содржи компонента за зајакнување на квалитетот на подготвувањето на прописите, која ќе вклучи задолжителен широк консултивативен процес со сите засегнати страни, односно инклузивно градење на политиките, со стручната, но и со општата јавност, при што ќе се предвидат санкции за отстапувањето од овој принцип. Исто така, ваквата компонента би морала да вклучи и доследно спроведување на проценка на влијанието на регулативата, со цел да се создадат подобри можности за идна имплементација на донесените прописи, да се избегне честото менување на прописите и да се обезбеди поголема правна сигурност.

3.8. Заклучоци и препораки

И покрај важноста на јавната администрација која треба да биде локомотивата во спроведувањето на активностите што се значајни за европската интеграција на Македонија, Програмата на Владата 2011–2015 не предвидува ништо ново што ќе гарантира подобрување во

¹⁵⁵ Анализа на процесот на креирање на регулативите преку изготвување Проценка на влијанието на регулативата, Фондација Отворено општество – Македонија и Македонско здружение на младите правници, јули 2011 година, достапна на <http://www.soros.org.mk/default.asp?lang=mak&menuid=430>

оваа сфера. Од една во друга програма на Владата/ВМРО-ДПМНЕ се повторуваат исти проекти и помпезно се најавуваат работи што се веќе завршени. Продолжува старата практика на привремени вработувања, така што само во предизборието беа објавени околу 3.000 огласи. Владата и администрацијата и натаму остануваат нетранспарентни. За да се постигне поголем успех во реформата на јавната администрација, треба да се спроведат следниве препораки:

- Да се пристапи кон изготвување сеопфатна и темелна анализа на обемот на јавниот сектор во Република Македонија, според бројот на вработените во него. Ваквата анализа задолжително да покаже колкав дел од буџетот на годишно ниво се одвојува за исплата на плати и други трошоци за функционирање на јавната администрација и врз основа на тоа да се направи проценка на ефикасноста на вработените во администрацијата, како сооднос на износот на средствата кои се трошат и ефектите од ангажирањето по вработен. Анализата треба задолжително да содржи и проценка на одржливоста на постојната состојба на обемот на администрацијата на долг рок;
- Врз основа на наодите од ваквата анализа, итно да се пристапи кон ревизија и преработка на Стратегијата за реформа на јавната администрација¹⁵⁶, во најширок консултативен процес и со вклучување на сите засегнати страни и стручната и општата јавност;
- Мерките предвидени во Програмата на Владата 2011–2015, во делот на реформата на јавната администрација, да се усогласат со преработената Стратегија за реформа на јавната администрација;
- Да се подготви Акционен план за намалување на негативните ефекти од досегашната и за спречување на натамошната политизација на јавната администрација. Акциониот план да го опфати сèвкупниот јавен сектор и да биде подготвен од страна на работна група во која покрај претставници на администрацијата ќе има и претставници на граѓанското општество, експерти во областа и други засегнати чинители;
- Итно да се запре практиката на трансформирање на привремените вработувања во трајни и истовремено, во најголема можна мера, да се намалат привремените вработувања;
- Да се санкционира непочитувањето на обврската за објавување на предлог-прописите на Единствениот национален електронски регистар на прописи и на веб-страниците на соодветните министерства, како и непочитувањето на обврската за изработка Проценки за влијанието на регулативата за предлог-прописите;
- Да се прекине практиката на брзо и неквалитетно подготвување на предлог-прописите. Мислењата на консултираниите субјекти (особено на Секретаријатот за законодавство) во врска со предлог-прописите да бидат објавувани заедно со текстот на предлог-прописите;
- Да се изготви план за зајакнување на капацитетите на централната и на локалната администрација, со цел да се подобри квалитетот на подготовката на легислативата.

¹⁵⁶ Стратегијата беше усвоена од страна на Владата на Република Македонија во декември 2010 година. За нашите коментари во однос на Стратегијата, види во Седмиот извештај од следењето на процесот на пристапувањето на Република Македонија во ЕУ „Влада Д.О.О.Е.Л.”, ФООМ и МЦЕО, ноември 2010 година, стр. 54–61, достапен на <http://soros.org.mk/dokumenti/sedmi-izvestaj-mk-za-WEB.pdf>

4. ПОЛИЦИЈА

Ако во изминатиот период, во делот за Полицијата, ЕК нотираше напредок во реформите, веќе во следниот извештај дефинитивно ќе забележи стагнација, па дури и назадување. Имено, во Извештајот 2010 е забележан напредок во реформите со влегувањето во сила на Законот за внатрешни работи, кој има за цел да обезбеди професионалност и де-политизација на службениците во МВР, вклучувајќи ги и високите полициски структури. Донесени се подзаконски акти, основани се работни групи за следење на спроведувањето и е потписан Колективен договор со македонскиот полициски синдикат. Актот за систематизација што ќе доведе систем заснован на заслуги и систем за оценување сè уште не е донесен.

Во Пристапното партнерство се наведуваат осум краткорочни приоритети¹⁵⁷ и еден среднорочен¹⁵⁸ приоритет, но 4 години по неговото донесување е речиси апсурдно да се зборува за среднорочни приоритети.

¹⁵⁷ 1) Натамошно спроведување на Акцискиот план за интегрирано гранично управување (ИГУ); бази на поврзани податоци за ГУ; надградба на опремата за анализа на документите и надзор на границата; спроведување на барањата за доставување патни документи со висок квалитет и натамошна обука; 2) соодветно финансирање/обука за спроведување на реформите во полицијата; јакнење на координацијата меѓу полициските тела и другите органи; зајакнување на соработката меѓу крим-полицијата и Јавното обвинителство; 3) развој и спроведување на Стратегијата за човечките ресурси и за обука и надградба на нивната опрема; 4) натамошно јакнење на борбата против организираниот криминал, преку употреба на посебни истражни мерки и со правилно издавање и следење на меѓународните налози за апсење (компјутерски криминал, детска порнографија) и формирање интегриран систем за разузнавање меѓу надлежните органи во борбата против организираниот криминал, трговијата со луѓе, оружје и дрога; 5) зајакнување на напорите за спроведување на националниот акциски план за борба против трговијата со луѓе и капацитетот за истрага на компјутерски криминал; 6) спроведување на Слугодбата за реадмисија меѓу ЕК/РМ и водење преговори со земјите на потекло на мигрантите што транзитираат низ РМ; 7) зајакнато воведување правни инструменти за гарантирање на правата на лицата кои имаат потреба од (меѓународна) заштита; и 8) усогласување на актите за азил и странци со соодветното *acquis*.

¹⁵⁸ Усогласувањето на актите за азил и странци со соодветното европско законодавство (*acquis*).

Во претходните наши извештаи констатирајме дека по визната либерализација е забележливо намалување на темпото на реформите. Во овој извештај мора да констатираме дека МВР не само што не го забрза темпото на реформите, туку и го стави под знак прашалник досегашниот успех постигнат со европската помош. За жал, најголем дел од активностите на МВР се сведуваат на усогласување на законодавството со она на ЕУ, при што дел од нив се префраат од година во година. Оттаму, нејасно е дали се доцни со имплементацијата или пак активностите се спроведуваат несоодветно, поради недостиг на средства или немање административен капацитет? Во НПАА 2011 се предвидени единствено мерките за хармонизација на законодавството, но не и мерки за нивна имплементација.

4.1. Убиството на Мартин Нешковски

Вечерта на 5 јуни, за време на прославувањето на изборната победа на ВМРО-ДПМНЕ, на Градскиот плоштад во Скопје се случи убиство на еден млад човек, Мартин Нешковски, од страна на припадник на специјалните полициски сили „Тигар“. Неколку дена по неуспешните обиди на МВР да го скрие убиството и откако стана јасно дека има премногу очевидци, „самиот се пријави“ и беше уапсен Игор Спасовски. Самото убиство и обидите на МВР да го премолчи случајот предизвикаа огромен револт кај младите, кои преку социјалните мрежи (Твiter и Фејсбук) се самоорганизираа и излегаа на протести против полициската бруталност, инсистирајќи на целосно расчистување на случајот и барајќи одговорност од страна на надлежните органи.

Наместо со соодветна акција, МВР реши експресно, во веќе препознатливиот стил, на барањата на младите да одговори со крајно аргантно писмо кое го пренесуваме во целост: „*Лочишувани, Министерството за внатрешни работи на соодветен начин секојдневно, директно и нейосредно комуницира со јавностa, во рамкиште на за*

конски~~ш~~е инћеренции. Во врска со изјава~~шта~~ што ја наведува~~ште~~, на йтрашење од медиумите, то кажавме нашиот став дека доколку лицата кои йројес~~шираа~~ навистина йокажаш инћерес за средба и йобараа~~ш~~ прием, МВР како инститиција ќе им излезе во Јресреј, како и на други~~ш~~е Јраѓани. МВР осстанува ошворено за соработка и им стои на распостолање на сите Јраѓани. Сојасно овлаштувања~~шта~~, на секое Ваше барање, вклучувајќи то и евентуално~~што~~ барање за прием, ќе се штудиме да одговориме максимално брзо, што вјрочем то докажавме и во претходниот одговор на йтрашења~~шта~~ кои љи йосставив~~ште~~¹⁵⁹. Се разбира, и претходно а и сега, МВР само покажа максимална склоност да се игнорираат барањата на сите други во општеството, а не само на младите протестирачи.

До новоизбраните пратеници беше доставена листа со следниве барања: 1) Да се формира постојана соборанска комисија за надзор на работата и стандардите на полицијата, во која ќе учествуваат и претставници од граѓанскиот сектор; 2) Да се направат измени на законите, кои би се изгответиле со учество на граѓанскиот сектор и преку дебата; 3) Да се реформира Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди и да се формира надворешно надзорно тело; 4) Да се зголеми контролата над МВР од страна на Собранието и да се објавуваат месечни извештаи на неговата веб-страница; 5) Да се зголемат казните во Кривичниот законик за делата што ќе ги сторат вработени во МВР, без оглед на тоа дали се или не се на служба; 6) Да се намали буџетот на МВР за секое кривично дело што ќе го изврши негов работник; 7) Задолжително присуство на униформиран полициски службеник при секој контакт на специјалните полициски единици со граѓаните; 8) Задолжителна општествено-корисна работа за сите полицајци, како и задолжителна обука за контрола на гневот и помош од психолог по секоја акција, како и посебна нега на оние дијагно-

стицирани со поствоен синдром и преиспитување на условите под кои овие лица поседуваат или ракуваат со оружје; 9) Контрола при вработувањето нови кадри во МВР од страна на независни граѓански комисии за проверка на евентуалното криминално минато на пријавените лица, како и следење на уписот на нови кадри на Полициската академија; 10) Јавно достапни анонимизирани профили и работни истории на припадниците на Полицијата, со сите информации за дисциплинските казни, и 11) Преиспитување на потребата од постоење на специјалните полициски единици, распуштање на оние за кои има докази за кршење на човековите права и промена во составот и работата на специјалните полициски единици.

Ако одблиску ги разгледаме барањата на младите кои протестираат веќе подолго време, ќе видиме дека тие воопшто не се разликуваат од она што ЕУ го бара од македонската полиција. Доказ за тоа се и резултатите предвидени во проектот програмиран со ИПА 2007, кои ќе ги разгледаме понатаму.

Уникатноста на македонското општество, во неговата вистинска форма, дојде до израз во изминативе 3 месеци, колку што траат и самите протести. Наместо одговори и преземање одговорност, се случија контрапротести пред опозиционата СДСМ, организирани од досега непознати невладини организации, со уште понепознати барања, но и игнорантски, дрзок и потценувачки однос на именувани функционери кон поднесените барања и кон учесниците во протестот. Најповиканата и најодговорна за овој случај, министерката Јанкуловска, продолжи во нејзиниот препознатлив стил - МВР работи во согласност со Уставот и законите, убиецот на Мартин Нешковски е приведен и со тоа случајот е затворен, зад протестите стои Сорос фондацијата и за таква намена формирани разно-разни архибригади¹⁶⁰ итн.

¹⁵⁹ Одговор на барање архивирано под бр.-07-53868/1, од 29.6.2011 година.

¹⁶⁰ <http://www.tocka.com.mk/index12.php?ID=44556>

Дел од контрапротестите е и воспоставувањето на Фејсбук група за поддршка на Игор Спасов, кој - според нејзините членови - е „*вештеран од 2001 кој свесно и недвосмислено ѝ заложил својот живот за Република Македонија*“¹⁶¹. Со оглед на тоа дека протестите на младите се организираа преку социјалната мрежа „Правда за убиеното момче“¹⁶² и по неколкуте неуспешни обиди на МВР да ја затворат мрежата, воопшто не изненадува фактот дека на Фејсбук се појави и контрагрупа.

На оваа контрагрупа ликот на Игор Спасов се велича и тој се портретира како „*браништел кој замина во војна... и кој жртвуваше сè додека групите седеа дома јакрај своите фамилии и на телевизија слушаа како млади луѓе тинаш за македонскиот народ*“, и како жртва бидејќи „*има примено куршум*“, тврдејќи дека другите немаат „*никакво право да го нарекуваат „убиец“ кога не го познаваат*“ и дека не се „*достојни да зборуваат за една таква личност како што е тој*“¹⁶³. Авторот, се разбира, не заборава другата страна да ја нарече „*предавнички и бедни души... луѓе кои глупаат ио со систвениот народ*“.

Друг член на групата, пак, кажувајќи ја „*висшинашта за шолицискош специјалец Игор Спасов*“, тврди дека убиениот Мартин Нешковски бил „*реѓисириран наркоман и криминалец, кој со денови не се прибирал дома*“ и дека неговото семејство „*си имало мака од него*“. Се разбира, не заборава да ги потврди ставовите на министерката Јанкуловска за тоа дека „*висшинашта не е онаква како што сакаат да ја прикажат Сорос и бандитите од А-1*“¹⁶⁴.

Најголем доказ за тоа дека системот потфрли и ги изневери следбениците од обете групи е изјавата што ја даде мајката на убиениот

¹⁶¹ <https://www.facebook.com/#!/groups/igorspasov/>

¹⁶² <https://www.facebook.com/#!/groups/134130019998246/>

¹⁶³ Славица Михайлова, член на групата „Поддршка за полицаецот Игор Спасов“, <https://www.facebook.com/#!/groups/134130019998246/>.

¹⁶⁴ Тале Стоев, член на групата „Поддршка за полицаецот Игор Спасов“.

Мартин Нешковски во моментот кога разбра дека нејзинот син е убиен – „*државаша ми џо уби синош*“¹⁶⁵.

4.2. ИПА

Барањата на младите и барањата на ЕУ се поклопуваат. Свесна за важноста на Полицијата како институција, ЕУ има вложено огромни средства и напори во насока на реформа на Полицијата. Делумно тоа се должи на обврската да се испорача визната либерализација за државите од Западен Балкан, во согласност со Солунската декларација од јуни 2003 година¹⁶⁶ и улогата што ја има Полицијата во тој процес, но и по ради борбата против корупцијата и криминалот во регионот. Не изненадува фактот што огромни средства од портфолиот на ИПА, ЕК – заедно со нашата Влада – ги има испограмирани за Полицијата. Тоа, пак, го објаснува досегашното успешно досие на Полицијата во извештаите за напредокот на Република Македонија. Со други зборови, кога европските консултанти работат со одредена институција, во случајов со Полицијата, просторот за партиска манипулација значително се намалува. По завршувањето на проектот (почетокот на 2010) веќе се забележуваат првите злоупотреби на полицијата од страна на ВМРО-ДПМНЕ.

За да добиеме целосна слика за намената на испограмираните европски пари (кои не можат да се пренаменат) и одблизу да се запознаеме со она што ЕУ го очекува од нас (дефинирано заедно со македонската Влада, а не како посебни услови, како што известуваат провладините медиуми), ќе ја разгледаме следнава табела.

Од табелата на следната страна можеме да видиме дека ЕУ (заедно со нашата Влада) има испограмирани околу 33 милиони евра, од

¹⁶⁵ <http://www.youtube.com/watch?v=n2cxFdpQSUs>

¹⁶⁶ <http://www.stabilitypact.org/reg-conf/030621-thessaloniki/declaration.asp>

Б	Наслов на проектот	Износ (€)
Национална ИПА		
1	Поддршка на имплементацијата на Стратегијата за реформа на Полицијата - ИПА 2007	9,4 мил.
2	Натамошно зајакнување на капацитетите за интегрирано гранично управување (ИГУ), во согласност со Шенген-стандардите - ИПА 2009	3,57 мил.
3	Поддршка на националната реформа на Полицијата и на кривичното право - ИПА 2009	1,026 мил.
4	Натамошно градење на институциите и капацитетите на Полицијата во областа на граничното управување, полиција блиска до граѓаните и борба против организираниот криминал - ИПА 2010	2,513 мил.
5	Развој на напреден систем за собирање и анализа на разузнавачките информации во борбата против организираниот криминал - ИПА 2011	1,4 мил.

Б	Наслов на проектот	Износ (€)
Повеќекорисничка ИПА		
1	Регионална поддршка за ажурирање, имплементација и мониторинг на стратегиите за ИГУ и нивните акциски планови и развој на регионални и прекугранични иницијативи - ИПА 2007	1,5 мил.
2	Имиграција и социо-економски развој на Западен Балкан-ИПА 2009	2 мил.
3	Заштита на сведоците во борбата против сериозниот криминал и тероризмот (WIN-PRO) - ИПА 2009	4 мил.
4	Борба против организираниот криминал и корупцијата: зајакнување на мрежата на обвинители - ИПА 2010	5 мил.
5	Регионална соработка во областа на кривичната правда: јакнење на капацитетите во борбата против сајбер-криминалот - ИПА 2010	2,5 мил.
Вкупно		33 мил.

кои 18 милиони се за проекти од национална реформа, а околу 15 се за регионални проекти.

Од националните проекти, реализиран е само првиот, односно имплементацијата на Стратегијата за реформа на Полицијата, но тој е и најголем (9,4 милиони евра). Ако се погледне т.н. проектно фише, ќе видиме дека целта на овој проект била „*да обезбеди јурисдикција и функционирање на полициската служба и администрација која може да ја поддржи јавноста во поддршка на правото и правдата*“¹⁶⁷.

Проектот е поделен на 3 компоненти и предвидува поддршка на стратегиско, тактичко и на оперативно ниво. Резултатите што требаше да се постигнат со овој проект се следниве: 1) Подобрено, поефективно и поефикасно функционирање на полициската служба; 2) Повисоки стапки на решавање на случаите и подобрени стапки за побрзи реакции на настаните; 3) Јавноста повеќе да

¹⁶⁷ Дефинирана намена на проектот во логичката рамка на проектното фише.

ја цени полициската служба, и 4) Високо ниво на усогласеност со ЕУ, во сите аспекти на полициската служба.

За успешноста на овој проект сведочеа извештаите на ЕК за 2008, 2009, па и за 2010, во кои Полицијата добиваше високи оценки. Но, настаните што следуваа по завршувањето на проектот, односно откако си заминаа странските консултанти (почнувајќи од инцидентот во Собранието, со неовластеното снимање на опозицијата, преку упадот во А1, па сè до убиството на Мартин Нешковски и спектакуларното апсење на Љубе Бошковски), оставаат впечаток дека МВР функционира само додека има странски консултанти во својата институција.

Тоа, пак, ја става под знак прашање целисходноста на целата европска помош. По којзнае којпат, Македонија ќе демонстрира дека нејзините институции се слаби и дека не се способни да функционираат без странскиот фактор. Ова уште повеќе ја наметнува потребата од надворешен надзор над работата на Полицијата, што е и суштински дел од барањата на младите кои протестираат поради бруталното убиство на Мартин Нешковски.

4.3. Новиот Михајло Маневски

Дилемата околу воспоставувањето надворешна контрола над работењето на Полицијата ја наметнавме уште во третиот извештај за следење на процесот на пристапување на Република Македонија во ЕУ „Лисабон – Скопје – Атина“¹⁶⁸ и таа е сè уште актуелна, особено по најновите случаувања. Имено, и по две години од донесувањето на Законот за внатрешни работи, надзорот над работата на Полицијата

¹⁶⁸ „Лисабон–Скопје–Атина“, Трети извештај од следењето на процесот на пристапувањето на Македонија во ЕУ, октомври 2009 година, стр. 21–22 <http://soros.org.mk/dokumenti/Tret-izvestaj-MK-so-CIP.pdf> и на http://mcet.org.mk/?page_id=120

јата останува неусогласен со меѓународните стандарди. Одредбата во Законот со која надзор над работата на МВР вршат Собранието и Народниот правобранител е нелогична и во никој случај не претставува независен, непристрасен и ефикасен механизам за заштита од пречекорувањата на Полицијата, ниту пак обезбедува целосна усогласеност со Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП), Препораките на Комитетот за заштита од тортура и Рамковната конвенција за заштита на националните малцинства. Не само што не е интегриран концептот на работната група која работеше на новиот концепт за контрола на Полицијата, туку се чини дека Законот ги игнорира и постојните механизми за контрола од страна на другите државни органи: Јавното обвинителство¹⁶⁹, судството¹⁷⁰ и локалната самоуправа¹⁷¹. Очигледно, нема простор да се заговара европскиот концепт за контрола на Полицијата од страна на граѓанското општество, како - на пример - оној во Австрија.

Во Австрија за таа цел е формирano посебно тело во рамките на Министерството за внатрешни работи. Ова тело, во согласност со препораките на Советот на Европа мора да биде независно од секакви политички влијанија. Преку него е воспоставен механизам за заштита на австриските граѓани од евентуалната полициска злоупотреба. Ова тело се вика „Советодавен одбор за човековите права“ и има 11 члена - 5 се претставници од власта, 5 од невладиниот сектор, а со него раководи лице избрано од австрискиот Уставен суд. Претседателот на ова тело (Human Rights Advisory Board), Герхард Клаус Вилингер, во една пригода изјави: „Советодавниот одбор

¹⁶⁹ Со Уставот на Република Македонија и со Законот за Јавното обвинителство, истрагата ја води јавниот обвинител .

¹⁷⁰ Според Законот за кривична постапка, судот ја оценува законитоста на преземените полициски овластувања.

¹⁷¹ Улогата на локалната заедница во именувањето на полициските комадири.

*за човекови~~ште~~ права е независен. Тој не зависи од министеро~~шти~~ и, како што Ви реков, ќе биде йоштребно да се йос~~ти~~не баланс меѓу с~~таво~~ш на невладини~~ште~~ организации и оној на претс~~тавници~~и~~ште~~ от администрација~~шта~~*¹⁷². Со други зборови, доколку постоела ваква или слична надворешна контрола на Полицијата во Македонија, убиството на Мартин Нешковски и флагрантното кршење на човековите права на Љубе Бошковски или немаше да се случат или, доколку се случеа, тогаш барањата на младите протестанти и на сопартијците на Обединети за Македонија ќе беа земени предвид и властта веднаш соодветно ќе интервенираше. Вака, властта останува глупа на барањата на своите граѓани¹⁷³.

Во рамките на ова тело функционираат и 6 регионални комисии, кои практично се „теренците“ на Советодавниот одбор. Секоја комисија има по 40 члена од најразлични профили, но ниту еден не е од властта. Тие имаат законски овластувања секаде и во секое време да упаднат во која било полициска станица, затвор, притвор, да побараат да разговараат со притворените, да направат увид во документацијата и сè што им е потребно за да ја извршат контролата врз Полицијата што е можно подобро. При посетата на полициските центри, Одборот има неограничени можности да разговара со секој човек, при што не е задолжително присуството на полициски службеник. Тоа значи дека одлуката за тоа дали ќе разговараат на-само или во присуство на службеник од Полицијата зависи само од нив. Членовите на Комисијата можат да направат увид во комплетната документација на сите полициски служби.

Само за потсетување, Хелсиншкиот комитет веќе подолго време бара да му се дозволи да ги посети лицата лишени од слобода во

¹⁷² <http://www.a1.com.mk/vesti/default.aspx?VestID=139272>

¹⁷³ <http://globalvoicesonline.org/2011/09/02/macedonia-authorities-keep-ignoring-protesters-demands/>

случајот „Пајажина“, како и лидерот на опозициската ОМ, но до ден денес го нема добиено тоа право. Наместо да го обезбеди тоа право, властта преку своите провладини медиуми започна хајка против Хелсиншкиот комитет¹⁷⁴.

Од формирањето на ова тело, заедно со неговите комисии, во Австрија се сменија многу работи - законите, однесувањето, начинот на кој луѓето се третирани во затворските ќелии, третманот на луѓето од страна на полицајците, како и јазикот на комуникација на Полицијата со граѓаните¹⁷⁵.

Австрискиот професор Волфганг Бенедек (Wolfgang Benedek) има направено анализа за формирањето и работата на ова советодавно тело. Доколку нашите власти станат поамбициозни и се охрабрат да ја прочитаат анализата, истата можат да ја најдат на веб-сајтот на Советодавниот одбор¹⁷⁶.

И, конечно, да потсетиме на минатогодишните извештаи за напредокот на Република Македонија. Ако ЕК во 2009 година забележа дека „*со рас~~ти~~уштањето на с~~т~~ецијални~~ште~~ единици Алфи, со исклучок на единицата во Ск~~ой~~је, се намали бројот на жалби~~ште~~ за де~~т~~рагирачко однесување*“¹⁷⁷, година веќе нотира дека „*Продолжувааш наводиште за де~~т~~рагирачко однесување со уайсени~~ште~~ лица од с~~т~~рана на с~~т~~ецијалната полициска единица Алфа*“¹⁷⁸... и уште еднаш ќе нагласи дека „*сè уиште нема силен независен механизам за надзор на ор~~т~~ани~~ште~~ со с~~т~~ецијални овлаштувања..., а одлуки~~ште~~ на Европскиот суд за човеч*

¹⁷⁴ <http://www.time.mk/read/NONE/3a2142f03b/index.html>

¹⁷⁵ За начинот на основање на ова советодавно тело, неговите членови и надлежности, види на http://www.menschenrechtsbeirat.at/cms15/index.php?option=com_content&view=category&id=81&Itemid=35

¹⁷⁶ http://www.menschenrechtsbeirat.at/cms15/mrb_pdf/artikel/benedek.pdf.

¹⁷⁷ Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија, 2009, стр. 15.

¹⁷⁸ Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија, 2010, стр. 13.

ковиште џрава, особено во однос на Јолицијската бруталност кон Ромиште, не се спроведувааш целосно”¹⁷⁹. Затоа, несфатливо е зошто премиерот инсистира на тоа Гордана Јанкуловска и натаму да биде министер за внатрешни работи. Дали таа е новиот Михајло Маневски во новата Влада на Груевски, ќе видиме.

4.4. За македонците работи – Што да се практ?!

За потребата од една ваква реформа и кај нас, јавноста доби уште една потврда со убиството на младиот Нешкоски, кога полицијата се обиде да ги замени тезите, да ги дезинформира и дискредитира протестите и да се скрие зад кривичната, моралната и политичката одговорност на другите лица инволвирали во овој случај¹⁸⁰. Овој случај беше последната капка што ја прелеа чашата, особено затоа што се сè уште свежи сеќавањата на настанот од минатиот јануари, кога еден друг специјалец претепа двајца сограѓани, од кои едниот беше во кома¹⁸¹.

Во Законот не е овозможена никаква реална контрола на Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) од страна на Собранието на Република Македонија. Законот предвидува УБК на собраниската комисија да ѝ доставува само програма и извештај за својата работа,

¹⁷⁹ Ibid, 177

¹⁸⁰ <http://kvadraturanakrugot.crnaovca.mk/2011/06/17/sluchajot-so-ubistvoto-na-martin-ne-e-razreshen-a-sluchajot-so-postoenjeto-na-neodgovornost-i-nedopirlivost-na-funkcionerite-koi-rakovodat-so-mvr-ne-e-ni-postaven-na-dneven-red>

¹⁸¹ За случајот, полицаецот беше осомничен за нанесување тешки телесни повреди (казна - од 1 до 10 години затвор). Еден месец по инцидентот, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди предложил постапка пред Комисијата за отказ, која наместо отказ, на специјалецот му обезбедила ново работно место, како униформиран полицаец во полисиската станица Кичево. Повеќе информации има на: <http://www.dnevnik.com.mk/default.asp?ItemID=D78E3657B657EB4BB123DD0E37BC38D0>

врз основа на кои Комисијата очигледно нема никакво влијание. Тоа донекаде го објаснува фактот зошто минатата година „Комисијата за надзор над работата на Агенцијата за разузнавање не се соочана, а Комисијата за следење на комуникации... е меѓу најмалку активниште“¹⁸². Да потсетиме дека и во Извештајот 2009, ЕК предупреди дека овие две комисии дотогаш не одржале ниту една расправа¹⁸³. И годинава, по третпат, ЕК ќе нè потсети дека нашите институции се неадекватни.

Ваквите решенија не се во согласност со Стратегијата за реформа на казнено-правната сфера и новите решенија на Законот за кривичната постапка (ЗКП). Уште еднаш се потенцира проблемот на некоординираност на реформите во Министерството за правда и во МВР, нешто што е неприфатливо во процесот на европонтергацији и при преземањето на европското законодавство и обврските што тоа ги наметнува во оваа сфера. Затоа, новите членови на двете собранишки комисии (Комисијата за надзор над спроведувањето на мерките за следење на комуникациите од страна на МВР и од Министерството за одбрана и Комисијата за надзор над работата на УБК и на Агенцијата за контраразузнавање) треба сериозно да си ја сфатат својата функција и да инсистираат на постојана расправа за работата и функционирањето на УБК и Агенцијата. МВР не смее да ја забавува работата на овие две комисии. Она што мора најитно да го направи е да ги издаде безбедносните сертификати на пратениците-членови на овие комисии, за да можат непречено да ја извршуваат својата работа.

Во декември 2008 година, Собранието го ратификуваше Факултативниот протокол кон Конвенцијата против тортура и друг вид суворо, нечовечно или понижувачко постапување или казнување, и со самиот Закон за ратификација, односно во согласност со членот 4, Република

¹⁸² Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија, 2010, стр. 6.

¹⁸³ Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија, 2009, стр. 5

Македонија ја поднесува следната изјава: „*Во со^{гласност} со членот 17 од Протоколот, Република Македонија изјавува дека Народниот правобранител на Република Македонија е назначен да дејствува како национален превентивен механизам. Во соработка со, а врз основа на претходна со^{гласност} од страна на Народниот правобранител, невладините организации ре^{гули}стрирани во Република Македонија и организациите кои имаат стапус на хуманитарни организации во Република Македонија, можат да преземаат некој од надлежностите на националниот превентивен механизам*“. Но, и покрај тоа што поминаа две и пол години од ратификацијата на овој Протокол, ние не успеавме да најдеме Извештај од Народниот правобранител за начинот на неговата имплементација и остварени ad hoc посети на притворските и на затворските одделенија во казнено-поправните установи. Ако се зголеми транспарентноста во работата на Народниот правобранител, и самите граѓани ќе се охрабрат да ги користат механизмите што ги имаат на располагање за заштита на своите права.

4.5. Што ќе прави Владата?

Врз основа на членот 90, став 2 од Уставот на Република Македонија, Владата ја достави до Собранието Програмата за работа на Владата за периодот 2011–2015. Во неа Владата се обврзува да создаде модерна, реформирана и европска полиција во служба на граѓаните, наведувајќи дека ќе ги преземе следниве мерки: 1) Секој вработен во МВР ќе дава отчет за имотната состојба; 2) Граѓаните ќе можат да го посетат Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во МВР; 3) Ќе се направи регистар на лица осудувани за сексуална злоупотреба на деца; 4) Во средните училишта ќе се организираат

часови за запознавање со основите на сообраќајната култура; 5) Младите со наполнети 16 години ќе можат да полагаат за возачка дозвола од Б категорија; 6) Ќе се воведат електронски лични карти; 7) Ќе се донесе нов Закон за спречување на насилиството и недоличното однесување на спортските натпревари; 8) Ќе се формира Регистарот на лица кои го нарушуваат јавниот ред и мир на спортските натпревари; 9) Секое училиште ќе добие одговорен полицаец; 10) 24-часовен безбедносен видеонадзор во најфреквентните делови на Скопје, Куманово и Тетово; 11) Раководење со најсложените полициски операции на специјалните единици од централен команден центар; 12) Проектот „Тетра“ ќе постигне 100-процентна покриеност на територијата со дигитален радиосигнал за потребите на полицијата; 13) Престој на македонските полицајци во соседните земји; 14) Ќе се воведе систем за информациска безбедност; 15) Поврзување на базите на податоци на МВР со оние на другите институции; 16) Модернизирање на веб-страницата на МВР; 17) Кратење на процедурите за добивање документи, и 18) Подобрување на квалитетот на врските и протокот на информации¹⁸⁴.

Ако го разгледаме одблизу овој документ, ќе видиме дека во делот на Полицијата, македонската влада не планира ништо со што ќе ја подобри денешната ситуација во која се наоѓа оваа институција. Прво, погоренаведените мерки не се проекти, туку оперативни активности на МВР кои се веќе планирани со други проекти¹⁸⁵, за кои македонската Влада презела обврски да ги спроведе, и второ, ништо од наведеното нема да ја зголеми довербата на македонските граѓани во полицијата и нема да овозможи поголема цивилна кон-

¹⁸⁴ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 44.

¹⁸⁵ Види ја табелата со проектите испрограмирани со ИПА погоре.

трола врз полицијата, да отвори којзнае каква дискусија во Собранието и, конечно, нема да најде механизам за вградување на мислењето/барањата на граѓаните во системот на полицијата. Напротив, активностите наведени во оваа Програма само ќе го оптovарат системот и тој нема да произведе ништо значајно.

4.6. Заклучок и препораки

Извесно е дека годинешниот Извештај на ЕК за напредокот на Република Македонија ќе даде поинаков осврт на полицијата во споредба со извештаите од последните неколку години. Факт е дека годинава, по завршувањето на проектот на ЕУ, МВР се покажа како главен кочничар на реформите во областа Правда и внатрешни работи. Како последица на тоа, работата на двете собранички комисии станува невозможна. Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди на МВР уште еднаш демонстрира слаб капацитет за справување со прекумерната употреба на сила во своите редови. Протестите на младите кои бараат правда за смртта на Мартин Нешковски продолжуваат, а власта не само што не ги зема предвид нивните барања, туку организира контрапротести и повторно ја именува Гордана Јанкуловска за министер за внатрешни работи. Посебните истражни мерки, особено прислушувањето, се користат за пресметки со политичките ривали, и тоа за време на изборната кампања. Дамката што остана во овој сектор по последните случувања е огромна, така што власта мора итно да ги преземе следниве чекори:

- Веднаш да им се издадат безбедносни сертификати на пратениците-членови на Комисијата за надзор над работата на Управата за безбедност и контраразузнавање и на Агенцијата за разузнавање и на Комисијата за надзор над спроведу-

вањето на мерките за следење на комуникациите од страна на МВР и Министерството за одбрана, за тие да можат непречено да ја извршуваат својата работа;

- Итно да се измени Законот за внатрешни работи, со што покрај Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди во МВР би се овозможил независен систем за контрола на работата на МВР, во согласност со препораките од сите извештаи;
- Претставник на Владата на Република Македонија, но не министерката за внатрешни работи, итно да излезе и да се соочи со младите протестанти, за да се отвори дијалог во врска со нивните барања;
- Собранието да ја испита употребата на посебните истражни мерки во случајот на Љубе Бошковски и јавно да ги објави наодите од истрагата;
- Да се направи компаративна анализа на телата кои вршат надворешен надзор над работата на полицијата и да се иницира сериозна дебата за тоа кој систем на надзор нај-многу одговара на македонската реалност, и
- Претседателот на Владата на Република Македонија сериозно да ја преиспита својата одлука Гордана Јанкуловска и натаму да ја извршува функцијата министерка за внатрешни работи.

5. ЕКОНОМИЈАТА НАШИОТ ВРВЕН ПРИОРИТЕТ

И по вторите предвремени избори во јуни годинава, Програмата на Владата на Република Македонија и по третпат е целосно пресликана од изборната програма на ВМРО-ДПМНЕ, симптоматично наречена МАНИФЕСТ за реформи и развој. Покрај тоа што оваа „copy-paste“ вежба јасно укажува на фактот дека најголемиот или клучниот коалиционен партнер на Груевски, партијата на Али Ахмети (да не заборуваме воопшто за малите партнери) воопшто не е консултирана при изготвувањето на владината програма, друг и многу поважен факт е овој дека „врвен“ приоритет на Владата на Груевски и натаму останува економијата. Обидувајќи се со Отчетот, Манифестот и со бројните сеприсутни реклами во предизборниот период, а особено со најубедливиот аргумент на парите од повлечената транша од ПЦЛ (precautionary credit line) аранжманот со ММФ од 220 милиони евра, своите економски „постигнувања“ да ги претстави како „историски“, Груевски и во третиот мандат продолжува своето владеење да го легитимира со потребата од „висок и одржлив економски раст“ и со „зголемување на вработеноста“.

Во продолжение, ќе разгледаме накратко какви политики и мерки содржи економскиот дел на Програмата на Владата за наредниот 4-годишен период¹⁸⁶ и дали и како ја зема предвид светската криза којашто е на повидок. Ќе видиме дали и колку програмата е повр-

зана со клучните развојни документи¹⁸⁷ во процесот на европротегирањето, т.е. дали и колку ги одразува клучните развојни приоритети и задачи за остварување на критериумите за членство. На крајот, ќе разгледаме дали и колку Програмата е компатибилна со европските развојни документи, а особено со стратегијата „Европа 2020“¹⁸⁸.

5.1. Розови прогнози

Програмата за работа на Владата за следниот четиригодишен мандат предвидува 5 стратегиски приоритети¹⁸⁹, односно ги зацртува истите приоритети од претходната изборна програма - Преродбата. За жал, таа не се осврнува на досегашниот напредок во остварувањето на овие цели, ниту на проблемите и предизвиците во нивната реа-

¹⁸⁷ Евроинтеграциите или приближувањето до ЕУ, меѓу другото, претпоставува и сложена и макотрпна вежба на проектирање бројна низа меѓусебно поврзани, кохерентни и конзистентни развојни документи. Сите тие заедно ги дефинираат развојните потреби на државата, ги утврдуваат расположливите ресурси, ги определуваат потребните средства, политики и инструменти, временски рокови и одговорни институции и тела за остварување на развојните цели. Нивна крајна цел е да ја насочат енергијата на сите чинители во процесот на европротегацији кон остварување на подинамичен развој, исполнување на Копенхашките критериуми и, конечно, кон членство во Европската унија.

¹⁸⁸ За повеќе информации, види го делот „Македонија 2020“, стр. 4.

¹⁸⁹ Пете стратегиски приоритети се следниве: 1. Зголемување на економскиот раст и вработеноста, како предуслов за пораст на животниот стандард на граѓаните и подобар и поквалитетен живот; 2. Интеграција на Република Македонија во ЕУ и во НАТО; 3. Бескомпромисна борба против корупцијата и криминалот и ефикасно спроведување на правото, преку длабоки реформи во судството и јавната администрација; 4. Одржување добри меѓуетички односи врз принципите на меѓусебна толеранција и почитување и спроведување на Охридскиот рамковен договор, и 5. Инвестирање во образоването, науката и информатичката технологија како елементи на општеството базирано назнаење.

¹⁸⁶ Програмата за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015 година

лизација, во форма на научени лекции. Тоа значи дека Владата или ништо не научила или ништо не направила, па и во третиот свој мандат си ги зацртала истите приоритети од претходните 6 години владеење.

Паѓа в очи фактот дека Владата, исто така, воопшто не се осврнува на сегашната состојба, односно на состојбите, потребите и можностите во економијата. Посебно индикативен е фактот дека иако светската економија е на почетокот на нова економска и, пошироко, на социјална и општествена криза, Програмата воопшто не ја ни споменува истата, а камоли да предвиди некаква стратегија како одговор на евентуалната нова светска криза. Така, додека во Манифестот – во делот на проекциите за пораст на БДП до 2015 – ВМРО-ДПМНЕ се оградува во случај на криза, во Програмата се предвидени многу високи стапки на раст, па дури се вели дека „заздравувањето на светската економија“ ќе придонесе за раст на странските директни инвестиции (СДИ). Во Програмата целосно отсуствува корелација со економската реалност и со движењата во светот, а посебно во државата. Не може да се избегне впечатокот дека или економскиот тим што ја подготувал Програмата носи розови очила, или Владата – во добро познатиот манир – и натаму продолжува да работи и да функционира сама за себе, целосно отсечена од она што се случува околу неа.

На краток, а веројатно и на среден рок, целосното игнорирање на светската криза од страна на Владата на Груевски може да претставува сериозен проблем за економијата. Се чини дека тоа што светот е на почетокот на една нова, можеби уште поопасна, подолготрајна и посуррова светска криза, на Груевски му служи само како алиби за неисполнувањето на сопствените ветувања, а не за реални

макроекономски проекции. Владата никако не успева да направи анализа за можните ефекти од кризата врз нашата економија, барем на краток рок од една година, и да предложи мерки за ублажување на евентуалните последици, односно за нивна превенција онаму каде што е возможно. Потребно е, во прв ред, со различни мерки да се поддржат компаниите извознички во клучните индустриски ориентирани кон надворешните пазари. Поддршка со антикризни мерки (во консултации и во соработка со претставниците на бизнисот) е потребна и за компаниите што произведуваат за домашниот пазар, а особено за малите и средните претпријатија (МСП).

Она што во услови на огромна сиромаштија на населението посебно треба да ја загрижува Владата е како да им се помогне на сиромашните слоеви за полесно да ја пребродат кризата, бидејќи тие се онаа група граѓани кои би биле најмногу погодени од новата криза. Ваквиот пристап подразбира и поинакво проектирање на буџетот за наредната година и пренасочување на дел од јавните расходи во насока на поддршка на антикризните мерки. Ваквиот пристап ќе значи и многу поодговорна фискална политика на државата, отворање на инвестициски циклус во делот на економската инфраструктура, олеснување на пристапот до евтин капитал, реформа на пазарот на труд итн. Минимумот што треба да го направи Владата е да состави тим, кризен штаб за следење на глобалните економски случаувања, а посебно на случаувањата во еврозоната. Наспроти ова, Владата и натаму продолжува да планира мегаломански проекти и да троши јавни средства без никаков контрацикличен ефект за економијата во услови на криза и, што е уште покатастрофално, без никаков реформски ефект.

5.2. Невидлива европска агенда

Покрај нестабилното и многу динамично пошироко економско и политичко опкружување, во владините политики недостига уште еден друг стратегиски фактор - евроинтеграциите на Македонија. Имено, иако интегрирањето на Македонија во ЕУ е повторно владин приоритет, во Програмата целосно отсуствува европската агенда. Европските интеграции се спомнуваат само кога се зборува за моделот на економски развој, па се вели дека тој: „се заснова на Страсешајаша на ЕУ за економски развој, позната како Европа 2020“. И толку! Главните цели, пак, на „Европа 2020“ се остварување на „паметен“, инклузивен и одржлив раст, со дефинирани препознатливи иницијативи по одделни сектори и политики¹⁹⁰ и точно утврдени индикатори¹⁹¹ за следење и мерење на напредокот во постигнувањето на овие цели.

Дека европската агенда е само декларативна заложба на Владата се гледа пред сè од фактот што во Програмата на Владата нема ниту еден збор за тоа како овие цели ќе се вградат во владините стратегии и политики. Никаде не се пресликуваат приоритетите на стратегијата „Европа 2020“, се разбира приспособени на македонски услови. Второ, не се гледа никаква идеја за тоа како со владините економски политики ќе се придонесе за исполнување на економските критериуми за членство, кои во суштина не се ништо друго освен постигнување стабилна, „зелена“ и одржлива економија базирана на знаење¹⁹². Трето, целосно отсуствува јасна претстава за тоа

¹⁹⁰ За повеќе информации, видете го делот „Македонија 2020“.

¹⁹¹ За повеќе информации, видете го делот „Македонија 2020“.

¹⁹² Потврда на оваа констатација се и извештаите за напредокот на Европската комисија, а посебно извештаите за исполнетоста на економските критериуми, кои постојано ги критикуваат владините економски политики како премногу оптимистички, нереални и неповрзани со приоритетите од Пристапното партнество.

како европските фондови кои ни се на располагање како на држава-кандидат можат да се комбинираат со јавните средства, по принцип на паритетни фондови, но и со приватниот капитал од домашни и од странски извори, во функција на остварување на подинамичен економски раст заради приближување до нивото на развој на државите-членки, со истовремено исполнување на економските критериуми за членство во ЕУ.

Затоа, сметаме дека Владата манипулира со јавноста и со своите гласачи кога тврди дека ЕУ и членството во ЕУ се нејзин главен стратегиски приоритет.

5.3. Нереални политики – нереални „проекти“

Што всушност содржи Владината програма? Своите четири основни цели на развој на економијата, зголемување на растот и инвестициите, како услов за отворање нови работни места и подобар живот за граѓаните, Владата ќе ги остварува преку пакет „реформски политики и мерки“:

1. Стабилни макроекономски и фискални политики
2. Даночна и царинска политика
3. Унапредување на бизнис климата и на конкурентноста
4. Поттикнување на инвестициите
5. Поддршка на малите и на средните претпријатија¹⁹³.

Уште при првото читање на реформските зафати во политиките, се стекнува впечаток дека истите се нереални и неодржливи во македонските економско-социјални услови. Покрај тоа, програмата воопшто не се осврнува на постигнатото, на проблемите што се појавиле во минатото, на предизвиците што не очекуваат во иднина, а нај-

¹⁹³ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 4.

малку на непостигнатото или на погрешните чекори, за да ги подобри своите перформанси врз основа на научените лекции. Едноставно, како на некоја листа на желби се редат стотици мерки во пет групи. Дека македонската економија многу малку може да очекува некаков напредок е јасно и од неконзистентноста - прво, меѓу владините декларативни заложби и нејзините политики, и второ, меѓу самите политики. Впрочем, Владата јасно го демонстрираше тоа во своето досегашно дејствување. Но, да почнеме со ред.

5.4. Лажи, лажи, Вере...

Во делот на макроекономските и фискалните политики, Владата ветува многу висок економски раст, кој кон крајот на периодот (2014–2015) ќе достигнел цели 7%. Не е јасно на што се базираат проекциите на Владата за толку голем раст? Кои се економските гранки и/или секторите што ќе придонесат за таквиот раст? Како планира Владата да ги поддржи истите, доколку навистина имаат потенцијал за таков раст? Кои се претпоставките за остварување, односно ризиците за неостварување на таквиот раст? Со кои, колкави и какви домашни и странски инвестиции ќе се поддржи таквиот раст? Во своите проекции за инвестициите, Владата предвидела дека до 2015 година тие ќе се зголемеле на цели 650 милиони евра. За жал, овие мегаломански проекции на Владата се базираат на сопствените оценки за „заздравувањето на свешката економија, зголеменаша доверба на сиранскиште инвеститори, како и на доволношиште што Македонија ќи нуди во ТИРЗ и индустрискиште зони“¹⁹⁴.

Чудно е што, во најмала рака, Владата требало да ги погледне бројките за годинешното ниво на СДИ во државата, кои покажуваат јасна тенденција на драстично намалување. Кога би го земала предвид барем овој факт, Владата веројатно би била малку пореална во своите проценки.

А што станува со постојаните предупредувања од сите страни дека државата не може да очекува никакво позитивно поместување во делот на СДИ сè додека не влезе во НАТО и не ги започне преговорите со ЕУ? Најдобра потврда за оваа констатација е случајот со Република Албанија, која доживува голем раст на СДИ веднаш по нејзиното влегување во НАТО. Така, додека во периодот 1995–2004, Албанија имала инвестиции од 130 милиони долари, во периодот 2005–2007 тие пораснале на просечно 415 милиони долари годишно. По влезот во НАТО, СДИ во Албанија изнесуваат: 988 милиони долари (2008), 979 милиони долари (2009) и 1.097 милиони долари (2010)¹⁹⁵. Во Македонија СДИ изнесуваат: просечно 152 милиона долари во периодот 1995–2004, во периодот 2005–2007 тие пораснале на просечно годишно ниво од 407 милиони долари, во 2008 година изнесувале 586 милиони долари, во 2009 година 201 милион долари и во 2010 година 293 милиони долари¹⁹⁶. Истото се однесува и на другите понови држави-членки на ЕУ¹⁹⁷. До кога Владата има намера целосно да ги игнорира таквите релности? Зарем на Владата не ѝ е јасно првото правило кај инвестициите, кое вели дека капиталот

¹⁹⁴ Country fact sheet: Albania, извор: http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir11_fs_al_en.pdf

¹⁹⁵ Country fact sheet Macedonia, извор: http://www.unctad.org/sections/dite_dir/docs/wir11_fs_mk_en.pdf

¹⁹⁷ За повеќе информации околу СДИ во новите држави-членки, регионот и Македонија, погледнете го последниот Извештај за глобалните инвестиции на УНКТАД, агенцијата на ООН, <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1465>

е плашлив – оди онаму каде што се чувствува заштитен, а бега од несигурните подрачја.

5.5. Вработување... на сон

Владата се залага за намалување на невработеноста, и тоа преку зголемениот економски раст, инвестициите и активните мерки за вработување (AMB). Дури и да се остварат владините проекции за раст, не е јасно во кои гранки и индустрии ќе се создадат толку многу работни места, така што стапката на невработеност ќе се намалела за цели 7% на нивото од под 25%. Имено, ако во првиот квартал од 2011 година стапката на невработеност изнесува 31,2% (дефиниција според Меѓународната организација на труд) или во апсолутен износ 294.641, тогаш при стапка на невработеност од 25%, бројот на невработени во Македонија би изнесувал 236.000, што значи намалување за речиси 59.000 лица, што е 20% од сегашните невработени¹⁹⁸! Ова е посебно неверојатно ако се има предвид дека Владата во својата политика за привлекување странски инвестиции цели кон високотехнолошки и иновативни индустрии, кои по правило се капиталинтензивни, а не трудоинтензивни индустрии. Со други зборови, тоа се индустрии коишто креираат малку нови работни места со значајни капитални вложувања или користат релативно малку работна сила (и тоа висококвалификувана, со каква што ние не располагаме), а многу повеќе капитал како фактор на производството (со кој ние, исто така, не располагаме!).

¹⁹⁸ Информациите за бројките за невработените лица, за активно населените и за стапката на невработеност се преземени од ДЗС <http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=14> Статистиките на АВРМ за истиот период поради разликите во методологијата на пресметка покажуваат поинакви бројки. Така, во првиот квартал од 2011, бројот на невработени според АВРМ изнесувал цели 323.183 лица, што значи дека бројките според АВРМ би биле уште поголеми!

Од друга страна, активните мерки за вработување, исто така, не можат да вработат толку многу луѓе за да се намали стапката на невработеност на 25%. Потврда за оваа констатација е фактот што 5 години од спроведувањето на ваквите мерки¹⁹⁹, процентот на невработени се намалил за 2,9% (од 34,9 % во 2007 на 32,0% во 2010 година²⁰⁰). Конечно, дури и ако мерките за вработување се неверојатно успешни, тоа треба јасно да се рефлектира во буџетот на институцијата што е задолжена за нивно спроведување, што пак не е случај.

Згора на сè, Владата не умеет да таа цел да ја искористи ниту помошта од ЕУ преку IV-та компонента на инструментот ИПА (за развој на човечки ресурси). Имено, иако е веќе 2011 година, Владата (АВРМ) успеа да добие само еден единствен грант за ова намена (во износ од околу 1,5 милиони евра, наспроти 9,2 милиони евра кои се на располагање само од програмската 2007 и 2008 година и кои досега мораше да бидат преточени во проекти со потпишани договори²⁰¹.

Очигледната недоволна компетентност на Секторот за централно финансирање и склучување договори во рамките на Министерството за финансии (ЦФЦД), единицата задолжена за распишување повици, селекција на проектните апликации и доделување грантови, да си ја

¹⁹⁹ Се разбира, ако прифатиме дека сите нови вработувања се како резултат на реализацијата на AMB на Владата, а не како резултат на вработувањата во јавниот сектор, пред сè, а потоа и како резултат на вработувањата во приватниот сектор, без користење на погодностите на AMB.

²⁰⁰ Основни макроекономски индикатори и проекции, мај 2011, <http://www.finance.gov.mk/node/401>

²⁰¹ Принципот на програмирање на средствата од ИВ компонента на ИПА го следи правилото $n+3$, што значи дека парите програмирани во n -година, на пр. 2007, ќе се стават во процедура на трошење во наредните три години, значи најдоцна до 2010 година.

заврши својата работа, ги принудија Владата и ЕК да ја изменат Оперативната програма и грантовите за АМВ да ги пренаменат во други мерки и активности. Но, неспособноста или неволноста на Владата да ги користи европските претпристапни фондови за остварување на стратегиските развојни цели, ќе ја разгледуваме подолу.

5.6. Пак ли ќе нè изненади кризата?

Следното прашање е поврзано со тоа дали економските проекции за раст го имаат вклучено и ризикот од нова светска економска криза со сите нејзини последици по домашната економија? Има ли Владата сценарио за ваквата можност? Досегашниот одговор на Владата на светската криза не ни дава за право да веруваме дека овојпат таа ќе успее да го минимизира негативното влијание на кризата врз економскиот раст.

За каква одговорна фискална политика зборува Владата кога последните три години:

- не престана да се задолжува, па како резултат на тоа во првиот квартал на 2011 година ја достигнавме и границата од 60% од БДП вкупна задолженост, или во апсолутен износ 4.477,5 милиони евра²⁰². Како резултат на ова, имаме и нов намален кредитен и инвестициски рејтинг, кој може да значи единствено повисока цена на задолжувањата за во иднина, но и помала атрактивност на државата за СДИ;
- не престана постојано да ги зголемува буџетот (од 1,7 милијарди во 2006 на 2,6 милијарди евра во 2011 год.) или речиси

40% од БДП²⁰³, со што – полека, но сигурно –го презема притомат во сите сектори на економијата;

- не престана постојано да се задолжува, и внатре и надвор, и на тој начин целосно да го исцрпува и онака исцеденото стопанство и да ги зема слободните средства од банките, било преку задолжување кај нив, било поради високите суми средства кои како резултат на високата ризичност на македонската економија тие мораат да ги чуваат како резервации кај НБРМ²⁰⁴.

Во услови кога веќе три години по ред Владата се соочува со постојани проблеми при сервисирањето на своите обврски, Пензионскиот и Здравствениот фонд се со постојан дефицит на своите конта, веројатно најнереална од сите претпоставки на Владата е онаа дека ќе ги зголемува јавните приходи, а истовремено ќе ги намалува даночите, царините и акцизите, социјалните и здравствените придонеси кои го сочинуваат нивниот најголем дел. Згора на тоа, не само што ќе ги зголеми јавните приходи (можеби Владата планира дека силната економска активност и огромните инвестиции ќе ја надополнат дупката?), туку ќе ги зголеми и непродуктивните јавни расходи – платите во администрацијата (јавна и државна), пензиите и социјалните трансфери.

Бидејќи покачувањата на платите, пензиите и социјалните трансфери не се доведуваат во врска со процентот на зголемување на економскиот раст, ниту пак со зголемувањето на продуктивноста, сметаме дека тие се

²⁰² Податоците за буџетите се преземени од Министерството на финансии и макроекономските проекции и индикатори, извор: <http://www.finance.gov.mk/node/849>

²⁰³ Потврда на овие констатации е досега најсилното зголемувањето на бруто-надворешниот долг на државата, во кое најголем придонес од речиси 60% има зголемувањето на задолжувањето на државата. Квартален извештај, јули 2011, Нардона банка на Република Македонија

²⁰² Информацијата е преземена од Кварталниот извештај на НБРМ, извор: <http://nbrm.mk/>

сосема паушални, одредени по директива и како такви популистички, со единствена цел – да привлечат гласови со ветувања за некаква идна корист за овие категории граѓани. Конечно, не е јасно дали Владата воопшто изготвила анализи за ефектот од ваквите зголемувања на платите и пензиите, од една страна, и намалувања на придонесите, даноците и другите давачки спрема државата врз јавните приходи, од една, и јавните расходи од друга страна. Токму тоа ја прави владината фискална политика целосно неодговорна кон граѓаните, кои го пополнат буџетот по разни основи и очекуваат дека Владата ќе ги употреби јавните средства за подобрување на квалитетот на јавните услуги и за стимулирање на економскиот раст, меѓу другото и преку засилени јавни инвестиции во економската инфраструктура. За жал, заклучок е дека Владата ги користи економските политики и нивните инструменти единствено за редистрибуција на веќе создаденото богатство кон различни интересни групи, а не за создавање ново богатство. Со тоа, Владата ги држи во заложништво сите овие групи кои преку еден или друг канал ги користат јавните средства собрани од страна на државата.

5.7. Даночна и царинска политика

Во својата програма, осврнувајќи се на ова прашање Владата вели: „*Водењешто одговорна и дисциплинирана буџетска политика е основниот принцип за одговорно однесување кон јавниште финансии и правилна употреба на средставата. Затоа, умереноста во јавната употреба и преструктуирањето на јавниште расходи во насока на зголемени капијални инвестиции остануваат обределба на новата Влада*“²⁰⁵.

Во делот на даночната и царинската политика, главната „рефор-

ма“ – како што Владата милува да ги нарекува своите популистички чекори – е континуираното намалување на различните давачки, почнувајќи од данокот на добивка за МСП па сè до социјалните придонеси. Од друга страна, со владината даночна политика чијшто централен елемент е рамниот данок и ослободувањето од данокот на добивка, доколку таа се реинвестира, најмногу добиваат големите компании, кои претставуваат и помал дел од бизнис секторот, и тоа мерено според нивниот придонес во создавањето на БДП и во креирањето нови работни места, споредено со секторот на МСП. Покрај тоа, овие компании остваруваат и највисоки профити во споредба со МСП кои одвај преживуваат во услови на континуирани кризи во економијата.

Исто така, не се прави никаква разлика меѓу одделни сектори на економијата, па така компаниите од телекомуникациите или од хемиската и нафтената индустрија, од една, и трговските фирми, од друга страна, ќе плаќаат данок по иста стапка со компаниите од текстилната или од дрвната индустрија, кои вработуваат значајна работна сила и остваруваат значителен девизен прилив за пополнување на државната каса, а се многу понепрофитабилни од оние од првите сектори.

Доколку Владата сака да го поддржува растот и да отвора нови работни места, тогаш мора да ги користи и инструментите на даночната политика. Оттука, вистинска реформа на даночната политика би претставувала онаа која ќе воведе диференцирани стапки на оданочување и ќе ги стимулира гранките и фирмите што создаваат работни места. Дека прокламираното „најниски даноци во Европа“ и „даночен рај“ е чист популизам покажува и фактот дека колку што државата ги намалува даночните и другите оптоварувања на компаниите, толку таа, од друга страна, со честите измени на законите и

²⁰⁵ Програма за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015, стр. 7.

прописите постојано воведува разно-разни давачки, кои претставуваат сериозно финансиско оптоварување за претприемачите. Најбранален е примерот за финансиските обврски што ги наметна Законот за заштита и безбедност при работа, според кој компаниите мора секоја година да ги оценуваат и проценуваат безбедноста/ризикот на работните места, да прават мерења на микроклиматските услови на работните места, вклучувајќи и мерења на влагата, бучавата, светлината, топлината и другите услови итн. Нашите пресметки за трошоците што ги предизвикува усогласувањето со законските барања за една невладина организација со 5 вработени лица го надминуваат износот од 2.500 евра. Колкава е оваа сума за едно производствено претпријатие, е прашање кое заслужува поголема анализа.

Друг, но не помалку значаен аргумент е фактот дека Владата, поради својата крајно нереална буџетска и фискална политика, секој месец се доведува во состојба на – едноставно кажано – неликвидност, односно неспособност да ги сервисира своите обврски. Минатата година, Владата ги озакони доцнењата во плаќањето на извршените услуги кај јавните набавки, со што им овозможи на доделувачите на јавни набавки своите обврски да ги исполнуваат не по извршените услуги, туку според нивно наоѓање. Со тоа, компаниите кои работат, т.е. сакаат да работат со државата, ги доведе во ситуација да мора однапред да прифатат услови на плаќање кои можат лошо да се одразат врз нивната тековна ликвидност, а со тоа и врз нивната способност за редовно плаќање на своите обврски кон работниците, набавувачите и кон државата. На тој начин државата, имајќи го предвид фактот дека токму таа е најголемиот бизнисмен и налогодавач во Македонија, го иницира, поттикнува и одржува кругот на општата неликвидност во државата.

Годинава Владата отиде и понатаму, па реши да го направи истото и со данокот на додадена вредност (ДДВ). Од релативно брзите рокови

во кои државата беше обврзана да ги враќа парите прибрани по основ на ДДВ, сега Владата планира со воведувањето на принципот на работа на администрацијата „молчењето е одобрување”, овие рокови да ги расстегне за непознат период во иднината, па во некои случаи да го доведе под знак прашалник и самото нивно враќање. Анализата на спроведувањето на овој принцип во практиката, онака како што си го замислила Владата, покажа дека „молчењето е одобрување” е само уште една манипулација со која Владата сака да демонстрира ефект на подобрени јавни услуги и професионална администрација, која брзо, квалитетно и евтино си ги завршува обврските. Всушност, се работи за долга и мачна процедура со непознат резултат (подложен на многу волунтаризам) и со многу високи трошоци (види анализа на ФООМ)²⁰⁶. Во овој момент ние само можеме да претпоставиме што ќе значи примената на ваквиот принцип врз остварувањето на правото на поврат на ДДВ за компаниите.

Што се однесува, пак, до царинската политика можеме само да констатираме дека Владата постојано го изневерува духот на Слогодбата за стабилизација и асоцијација со ЕУ и европските принципи на транспарентност и верност кон договорите. Тоа го прави на тој начин што царинските давачки и царинските тарифи, кои и онака била обврзана да ги намали, т.е. целосно да ги укине со влегувањето во втората фаза на ССА, а по преодниот период од 10 години, таа си ги претставува како „царинска реформа”, како слух на Владата за потребите на бизнисот, како регуляторна гилотина, подобрување на бизнис-климатот, итн. Вистината е дека уште со преговорите и потпишувањето на ССА со ЕУ, пред повеќе од 10 години, точно беше познато дека по 2011 година Владата ќе мора да ги укине сите давачки за производите од ЕУ, заради формирање на слободна трговска зона.

²⁰⁶ http://www.soros.org.mk/dokumenti/baranje-za-otfrranje-na-predlog-zakoni_usoglasuvanje-so-ZOUP_Sobranie-18082011.pdf

Она што веројатно многу повеќе ѝ беше потребно на македонската економија е анализа за тоа какво ќе биде влијанието од целосното укинување на царинските давачки за многу увозни производи кои со таквото нивно поевтинување ќе претставуваат директна конкуренција за македонските производи на домашниот пазар, за потоа, врз основа на таквата анализа, да се аргументираат евентуалните препоговори за поместување на роковите за нивно укинување, со цел на тој начин да им се даде уште една шанса на домашните компании да се приспособат на новите пазарни услови. Оттаму, се чини дека никако да дојде крајот на обидите на оваа Влада негативните аспекти на трговската и економската либерализација да ги претстави како позитивни, односно како свои успехи.

5.8. Бизнис-климатизер

Бизнис-климатата и условите за поголема конкурентност се креираат најмногу преку миксот на другите економски политики за кои дискутираме погоре, а чиј ефект е повеќе од очигледен. Веројатно најдобар пример за тоа како Владата директно „ја потпомага конкуренцијата“ и креира „позитивна“ бизнис-клима е случајот со проектот КОСМОС, на компанија во сопственост на пратеник од опозицијата. Владата упорно се обидува целиот случај да се претстави како некакво владеење на правото, спроведување на Законот и почитување на правилата на игра, но нашата анализа во овој дел покажува дека, покрај политичките цели, станува збор за интересите на владините бизнис-играчи од овој сектор, на кои не им одговараше ваквиот обид за намалување на цените на недвижностите во Скопје.

Поради големината на проектот, сосема е извесно дека на некој среден рок, ваквите инвестиции ќе доведеа до намалување на цената

на квадратен метар станбена/деловна површина, со што значително ќе се намалеа монополските профити за неколку големи играчи на пазарот. Конечно, доколку мотивите беа исклучиво „правни“, тогаш зошто истата не го одзеде објектот, за потоа истиот да го понуди на лицитација и на тој начин да си ги наплати своите побарувања и да овозможи профит за компаниите и нови работни места, а со тоа и дополнителни буџетски приходи. Овој случај, меѓу другото, испраќа јасна и многу гласна порака до сите инвеститори, домашни и странски, дека капиталот во оваа држава не е сигурен и безбеден, доколку не е во интерес на властта.

Конечно, не помалку значаен е и фактот дека и покрај постојаното инсистирање на Владата да биде „партнер на бизнисот“, ова нејзино „залаѓање“ не се рефлектира и во буџетот на државата, како значајна суза средства што би се наменила за поддршка на компаниите, посебно на МСП за олеснување на пристапот до капиталот, преку формирање на инвестициски фондови (или докапитализација на МБПР) и, најважно, преку градење на модерна економска инфраструктура. Во буџетот нема пари за овие намени, ниту пак се користат европските средства (Програмите на Заедницата, ИПА, како и ЕИБ) за директна поддршка на бизнисот, иновациите, знаењето и образоването, но и екологијата и инфраструктурата. Оттука се гледа дека мотивот на Владата за поддршка на бизнисот не е искрен.

Генерално, политиките на Владата повеќе изгледаат како пусти желби (читај, лажни ветувања), отколку како реалност заснована на остварливи цели.

5.9. Националниот развоен план

Се чини дека со ваква економска програма, Владата им дава легитимитет единствено на високиот буџет (за 2012 е проектиран за 100 милиони евра повеќе од 2011) и на јавните инвестиции за трошења кои немаат врска со европските приоритети и не водат кон остварување на конкретни цели. Без дефинирањето на реални и мерливи цели, кои би се оствариле преку таквите трошења на јавни средства, целосно се релативизираат владините изборни ветувања за економски раст и подобар животен стандард на граѓаните. Веројатно, најочигледен доказ за ваквата констатација е фактот дека Владата упорно избегнува да изготви Национален развоен план (НРП), во кој јасно би се дефинирале инвестициските потреби на државата во контекст на остварување на економската, социјалната и територијалната коехија.

Националниот развоен план (НРП)²⁰⁷ е среднорочен програмски документ во кој се содржани стратегиските приоритети на државата во областа на развојот. Преку изборот на приоритетните инвестиции, НРП треба да ја прикаже стратегијата на државата, нејзините приоритети и програмите за промовирање на економско-социјалната коехија во рамките на државата. Тој е од клучна важност за земјата, бидејќи го опфаќа среднорочното планирање на сите инвестиции за кои се очекува барем делумно да бидат финансирани од јавните средства, а потоа и од други домашни и странски извори. Истовремено, НРП претставува рамковен документ на земјата кој ќе послужи во програмирањето и консултациите со ЕУ за ресурсите што треба да се добијат од буџетот на ЕУ во рамките на ИПА, како и за целните области за кои ќе се распределат овие ресурси.

²⁰⁷ Објаснувањето за НРП е преземено од брошурана на Секретаријатот за европски прашања (СЕП) насловена „И концепт е звезда”, четврто издание од 2007 година.

Искуството од проширувањето на ЕУ со средноевропските држави покажа дека националните развојни планови кои редовно ги изготвуваат поновите држави-членки се одлична алатка што го помага процесот на нивното приближување кон ЕУ и кон остварувањето на Копенхашките критериуми за членство. Врз основа на така дефинирани развојни потреби на државата, НРП ги дефинира и средствата кои се неопходни за остварување на развојните цели. Така, потребните средства потоа можат да се комбинираат со средствата од европските извори, независно од тоа дали тоа ќе биде претпристаната помош или кредитите од европските финансиски институции.

НРП ги врзува трошењата на јавните средства со планираните и идентификувани инвестициски потреби на државата во контекст на нејзиното приближување кон ЕУ. Со други зборови, јавните средства можат да се трошат за јавни инвестиции кои се кофинансирали од ЕУ и преку чија реализација ќе може да се остварат развојните цели и потреби на државата, во насока на побрзо исполнување на приоритетите за членство и европските стандарди. Тоа е гаранција дека државата, преку јавните инвестиции утврдени во рамката на НРП, ќе се доближува до европските стандарди, а со тоа и до нивото на развој на државите-членки. Не помалку важна е и улогата на НРП во програмирањето на европските пари.

Нашата зачуденост од непостоењето или игнорирањето на НРП е дотолку поголема ако се знае фактот дека првиот НРП беше изготвен во 2006 година, а се однесуваше на периодот 2007–2009, вториот почна да се изготвува во 2007 година, а се однесува на периодот 2008–2013, за да го покрие целиот период на програмирање на европската повеќегодишна финансиска рамка 2007–2013. Целта беше да се постигне поефективно програмирање на европската помош за Македонија, како и јавните инвестиции во целиот овој период. Симптоматично е непостоењето на никаква корелација меѓу првиот

и вториот НРП. Уште понејасно е дали воопшто постои овој документ, со оглед на тоа дека на насловната страница јасно пишува дека станува збор за „работна верзија“.

Се чини дека единствениот логичен заклучок што може да се извлече е дека владината агенда целосно се коси со европската агенда, па оттука Владата не сака да троши јавни пари за исполнување на европските приоритети, туку сака да троши пари за СВОИ приоритети, за кои – според владините претставници – легитимитет дале нивните гласачи. Се разбира, притоа „случајно“ се заборава дека гласачите гласале и за стратегиските приоритети на владејачката партија, а тоа се – меѓу другото – влезот во ЕУ и во НАТО.

Од овие причини на Груевски веројатно му успева ниту еднаш да не преземе одговорност за неуспехот на своите политики, туку – напротив – секогаш одговорноста да ја префери на некаков надворешен фактор – де на ЕУ, де на Грција, де на меѓународната заедница – или, пак, на внатрешниот фактор – де на предавниците, де на Бранко Црвенковски, де на новинарите, де на другите домашни непријатели на државата.

5.10. Заклучоци и препораки

Анализата на Програмата за работа на Владата на Република Македонија за периодот 2011–2015 покажува дека Владата повторно се расфрла со високооптимистички прогнози за можниот развој на државата во проектираниот период. Притоа, воопшто не се води сметка за можноста од нова криза, иако таа е на повидок, ниту пак се остава простор за да се интервенира соодветно. Во она што Владата го нарекува економски развој видливо отсуствува европската агенда. Европските фондови, кои ЕУ најчесто ѝ ги дава на државата во форма

на неповратни средства, речиси и не се споменуваат. Даночната и царинската политика можат значително да се подобрят, а бизнис-климатата бара поголеми зафати. Без постоење на Национален развоен план, тешко дека Владата ќе умее подобро да ги програмира, користи и распределува европските фондови, но и да ги искористува развојните кредитни линии што ѝ се на располагање на Македонија од меѓународните финансиски институции. За да се подобри состојбата, треба да се преземат следниве активности:

- Итно да се направи работна група која ќе изготви нов Национален развоен план за периодот до 2013 година, кој би ја опфатил актуелната финансиска рамка на ЕУ;
- Да се направи анализа на искористеноста на сите 5 компоненти на инструментот ИПА и, врз основа на анализата, да се направи план како да се спасат веќе проектираниоте средства;
- Да се направи анализа за искористеноста на Програмите на заедницата и план како да се подобри апсорпцијата на средствата. По потреба, да се основа и Фонд за кофинансирање на проектите финансиирани од овие програми и да се потпишат Меморандумите за разбирање за учество во II и III потпрограма од ЦИП-програмата;
- Да се направи нов Буџет за 2012 година, кој ќе претставува развоен буџет во насока на поддршка на реформските економски политики усогласени со европските цели и приоритети, приспособени на македонски услови;
- Врз основа на НРП да се направи анализа од кои извори, вклучувајќи го тука и буџетот, ИПА, Програмите на Заедницата, но и ЕИБ и ЕБРД, како и билатералните донатори, можат да се кофинансираат веќе испрограмираниоте проекти, но и да се финансираат најитните инвестиции во инфраструктурата;

- Да се направи анализа на стратегијата „Европа 2020”, на иницијативите и индикаторите, и да се изготви стратегија „Македонија 2020”, во која развојот на македонската економија јасно ќе се врзе со европските стратегиски цели и приоритети, по примерот на Република Србија;
- Да се следат одблизу преговорите за новата финансиска перспектива на ЕУ за периодот 2014–2020 и да се даде придонес во деловите кои се важни за Македонија, и
- Да се редефинира Програмата за работа на Владата до 2015, за да ги опфати европските приоритети, и да се утврдат јасни индикатори според кои ќе се мери напредокот.

ЗАКЛУЧОК И ПРЕПОРАКИ

нализата на областите анализирани во овој квартален извештај и споменати, по неколкупати, и од страна на ЕУ и од САД покажува дека Република Македонија и во 2011 година ќе добие големи критики, особено во делот на владеењето на правото, слободата на изразувањето и медиумите, јавната администрација, а годинава се очекуваат и забелешки во однос на работата на Полицијата²⁰⁸. Подеднакво силни критики Македонија ќе добие и во деловите што се однесуваат на судството и корупцијата, области за кои постојано зборува ЕК и кои се клучни приоритети од Пристапното партнерство, инаку добро познати за Република Македонија уште од ноември 2007 година.

Сепак, препораката за почеток на преговорите за членство во ЕУ по сè изгледа ќе биде дадена и овојпат - по третпат. Ова, во голема мера, отвора простор за манипулација од страна на владејачката гарнитура, која со помош на своите медиумски мегафони успева да ја испрати

²⁰⁸ Полиција се разгледува во Поглавје 24 (Правда, слобода и безбедност) и во политичкиот критериум.

пораката дека Република Македонија ги исполнила сите услови, но поради Грција, по третпат, нема да добие датум за почеток на преговорите.

За да нема никакви дилеми, овојпат, јасно и гласно би сакале да констатираме дека годинешниот извештај за напредокот на Република Македонија ќе содржи препорака, но затоа, пак, критиките ќе бидат најлоши досега. Лани, вицепремиерот Васко Наумовски тврдеше дека „*„Преку дешални анализи ние приспомнуваме во исполнувањето на кришериумите за членство, и тоа зознани како кришериуми од Копенхаген. За жал, во процесот на олучување на ЕУ, иако Европската комисија претворача дека Македонија заслужува да ѝ започне преговорите, таа олука не беше донесена од една друга причина, која не е дел од кришериумите за членство“*²⁰⁹, а пак министерот за надворешни работи Антонио Милошоски констатираше дека „*„Меѓу кайациштетот да се започнат преговори и подготвеноста на Македонија, како и на Европската комисија, се постапува прашање што не е дел од Копенхагените кришериуми, а е поврзано со намешаноста со Гrcија во врска со нашето уставно име“*²¹⁰.

Точно е дека Република Македонија поради Грција не ги започнува пристапните преговори, но исто така е точно дека Македонија во последните 5 години назадува во реформскиот процес. Вистина е дека Македонија уште утре ќе ги започне преговорите ако Грција го дозволи тоа, но само затоа што го исполнува апсолутниот минимум кој, пак, не е доволен за квалитетно заокружување на преговорите за членство во ЕУ.

Не е точно тоа дека ЕК, кога бара да се реши спорот со името, излегува надвор од Копенхашките критериуми и бара нешто дополнител-

²⁰⁹ Нова Македонија, 3 октомври 2010 година.

²¹⁰ Вечер, 13 септември 2010 година.

но од Република Македонија. Доказ за тоа е Солунската декларација, во која недвосмислено се вели: „*„Најредокот на секоја држава кон ЕУ ќе зависи од нејзините сојствени заслуги во исполнувањето на Копенхагените кришериуми, како и условите утврдени со Процесот на стабилизација и асоцијација и тоа се итогови со конечноштата декларација на Самитот во Загреб, во ноември 2000 година“*²¹¹. Оттука, не е јасно зошто македонската Влада тврди нешто што не е? Дали тоа се должи на незнание или, пак, е во прашање манипулација? И едното и другото се опасни и штетни по меѓународниот углед на државата.

Со други зборови, ова многу наликува на работата на еден Наставнички совет пред истекот на учебната година, кога Советот решава на одреден ученик да му ја поправи слабата оценка и да го пушти во наредното одделение. И така, три години по ред! Кончните факти се следниве: ученикот го помина одделението (или одделенијата), но факт е дека доколку не преземе итни мерки и не почне да посетува дополнителна настава за да го надомести пропуштеното ученикот ќе се соочи со огромни и непремостливи тешкотии во натамошното школување. Таква е и состојбата на Македонија. По третпат, ЕК ќе ја провлече Македонија, но тоа провлекување нема да значи ништо доколку властта не се свести и не се зафати со реформи, заместо со лов на вештерки, клевети и дискредитации на политичките неистомисленици.

Крајниот резултат од вака изманипулираната македонска јавност е намалената јавна поддршка за ЕУ-интеграциите на нашата земја. Би сакале да потсетиме како тоа се случуваше лани, со надеж дека ќе спречиме слични активности и годинава. Да одиме по ред! Прво, со сличностите!

²¹¹ <http://0.mk/ea13e>

1. АМНЕЗИЈА? НЕ, ФАЛА!

И годинава, како и лани, непосредно пред да се објави Извештајот 2011, се огласија релевантните ЕУ-претставници. Лани, еврокомесарот за проширување Штефан Филе ги изрази своите стравувања за „...слободата на изразувањето, особено преку медиумите, како и за развојот на трансформаторскиот сектор, како приоритет во процесот на пристапување“ и укажа дека „...на овој начин, оштештвото во целина може да учествува во реформскиот процес“²¹². Гледаме дека областите кои Филе ги посочи минатата година се исти како и годинава.

Тогашниот вицепремиер за европски интеграции, Васко Наумовски, Извештајот 2010 го коментираше така: „На патот до Брисел, Македонија лани стигна до Будимпешта, а годинава е во Виена. Нишу осетана во Будимпешта, нишу так се враќаш во Белград“²¹³. Евроамбасадорот Ерван Фуере, поттикнат од тоа што претставниците на Владата премногу „розово“ го читала Извештајот 2010, на седницата на Националниот совет за евроинтеграции истакна: „Во 2009 година имаше две јојлавја оценети со значителен најредок, додека во 2010 година нема вакви јојлавја. Добар најредок во 2009 година беше забележан во 11 области, додека во 2010 е забележан во само шест јојлавја. Одреден најредок во 2009 година бил најравен во 20 области, додека во 2010 во 19 области. Последната кашеторија е ограничен, делумен или нееднаков најредок, каков што во 2009 бил јоштигнат само во четири области, а во извештајот од 2010 ваков е забележан во дури осум области. Ова е реалноста“²¹⁴.

²¹² Дневник, 10 ноември 2010 година.

²¹³ Дневник, 12 ноември 2010 година.

²¹⁴ Весш, 11 ноември 2010 година.

Веќе наредниот ден, вицепремиерот Наумовски, во придружба на повеќе од стотина високи државни службеници, на прес-конференција организирана во Владата, како одговор на анализата на амбасадорот Фуере, изјави: „За секое од 33-те Јојлавја, во 2010 година е јоштигнат најредок. Во 33 од вкупно 33 Јојлавја. Стапања има во нула од 33 Јојлавја, а оценка дека нема најредок или има назадување има во 0 од 33 Јојлавја. ЕК јасно и недвосмислено кажува дека Македонија во изминатата година ја додолжила да се движи најредок“²¹⁵. Чудна изјава! Ако се анализира, се гледа дека вицепремиерот Наумовски или не го сметал Фуере за претставник на ЕК – што е апсурдно – или неговата изјава е само јалов обид да му се обрати на премиерот Груевски и да му објасни на што се должи „негативниот“ извештај (односно дека Фуере погрешно го чита сопствениот извештај).

Поучен од претходните години, премиерот Груевски овојпат не се надмудруваше со ЕК (така задача му беше препуштена на Наумовски, на пратениците во Собранието од редовите на владејачката коалиција и на претседателот Иванов). И лани – како и во 2009 – премиерот излезе со следнава изјава: „Природно е во секој извештај јоокрај јозитивниот извештај да има и забелешки. Од нив ќе се извлече поука и ќе се најправи акционен план за нивно подобрување...“²¹⁶. За жал, ниту лани ниту годинава не видовме акциски план.

Не се случија ниту дискусиите по наодите од Извештајот 2010, иако власта ги ветуваше (и Владата и Собранието, кое вети дека ќе направи и полугодишен пресек и анализа на сработеното за годинава). Првиот ден по објавувањето на Извештајот 2010, претседателот Ѓорѓе Иванов на „отчет“ во својата резиденција го повика амбасадо-

²¹⁵ Дневник, 12 ноември 2010 година.

²¹⁶ МТВ, 8 ноември 2010 година.

пот Фуере, затоа што во Извештајот 2010 наместо „македонски јазик“ се споменува „државен јазик“. Со право медиумите коментираа дека „Годинава излега нема да си сасаме да се занимаваме со кришикиш од извештајот. Уште нејрочишан онака како што треба, некој веќе се йоштуруди вниманието да го пренасочи на јавноста“²¹⁷.

Сепак, лани се случија некој работи. Се случи нападот врз нашите две организации, кога го објавивме нашиот квартален извештај непосредно пред ЕК да го објави својот, оркестириран од ВМРО-ДПМНЕ. Медиумите пренесуваа за: „Навалаша од ВМРО-ДПМНЕ врз невладиниште организации што ја кришикувааш работаша на Владаша, йордолжи и вчера. Партишкиот йордшарол Александар Бичиклиски овојшаш му ѝосвешти внимание на Македонскиот ценшар за европско образование (МЦЕО), ѝосочувајќи дека бил формиран и раководен од СОРОС и од СДСМ и пришто обвини: „Сите извештаи што ги јубликува Македонскиот ценшар за европско образование се финансирали од СОРОС Македонија, а во својаша содржина наликувааш на партишки билшени на СДСМ“²¹⁸.

Покрај организациите на граѓанското општество, беа нападнати и други видни личности од меѓународната заедница, кои беа обвинети дека работеле за интересите на опозицијата, поточно за Бранко Црвенковски (особено амбасадорот Фуере, евро-пратеникот Зоран Талер и други). Фејсбук стана главен медиум за клеветење, па така „йордшаролот на Владаша, Маршин Мартиновски, вчера ширеше навреди и јошсmev за амбасадорот на ЕУ, и покрај предујредувањата од Јрешедашелот на Унијаша, Херман Ван Ромпуй...“²¹⁹.

²¹⁷ Дневник, 11 ноември 2010 година.

²¹⁸ Штиц, 9 ноември 2010 година.

²¹⁹ Дневник, 12 ноември 2010 година.

2. НА ПОЛКОВНИКОТ НЕМА КОЈ ДА МУ ПИШУВА

Што е поинаку годинава? Прво, медиумите. Имено, ако лани медиумите почнаа да пишуваат за Извештајот на ЕК два месеца пред неговото објавување, годинава интензитетот на објавени прилози и написи е многу намален. Делумно, тоа се должи на фактот што во овој период се случија премногу неверојатни настани (амнестијата на хашките предмети, лустрацијата на видни личности, уривањето на КОСМОС, апсењето на лидерот на Обединети за Македонија, убиството на Мартин Нешковски, грандиозната прослава на 20-годишнината од осамостојувањето итн.), а делумно и на фактот што, во споредба со лани, се затворија речиси сите медиуми кои критички ја опсервираа власта (A1, Време, Штиц, Кога е Рече).

Еве што вели ланската статистика²²⁰. Во периодот септември–ноември 2010 година, беа објавени вкупно 346 прилози поврзани со Извештајот 2010. Во печатените медиуми беа објавени 203 (59%), а во електронските медиуми 143 (41%) прилози. Најголем број прилози беа објавени во Уштински весник (11%), MTB1 (11%) и во Вечер (11%). Пресекот на објавени текстови во дневните весници изгледаше така: Уштински весник – 38 (11%), Вечер – 37 (11%), Време – 28 (8%), Нова Македонија – 25 (7%), Дневник – 25 (7%), Штиц – 23 (7%), Весел – 17 (5%), Кога – 10 (3%). Пресекот на објавените прилози во телевизиите изгледаше така: MTB 1 – 39 (11%), Алса M – 21 (6%), Сител – 20 (6%), Канал 5 – 20 (5%), Телма – 15 (4%), A1 – 14 (5%) и Алфа – 14 (4%). Според жанрови, пресекот на објавените

²²⁰ Извештајот „Мониторинг на медиумите, 1 септември – 30 ноември 2010“ во својата интегрална форма го има на <http://www.nvoinfocentar.org.mk/reports.asp?site=mm&menu=1.3&lang=mak&year=2010>

текстови/прилози изгледаше вака: извештај – 279 (80,7%), изјава – 29 (8%), коментар – 13 (4%), интервју – 11 (3%), колумна – 9 (3%), вест – 4 (1%) и анализа – 1 (0,3%). Крајниот заклучок за годинава е дека, од една страна, има многу помалку критички настроени медиуми, а од друга страна има многу помал број написи во пресрет на Извештајот 2011.

Второ, Секторот на европските интеграции не го води член на ВМРО-ДПМНЕ кој очајнички ќе се труди да му се допадне на премиерот, па макар тоа значело и самодевалвација и компромитација на целата држава.

Трето, Европската комисија нема свој претставник во Скопје, по ради именувањето на амбасадорот Соренсен за претставник на ЕУ во Сараево. Нејасно (и несериозно) е зошто дојде до ова, особено ако се знае дека местото во Сараево беше испразното речиси цела година. Подеднакво збунувачки е и тоа што ЕУ реши да го повлече амбасадорот од Македонија во моментот кога присуството на Унијата беше најпотребно – за време на изборите. Имено, иако амбасадорот Соренсен беше во Македонија за време на изборите и иако ОДИХР ги набљудуваше изборите, се наметнува прашањето дали ситуацијата ќе беше поинаква ако политичките партии не знаеа дека амбасадорот набрзо ќе биде префрлен во Сараево. За жал, ние никогаш нема да го дознаеме одговорот на ова е прашање. Ќе биде интересно да се види кој ќе му го предаде извештајот на премиерот годинава. Дали тоа ќе биде бројот 2 во Делегацијата или, пак, овојпат, во отсуство на амбасадор, наместо премиерот извештајот ќе го прими вицепремиерката задолжена за европски интеграции Теута Арифи? Се надеваме дека ова нема да биде главна тема во медиумите (како што лани примат доби употребата на македонскиот јазикот), со цел вниманието на јавноста да се дефокусира од вистинските проблеми.

И, конечно, четврто е тоа што нападите и дискредитациите насочени кон претставници на граѓанското општество годинава започнаа многу порано. Со процесот на лустрација, практично, започна „неутрализирањето“ на сите организации кои се поврзани, преку партнерски проекти, со Фондацијата Отворено општество Македонија, а оние кои не се – како Хелсиншкиот комитет – е па, за нив Владата го измисли најсмешниот спин досега – дека Хелсиншкиот комитет Македонија лажел или криел дека бил (или не бил) поврзан со Хелсиншкиот комитет од Финска, кој пак злоупотребил средства пред неколку години. Откако не успеа спинот, властите (преку своите медиумски мегафони) се нафрлија на оставката на претседателот на организацијата. Како и да е, пораката е испратена – власта е подготвена да се справи со сите евентуални критичари и по објавувањето на извештајот.

3. ЕЛЕМЕНТАРНО ЗНАЕЊЕ

За да можеме полесно да ги следиме пораките на Брисел, прво треба да ги познаваме инструментите што ги користи ЕК за следење на напредокот на сите држави со кои има некакви политички договори²²¹.

Многу ретко се случува извештајот за напредокот на една држава да се занимава со „непостигнувањата“ на државата. Има повеќе причини зошто е тоа така, но главна причина е намената на еден

²²¹ Повеќе информации за ова има во нашите претходни квартални извештаи и тоа во првиот извештај насловен „*Влада ја џреба 24/7 да ѝ се ѹосвети на ЕУ-агенда*“ и шестиот извештај насловен „*За йомалку йомалку йозиштивниште работи*“, кои можат да се најдат на http://mcet.org.mk/?page_id=120.

ваков документ. Имено, ЕК го изготвува извештајот од две причини – прво, за да ги информира своите држави-членки за состојбите во државата којашто претендира да стане членка, за тие да можат да донесат одлуки за државата врз основа на добри информации, и второ, за да ги информира граѓаните на ЕУ чиешто мислење ќе биде исклучително важно во последната фаза од пристапувањето во ЕУ.

Ова покажува колку е тешка задачата на ЕК при изготвувањето на ваквите извештаи. Од сите страни има очекувања и тие мора да се менаџираат: 1) Владата на државата за која се известува ќе очекува да добие „позитивен“ извештај, со објашнување дека тоа многу ќе ѝ помогне за да истрае на патот на реформите (во нашиот случај и за решавањето на спорот со името); 2) одредени интересни групи во државата и пошироко ќе очекуваат да видат што е можно повеќе критики во нивната област, бидејќи извештајот понатаму ќе го користат како инструмент за лобирање и за вршење притисок врз властите, со цел да испровоцираат некакви промени; 3) државите-членки, па и граѓаните на ЕУ, ќе очекуваат да видат што е можно пореално отсликување на состојбите, бидејќи извештајот им е главен извор на информации при донесувањето на политичките одлуки поврзани со таа земја.

Ова само покажува дека ЕК мошне сериозно го третира извештајот. При изнесувањето на своите критики, сосема разбираливо, таа користи дипломатски јазик, со цел тие да звучат „помалку позитивно“ наместо „негативно“. На тој начин, ЕК ги балансира наодите во извештајот.

Не случајно, оваа задача во ЕУ ѝ е дodelена на ЕК. Таа е единствената институција којашто може да дејствува како независен консултант. ЕК е задолжена за спроведувањето на политиката на проширување на ЕУ, што значи дека нејзина задача е што повеќе држави-кандидатки да дојдат поблиску до ЕУ, бидејќи нејзината успешност ќе се мери според реалното проширување. Од друга страна, пак, ЕК е таа која е должна да

ги информира државите-членки, преку Советот, и европските граѓани, преку Европскиот парламент, за подготвеноста на поединечните држави-кандидатки.

Ако направиме куса анализа на годишните извештаи, ќе видиме дека ЕК користи фрази коишто се понеутрални, бидејќи очекува владите да ги препознаат критиките, без притоа да ги „исплашат“ граѓаните на ЕУ (и државите-членки на ЕУ) од идното можно членство на таа сè уште неподгответена држава. Тежиштето за правилното толкување на овие фрази е во глаголите што се користат. Имено, ЕК во ваквите документи користи глаголи со позитивен и негативен призвук. Најчесто употребувани позитивни глаголи се: welcomed (поздрави), noted (нотира), acknowledged (признава), encouraged (охрабри) итн. Негативни глаголи, пак, се: urged (силно поттикна), stressed (нагласи), reiterated (повтори), reminded и recalled (потсети), underlined (подвлече), underscored (акцентира), pointed out (укажа), step up (забрза) итн. Дури и во македонскиот јазик овие зборови имаат негативен призвук.

4. МНОГУ ПРАШАЊА, А МАЛКУ ОДГОВОРИ

Постизборна Македонија е многу поразлична од порано, во смисла на поделбата на ресорите меѓу коалициските партнери. Лидерот на победничката ВМРО-ДПМНЕ и претседател на Владата на Република Македонија, Никола Груевски, решил евроатланските интеграции целиосно да им ги препушти на ДУИ. Така, на чело на ресорот одбрана застана Фатмир Бесими, додека европската интеграција ќе ја води Теута Арифи.

И зошто да не? Во една вообичаена коалициона влада, политичките партии се здружуваат околу заедничките концепти, така што воопшто не е важно кој ресор ќе му припадне на еден или на друг коалициски партнери. Да не беше оваа шеста година од владеењето на Никола Груевски, ќе верувавме дека нема ништо невообичаено со ваквата поделба на ресорите. Но, бидејќи по 6 години знаеме повеќе, не можеме а да не ги поставиме следниве прашања: 1) Зошто премиерот ги остави овие два битни ресора за ДУИ, кога втор приоритет во Програмата за работа на Владата на Република Македонија е „интеграција во ЕУ и во НАТО“, или 2) Зошто ДУИ прифати да биде „локомотивата“ на евроатлантската интеграција на Македонија?

Централното потпрашање што ги поврзува овие две прашања, пак, е решавањето на спорот за името со Република Грција. Ниту НАТО, ниту ЕУ-интеграцијата на Република Македонија не се можни без решение на спорот за името со Република Грција, и тоа – конечно – по којзнае кој пат е јасно кажано од Брисел.

Значи ли тоа дека во ВМРО-ДПМНЕ решиле да ја вклучат ДУИ во барањето решение за спорот? Достојно за почит, ако е тоа така, но досегашното искуство со Владата на ВМРО-ДПМНЕ покажува дека „барањето компромис“ е само флоскула за меѓународна употреба, која дома во слободен превод значи „не го менуваме уставното име на државата“, бидејќи ние немаме проблем, туку „проблем има нашиот јужен сосед“.

Неодамна, во интервју дадено за Плус инфо²²², Радмила Шекеринска од СДСМ го праша премиерот дали е веќе договорено името, предупредувајќи го дека не смее да молчи доколку е така. Значи ли тоа дека решението за името е уште едно од барањата на предбрачниот

договор меѓу ДУИ и ВМРО-ДПМНЕ? Ако е така, тоа ги објаснува и последните потези на Теута Арифи, особено со писмото до Теодорос Пангалос, потпретседателот на грчката Влада. Според Арифи, „*исмомашо е во функција на создавање регион без претрасуди, иисмо со добри намери*“... и додава дека „*албанскиот факшор не врши прашисок, штуку дава максимален придонес не само за брзо решавање на спорот со името, штуку и за забрзување на европештерацијаше*“²²³. Но, исто така е потврда за стравувањата изнесени од опозицијата дека прашањето за името е веќе решено и дека премиерот не смее да молчи, особено затоа што ќе има обврска да спроведе успешен референдум зад кој ќе застане лично тој.

Но, ако премиерот Груевски нема никаква намера да го решава спорот за името со Република Грција, а притоа продолжи и натаму да глуми соработка пред меѓународната заедница, тогаш евроатлантските интеграции на Македонија ќе продолжат да бидат во целосен застој, но овојпат главен виновник за тоа ќе биде ДУИ, се разбира по Грција. Во случајов, ДУИ нема да може да се правда, како досега, дека Груевски не сака да го решава проблемот за името, бидејќи тоа го знаеше кога го преговараше владиниот колач, со сета свест дека ниту НАТО, ниту ЕУ-интеграцијата не можат да се случат без решение за името. Овојпат, тој дел од одговорноста за неинтеграцијата на нашата земја, на свој грб ќе мора да ја понесе ДУИ.

Во своето интервју, Радмила Шекеринска исто така посочува дека изјавите поврзани со името се „*наменски и во функција на Извештајот на Европската комисија*“²²⁴, односно дека Груевски само „купува време“ за да ја задржи препораката за почеток на

²²² <http://www.plusinfo.mk/mislenje/298/Ako-Gruevski-go-promenil-imeto-ne-smee-da-molchi-i-da-se-krie>

²²³ <http://www.plusinfo.mk/vest/13736/Arifi-se-dopishuva-so-grchkite-kolegi>

²²⁴ <http://www.plusinfo.mk/mislenje/298/Ako-Gruevski-go-promenil-imeto-ne-smee-da-molchi-i-da-se-krie>

преговорите. Една од методите со кои се служи Груевски за да ја „загарантира“ препораката од ЕК, и покрај тоа што непосредно пред извештајот ќе се случат куп непримерни работи, е да ги менува вицепремиерите за европска интеграција на годишна основа. Имено, за власт која не го менува така брзо својот состав, невообичаено лесно се менуваат вицепремиерите за европските интеграции (почна со Габриела Коневска Трајковска, па Ивица Боцевски, па Васко Наумовски и сега Теута Арифи). Се добива впечаток дека премиерот Груевски добро ги проценува своите европски партнери и пред добивањето на новиот извештај наменски ги менува вицепремиерите за европски прашања. Добриот вкус и политичката култура на претставниците од Брисел секогаш ќе водат сметка за тоа дека новоименуваниот функционер не е виновен за затекнатата ситуација и во име на идната соработка, ќе бидат наклонети кон објавување подobar извештај.

5. ПРВИТЕ ЧЕКОРИ

Првичниот впечаток од работата на новата вицепремиерка за европските интеграции Теута Арифи е одличен. Таа веќе направи неколку потези коишто ја сменија јавната претстава за извршителот на оваа функција. Прво, се појави на Комисијата за европски прашања при Собранието на Република Македонија и ја изрази својата подготвеност секогаш да им стои на располагање на пратениците (сосема спротивно од однесувањето на Васко Наумовски, кој ни по службена должност не се појавуваше на состаноците на Националниот совет за европските интеграции, а камоли на Комисијата за европски прашања²²⁵).

²²⁵ „Националниот совет за европските интеграции немаше доволно поддршка од Владата, којашто понекогаш не обезбедуваше материјали и извештаи или присуство на министри“, Извештај за напредокот на РМ за 2010, стр. 6 http://www.sep.gov.mk/content/Dokumenti/MK/mk_raport_2010_mk.pdf

Новата вицепремиерка Теута Арифи се сретна и со претставникот на ЕК од Генералниот директорат за проширување, Стефано Санино, за да се направат последните консултации пред затворањето на Извештајот 2011. Направените консултации беа преточени во краткорочен Акциски план со помош на кој треба да се обезбеди подобра координација на активностите на министерствата за благовремено да се испорачаат последните резултати. Фактот дека по повеќе од пет години некој во СЕП се сетил да направи некаков Акциски план заслужува почит. Но, неговото именување како Листата на Санино оставил погрешен впечаток дека ЕУ испорачува некакви нови барања.

Во текот на нејзиното обраќање во Комисијата за европски прашања, Теута Арифи вети дека од СЕП ќе направи транспарентна институција. Веќе се забележуваат првите подобрувања – пристапот до документите е подобрен и Акцискиот план беше ставен на вебстраницата на СЕП достапен до јавноста. Таа, исто така, вети дека ќе изготвува 3-месечни анализи на процесот на пристапување, што е значително подобрување од она што досега излегуваше од СЕП како документација. Но, за волја на вистината, СЕП порано произведуваше месечни извештаи од кои многу лесно се следеше процесот на интеграција на Македонија во ЕУ. Се надеваме дека вицепремиерката ќе успее да испорача и едномесечни извештаи, кои се всушност многу згодна алатка за организациите што го следат европските интеграциони процеси на Македонија.

Во обид да се спаси препораката за почеток на пристапните преговори, и овој октомври вицепремиерката Теута Арифи, во соработка со Здружението на новинарите на Македонија (ЗНМ), организираше еднодневен настан на кој се дискутираше за состојбата во медиумската сфера. За жал, тоа се случи по донесувањето на Законот за радиодифузна дејност, со кој се зголеми бројот на членовите на Советот за

радиодифузија, и покрај негодувањата и јавните апели на ЗНМ и на Македонскиот институт за медиуми (МИМ). Фактот дека министерката за внатрешни работи Гордана Јанкуловска беше претставник на Владата на оваа конференција само ги зголемува сомнежите за искрените намери на властта.

И, конечно, фактот дека вицепремиерката реши да се растрча по регионов е исто така позитивен тренд, каков што македонската јавност одамна нема видено. Портретот на регионот кој го исцртуваат политичарите е доста блед и факт е дека има потреба од една група лидери кои ќе ѝ посветат малку повеќе внимание на регионалната димензија на толку посакуваниот развој во рамките на Европската унија. Впрочем, регионалните напори полесно допираат и до Брисел.

6. ПРЕПОРАКИ

И така, на 12 октомври Република Македонија по третпат ќе добие препорака за почеток на преговорите за членство од Европската комисија, а извештајот ќе биде, најверојатно, најкритичен досега. Но, за разлика од лани, се надеваме дека вицепремиерката Теута Арифи нема да излезе и да ја убедува јавноста дека Извештајот е позитивен, туку ќе признае дека некои сектори бараат итна интервенција. Впрочем, таа веќе неколкупати има кажано дека Извештајот ќе биде одраз на реалноста на Македонија.

За да се постигнат подобри резултати кај европската агенда по добивањето на Извештајот 2011, Владата на Република Македонија треба да ги спроведе следниве препораки:

- **Добро да го анализира Извештајот 2011** и да направи компартивна анализа со наодите од претходните три години.

Работните групи по поглавја кои ја изготвуваат Националната програма за преземање на европското законодавство треба да си го анализираат сопственото поглавје за последните 3 години и да смислат мерки и активности за надминување на забелешките во Извештајот 2011. Сите мерки и активности треба да станат составен дел од еден **Акциски план**, кој би се доставил и до Собранието на Република Македонија. Во меѓувреме, СЕП треба да обезбеди присуство на сите јавни дебати, што ќе се организираат за да се разгледат наодите од Извештајот 2011, вклучувајќи ги и оние на организациите на граѓанското општество;

- СЕП мора итно да продолжи со соработката со ЗНМ, за да се дефинираат заедничките **активности за подобрување на состојбата со слободата на изразувањето и медиумите**. Неодамна донесениот Закон за радиодифузна дејност да се врати во Владата за да се направат неопходните измени, кои овојпат би биле поддржани од самата фела, односно од засегнатите страни. СЕП треба, исто така, да издејствува финансиска помош за медиумите од Европската комисија, која би била алоцирана од резервите што се останати од Националната ИПА 2008, па и 2009. Владата да се погрижи за тоа медиумите да ја добијат **соодветната поддршка** и при програмирањето на средствата за периодот 2012–2013.
- **Процесот на евроинтеграции мора итно да се отвори** и да стане достапен за сите заинтересирани чинители во општеството, особено за граѓанските организации кои се занимаваат со евроинтеграциите. СЕП треба да започне со **вклучување на сите заинтересирани организации во работните групи** кои работат по поглавја за изготвување

на НПАА и годинава овој документ да биде донесен на еден инклузивен начин, за разлика од сите претходни НПАА. Процесот треба сосема да се отвори, а не да се ограничува, а најдобар начин да се направи тоа е да се објави отворен јавен повик до сите организации кои сметаат дека можат да придонесат.

- **На европската агенда во Македонија ѝ е неопходен нов поттик,** и од страна на Владата и од страна на Собранието. ЕУ-агендата мора да се промовира и на локално ниво, а локалните граѓански организации можат да го сторат тоа со **финансиска поддршка** од Владата, односно од СЕП. Досегашните активности за промоција на евроинтеграцијата на Македонија не беа доволни, а спорот за името со Република Грција само ја зголеми потребата од повеќе слични активностите. СЕП да настојува да ја донесе **финансиската рамка** за регулирање на работата на организациите од јавен интерес. Во истата насока, СЕП да се фокусира и на креирање посебен **фонд за обезбедување институционална поддршка** на организациите од јавен интерес, кои ќе обезбедат проекти од европските фондови.
- **Регионалните активности** треба да продолжат и да се интензивираат. Посебно внимание треба да им се посвети на проектите кои се веќе инициирани преку Регионалниот совет за соработка (РСС), но и на идните можни проекти кои би се вклопиле во рамките на „**Европа 2020**“. Република Македонија треба да инициира **Регионална работна група** која би се вклучила во дебатите и во дискусиите што во моментот се водат за новата финансиска перспектива (2014–2020). Заеднички именител на сите држави од Западен Балкан е да

се излобираат повеќе средства од новата финансиска перспектива. Концептот за т.н. интегрирана ИПА може значително да се подобри доколку пред Брисел се настапува со заеднички глас. Најлесен начин да се постигне тоа, доколку Македонија биде организатор на **регионалната конференција** на која државите од Западен Балкан, плус Турција би се состанале за да ја продискутираат новата Стратегија за проширување, заедно со националните извештаи за напредокот, и регионалната работна група би можела да произлезе оттаму.

- Владата на Република Македонија, под водство на СЕП треба итно да започне со изготвување на стратегијата „**Македонија 2020**“. Ова мора да биде инклузивен процес и да се отвори можност за консултации и дијалог со сите засегнати страни. Пожелно е работните групи споменати погоре, во кои ќе има и други претставници освен оние од државната администрација, да почнат со работа на „Македонија 2020“ уште од анализата на Извештајот 2011. Овој документ мора да биде стратегиски и да не се избрзува со неговото донесување, односно тој мора да помине низ однапред утврден **минимум консултации**.
- Владата на Република Македонија, особено СЕП треба да го лобира Брисел за **ново Пристапно партнерство**. Со оглед на тоа дека последното Пристапно партнерство датира од ноември 2007²²⁶ година, Македонија (а и другите држави од Западен Балкан) мора да инсистираат на ново Пристапно/Европско партнерство, како стимуланс за забрзување на европскиот реформски процес. Пожелно е државите од Западен

²²⁶ Пристапното партнерство од февруари 2008 е практично исто со она од ноември 2007 година, само што клучните приоритети се подигнати на ниво на репери (benchmarks).

Балкан да инсистираат на тоа слободата на изразувањето и медиумите да бидат дел од клучните приоритети, односно да бидат подигнати на ниво на репер. Ова е особено важно за Македонија и за новата вицепремиерка, бидејќи така јасно ќе ги разграничи резултатите постигнати за време на нејзиното водство со оние постигнати од нејзините претходници.

...IV...

AHEKC

ТАБЕЛА 1 -
ВРАБОТУВАЊА (1.1.2010 – 20.3.2011) ВО ЦЕНТРАЛНАТА ВЛАСТ И ВО СОБРАНИЕТО

ОРГАН	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определеното време	КОМЕНТАР
Министерство за информатичко општество и администрација	105	6	13	
MHP	7	62	0	
Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство	207	172	0	
Министерство за транспорт и врски	122	94	0	
Министерство за образование и наука	32	43	0	
Министерство за локална самоуправа	7	5	0	
Министерство за економија	5	26	0	
Министерство за здравство	6	2	1	
Министерство за правда	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Министерство за животна средина	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Министерство за труд и соци- јална политика	Не доставиле	8	0	

ОРГАН	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
МВР	Не доставиле	0	0	
Министерство за култура	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Министерство за одбрана	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Министерство за финансии	Не доставиле	59	0	
Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Секретаријат за европски прашања	38	1		Нецелосен одговор за новите редовни вработувања; поднесена е жалба
Влада на РМ	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Наместо одговор, доставено е писмено за поделба на властта
Собрание на РМ	60	43	0	38 од привремените вработувања се трансферирани во редовни

ТАБЕЛА 2 -
ВРАБОТУВАЊА (1.1.2010 – 20.3.2011) ВО СУДСТВОТО

СУД	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Судски совет на РМ				
Врховен суд на РМ	0	9	0	
Апелационен суд Скопје	2	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Апелационен суд Гостивар	4	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Апелационен суд Битола	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Апелационен суд Штип	0	0	0	
Основен суд Скопје 1 Скопје	0	13	0	
Основен суд Скопје 2 Скопје	2	46	2	
Основен суд Берово	0	Не доставиле	Не доставиле	
Основен суд Битола	7	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Основен суд Виница	1	1	0	
Основен суд Велес	0	Не доставиле	Не доставиле	

СУД	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Основен суд Гевгелија	1	0	0	
Основен суд Гостивар	0	Не доставиле	Не доставиле	
Основен суд Дебар	1	0	0	
Основен суд Делчево	0	Не доставиле	Не доставиле	
Основен суд Кавадарци	2	0	0	Привремените вработувања се трансфериирани во редовни
Основен суд Кичево	0	1	0	
Основен суд Кочани	0	0	0	
Основен суд Кратово	0	1	0	
Основен суд Крива Паланка	1	0	0	
Основен суд Куманово	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Основен суд Крушево	0	0	0	

СУД	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Основен суд Неготино	1	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Основен суд Охрид	0	0	0	
Основен суд Прилеп	0	1	0	
Основен суд Радовиш	0	0	0	
Основен суд Ресен	1	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Основен суд Свети Николе	1	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Основен суд Струга	0	0	0	
Основен суд Струмица	0	0	0	
Основен суд Тетово	3	0	0	Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Основен суд Штип	2	2	0	

ТАБЕЛА 3 -

ВРАБОТУВАЊА (01.01.2010 – 20.03.2011) ВО ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Град Скопје	615	56	0	
Општина Арачиново	6	Не доставиле	Не доставиле	
Општина Аеродром	0	22	0	
Општина Берово	2	5	0	
Општина Битола	29	1	0	
општина Богданци	3	4	0	
Општина Боговиње	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Општина Босилово	2	3	0	
Општина Брвеница	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Општина Бутел	10	3	0	
Општина Валандово	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Василево	4	1	0	Привремените се трансфериирани во редовни вработувања
Вевчани	0	4	0	

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Велес	17	0	0	
Виница	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Вранештица	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Врапчиште	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Гази Баба	9	10	0	
Гевгелија	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Ѓорче Петров	4	5	0	
Гостивар	59	17	0	
Градско	0	1	0	
Дебар	11	0	0	
Дебарца	0	1	0	
Делчево	9	3	0	
Демир Капија	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Демир Хисар	0	0	0	
Дојран	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор само за 1 месец, во кој нема вработување
Долнени	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Другово	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Желино	0	1	0	

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Зајас	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор само за 1 месец во кој нема вработување
Зелениково	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор само за 1 месец во кој нема вработување
Зрновци	0	2	0	
Илинден	20	11	0	
Јегуновце	0	1	0	
Кавадарци	11	4	0	
Карбинци	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Карпош	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Кисела Вода	15	7	0	
Кичево	0	13	0	
Конче	5	0	0	Привремените вработувања се трансферирали во редовни (за 2 лица)
Кочани	81	6	0	
Кратово	0	0	0	
Крива Паланка	4	1	0	
Кривогаштани	0	1	0	

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Крушево	2	0	0	
Куманово	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор за 1 месец, во кој нема вработување
Липково	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор за 1 месец, во кој нема вработување
Лозово	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор за 1 месец, во кој нема вработување
Маврово и Ростуше	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Македонска Каменица	13	1	0	
Македонски Брод	0	7	0	
Могила	5	4	0	
Неготино	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Новаци	3	2		Привремените вработувања се трансферирани во редовни
Ново Село	1	0	0	
Осломеј	0	0	0	
Охрид	6	28	0	

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Петровец	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Пехчево	1	3	0	
Пласница	0	0	0	
Прилеп	6	1	0	
Пробиштип	8	4	0	
Радовиш	1	4	0	
Ранковце	6	4	0	
Ресен	0	17	0	
Росоман	3	0	0	
Сарај	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор за 1 месец, во кој нема вработување
Свети Николе	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор за 1 месец, во кој нема вработување
Сопиште	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Старо Нагоричане	5	0	0	

ЕДИНИЦИ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА	Привремени вработувања преку Агенција	Редовни вработувања на неопределено време	Редовни вработувања на определено време	КОМЕНТАР
Струга	26	6	0	
Струмица	0	21	0	
Студеничани	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Теарце	7	19	0	Од одговорот е нејасно дали се примени во бараниот период или има вкупно толку вработени во општината
Тетово	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	Доставен одговор за 1 месец, во кој нема вработување
Центар	27	16	0	
Центар Жупа	2	0	0	
Чаир	20	10	0	
Чашка	1	2	0	
Чешиново - Облешево	1	1	0	
Чучер Санлево	0	4	0	
Шуто Оризари	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	
Штип	Не доставиле	Не доставиле	Не доставиле	

